

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Tsiviilõiguse Õppetool

Andres Saretok

PANKROTI EELMENETLUS JA SELLE RAUGEMINE

Magistritöö

Juhendaja: professor P.Varul

Tartu 2014

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. Maksejõuetusest tingituna pankrotiavalduse esitamine	8
1.1 Maksejõuetuse mõiste ja tunnused	8
1.2 Pankrotiavalduse esitamise põhjendatus	13
2. Pankroti eelmenetlus	23
2.1 Eelmenetluse algatamine	23
2.2 Ajutine haldur.....	29
2.2.1 Ajutisele haldurile pankrotihaldurina esitatavad nõuded ja halduri töötamise õiguse saamine eksami tegemise tulemusena	29
2.2.2 Haldurina ametisse nimetamine staatuse alusel	37
2.2.3 Haldurina tegutsemise õigusele seatud piirangud	44
2.3 Ajutise halduri õigused, kohustused ja tegevus eelmenetluse perioodil	48
2.4 Võlgniku õiguste piiramine eelmenetluse perioodil.....	56
3. Pankroti välja kuulutamata jätmine raugemise tõttu	61
3.1 Raugemise mõiste.....	61
3.2 Võlgadest vabastamise võimalikkuse otsustamine raugemise küsimuse lahendamisel .	64
3.3 Juhatuse liikme vastutus pankrotiavalduse mitteõigeaegse esitamise eest	68
KOKKUVÕTE.....	71
PRELIMINARY BANKRUPTCY PROCEEDINGS AND ITS ABATEMENT.....	78
KASUTATUD KIRJANDUS	85
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	86
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	88
MUUD ALLIKAD	88

SISSEJUHATUS

Tänapäeval võib üsna tihti kuulda majanduslikult keerulises olukorras olevate äriühingu juhtide põhjendusi, milles süüdistatakse äriühingu välistegureid- nõudluse langust ja tugevaid konkurente. Kestvalt kahjumis oleval äriühingul tekivad finantsraskused, mis võivad lõppeda pankrotiga, kuid majandusraskustesse võib sattuda ka kasumlik äriühing, kus põhjuseks on suutmatkus kontrollida varude ja debitoorse võla kasvu, mille tulemusena raha käibevarades seisab ja puuduvad vahendid kohustuste õigeaegseks täitmiseks.

Äriühingud võivad maksejõuetust ära hoida, kui nad ennetavad raskusi ning hoiavad oma äriühingu rahanduslikul olukorral silma peal. Väga keeruline on ette näha, millal satub äriühing finantsilistesse raskustesse ning mis on need peamised põhjused, mis viivad äriühingu maksejõuetuseni. Maksejõulist ning äriliselt õnnestunud äriühingut võime defineerida kui äriühingut, mis on jätkusuutlik, garanteerinud eduka majandustegevuse tulemuslikkuse ning efektiivsuse, ei oma ületähtjalisi ajatamata võlgnevusi ja on täitnud kõik oma kohustused ning missiooni. Vastupidine olukord iseloomustab aga tekkida võivat maksejõuetust, mis võib viia äriühingu pankrotistumiseni.

Maksejõuetuse teema on alati omanud erilist tähendust igas õigussüsteemis. Mõned õigussüsteemid omavad pikemat, mõned aga lühemat maksejõuetusõiguse ajalugu. Maksejõuetusmenetlusega seotud küsimused ja probleemid on alati olnud tähtsal kohal, kuid eriti aktuaalseks muutusid need peale ülemaailmset majanduskriisi, kui tekkis suur hulk füüsilisi isikuid ja äriühinguid, kes polnud võimelised endale võlausaldajate ees võetud kohustusi täitma.

Halvasti toimiv pankrotiõigus toob endaga kaasa majandussuhete ebakindluse ja majandust pärssiva arengu. Efektiivselt toimiv pankrotimenetlus ja võlausaldajate õiguste kaitse on finantssüsteemi stabiilsuse tähtis element. Tänapäeval saab pankrotimenetlust nimetada majanduse ja õiguse sümbioosiks. Pankrotimenetluses esindatakse paljude osapoolte huviseid – võlgnik, võlausaldajad, pankrotihaldur ja kolmandad isikud.¹

Maksejõuetusmenetluste regulatsioone saab liigitada võlgniku- ja võlausaldajakeskseks. Võlgnikukeskne süsteem on suunatud eelkõige majanduskäibe kaitsmisele ja selle põhieesmärgiks on maksejõuetute ettevõtete negatiivse mõju vähendamine majandusele kui tervikule. Seevastu võlausaldajakeskse süsteemi põhieesmärgiks on võlausaldajate õiguste

¹ R.D. Albergotti. Understanding bankruptcy in the US. University of London, 1992, lk 16.

kaitse ja õigluse (võlausaldajate võrdse kohtlemise) tagamine nõuete rahuldamisel. Vähemalt teatud osas on need kaks süsteemi omavahel vastuolus ning mõlemat eesmärki ei ole võimalik üheaegselt täies mahus saavutada.² Pankrotimenetluse algatamine võimalikult varajases staadiumis on võimalik eelkõige siis, kui võlgnik juba ise esimeste püsiva maksejõuetuse tunnuste ilmnemisel esitab pankrotiavalduse. Seda võlgnikud aga üldjuhul ei tee, kuna oodatakse ja loodetakse, et äriühingu majanduslik tegevus läheb paremaks, kuid millest tulenevalt lõppevad siiski paljud pankrotimenetlused raugemisega ning võlausaldajate nõuded jäävad rahuldamata või saavad rahuldatud minimaalses ulatuses.

Tihti ei ole äriühingust võlgnikul piisavalt vara isegi mitte pankrotimenetluse läbiviimise kulude kandmiseks, rääkimata võlausaldajate nõuete rahuldamisest. Selline raugev pankrotimenetlus, mis tihtipeale on tingitud pankrotiavalduse liiga hilisest esitamisest, ei vasta võlausaldajate huvidele. Seega on oluline võlausaldajate jaoks, et pankrotimenetlus algaks võimalikult varajases maksejõuetuse algstaadiumis, siis kui võlgnikul on veel vara, mille eest pankrotimenetlus läbi viia ja rahuldada võlausaldajate nõuded võimalikult suures ulatuses.

Pankrotiõiguse kujundamisel ja rakendamisel tuleb arvestada osapoolte paljususega ja võlausaldajate huvide erinevusega, mis võib kõikide osapoolte huvide rahuldamise ja esindamise keeruliseks muuta. Pankrotiseadused võib jaotada tinglikult kahte gruppi, sõltuvalt sellest, kas esiplaanil on võlgniku või võlausaldajate huvide kaitsmine. Kuna pankrotiseaduse üks ülesanne on krediidsüsteemi tugevdamine ning võlausaldajatele enama kindluse andmine, valis Eesti oma esimest pankrotiseadust vastu võttes võlausaldajakeskse valikuvõimaluse.³

Tänaseks läbi viidud mitmetest pankrotiseaduse (edaspidi PankrS) paranduse muudatustest võib järeldada, et on ka pankrotiõiguses võetud suund järjest enam võlgniku huvide kaitsele. 01.01.2010 jõustunud pankrotiseaduse muudatuse kohaselt ei algatata pankrotimenetlust enne pankroti väljakuulutamist, see ei ole enam pankrotimenetlus, vaid menetlus, millele sisuliselt eraldi nimetust pole antud. Töös nimetab autor seda menetlust pankroti menetluse eelmenetluseks (edaspidi eelmenetlus). Pankrotiseaduse muudatuse kohaselt tähendab seega pankroti väljakuulutamine ühtlasi pankrotimenetluse algatamist. Pankrotimenetluse algatamise mõiste asendati neutraalsema mõistega, milleks on ajutise halduri määramine. Siin

² P.Manavald. Likvideeriva pankrotimenetluse alternatiivid maksejõuetuse tingimuses. Magistritöö. Tartu, 2004, lk 4.

³ P.Varul. Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele. – Juridica 1994, nr 1, lk 2-13.

eelmenetluse juures oluline periood on see periood, mis algatatakse ja mida nimetatakse ajutise halduri määramiseks kuni pankroti väljakuulutamiseni.

Pankrotiavalduse esitamist võimalikult varajases staadiumis on seadusandja püüdnud tagada äriseadustik⁴ (edaspidi ÄS) § 180 lg-ga 5¹ ja karistusseadustiku (edaspidi KarS) §-ga 385⁵. ÄS § 180 lg 5¹ kohaselt kohustub juhatuse liige koheselt, kui äriühing on püsivalt maksejõuetu, esitama pankrotiavalduse. KarS § 385¹ kohaselt karistatakse pankrotiavalduse esitamise kohustuse täitmata jätmise eest rahalise karistuse või üheaastase vangistusega.

Vaatamata sellele, et karistused on ettenähtud, esitatakse pankrotiavaldusi siiski liiga hilja ja raugemiste osakaal on liialt suur. Kuna eelmenetluse juures on oluliseks muudatuseks, et pankrotimenetlust ei algatata enne pankroti väljakuulutamist, siis vaatamata sellele muudatusele on oluline periood see periood, kuna eelmenetlus algatatakse (ajutise halduri nimetamine) kuni pankroti väljakuulutamiseni. Eestpoolt tulenevalt on aktuaalne uurida millal on põhjendatud eelmenetluse algatamine, millised nõuded peaksid olema ajutisele haldurile ja millal on põhjendatud eelmenetluse raugemisega lõppemine. Seega, on käesolev magistritöö aktuaalne ja praktilise suunitlusega võlausaldajate ja võlgnike jaoks.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on otsida vastust küsimustele: millal on põhjendatud eelmenetluse algatamine (ajutise halduri määramine); millised peaksid olema nõuded ajutisele haldurile ja milline peaks olema eelmenetluse sisu; millal on põhjendatud eelmenetluse raugemisega lõppemine ning kuidas vältida liiga suurt raugemiste arvu.

Eesmärgist tulenevalt on töö põhiprobleemideks:

Esiteks, kuidas määratleda püsivat maksejõuetust. Selle selgitamine on eelkõige vajalik, et millal on põhjendatud pankrotiavalduse esitamine ja kes saab olla ajutiseks halduriks, samuti millal on alus raugemiseks. Teiseks, millal on põhjendatud eelmenetluse algatamine (ajutise halduri nimetamine) ning milles seisneb eelmenetluse peamine sisu. Kolmandaks, millal on põhjendatud eelmenetluse lõpetamine raugemisega, mis asjaoludest on tingitud raugemiste suur arv ning kuidas saab seda vähendada. Vastus esimesele küsimusele teenib eelkõige järgneva kahe põhiküsimusele vastuse leidmist.

⁴ Äriseadustik. 15.02.1995.- RT I 1995, 26, 355 ; RT I, 23.12.2013, 27.

⁵ Karistusseadustik. 06.06.2001. RT I 2001, 61, 364 ; RT I, 13.12.2013, 11.

Vastavalt eesmärkidele ja nendele põhiprobleemidele on määratud töö struktuur, mis jaguneb kolmeks peatükiks.

Esimene peatükk omab tähendust järgnevate peatükkide jaoks põhjusel, et püsiv maksejõuetus on eelduseks sellele, et algatada eelmenetlus (ajutise halduri nimetamine) ja sellest tulenevalt on võlgnikul kohustus esitada püsiva maksejõuetuse korral pankrotiavaldus. Töö autor otsib esimeses peatükis vastust küsimustele: kuidas määratleda püsivat maksejõuetust, maksejõuetuse tunnused ja kuidas seda ära tunda; püsiva maksejõuetuse selgitamine on vajalik eelkõige selleks, et millal on põhjendatud pankrotiavalduse esitamine; millal on alus raugemiseks, kuna raugemise otsustamisel tuleb kõigepealt tuvastada püsiv maksejõuetus; millal on võlgnikul otstarbekas esitada pankrotiavaldus või millal taotleda saneerimismenetluse algatamist; millal on võlausaldajal põhjendatud hagi või pankrotiavalduse esitamine võlgniku vastu.

Teise peatüki põhiküsimuseks on: millal on põhjust alustada eelmenetlusega (ajutise halduri nimetamine), mis on need asjaolud, et algatada eelmenetlus ja millistest asjaoludest sõltub, et nimetatakse ajutine haldur. Kuna eelmenetluse perioodi tähtsus seisneb selles, et oleks õigel ajal algatatud, mis kaitseks võlgniku ja võlausaldaja huve, on samas ka oluline, et ametisse nimetatakse pädev ajutine haldur. Töö autor otsib teises peatükis vastust küsimustele: millal tuleb algatada eelmenetlus (ajutise halduri nimetamine); kes võib olla ajutiseks halduriks määratud; milles seisneb eelmenetluse sisu kuni pankroti väljakuulutamiseni; ajutise halduri ülesanded, tema õigused ja kohustused kuni pankroti väljakuulutamiseni; kuidas on võlgniku õigused piiratud eelmenetluse perioodil kuni pankroti väljakuulutamiseni.

Kolmandas peatükis otsib töö autor vastust küsimustele: millal on põhjendatud eelmenetluse lõpetamine raugemisega, mis asjaoludest on tingitud raugemiste suur arv ning kuidas saab seda vähendada; kuidas toimub füüsilise isiku võlgadest vabastamine raugemise korral; juhatuse liikme vastutus pankrotiavalduse õigeaegse esitamata jätmise eest.

Töö kirjutamisel kasutatakse võrdlevat ja ajaloolist meetodit. Võrreldakse ja analüüsitakse rahvusvahelist erialakirjandust, pankrotimenetluse reguleerivat õigust, samuti Eestis varem kehtinud pankrotiõiguse regulatsiooni käesoleval ajal kehtiva seadusega ja ajutise halduri tegevust.

Töö koostamisel on peamiste allikatena kasutatud rahvusvahelist erialakirjandust, milleks on J.Marshall'i, R.D.Albergotti, J. Lowitzsch'i ja teiste autorite teosed. Allikatena on samuti kasutatud UNCITRAL, Legislative Guide on insolvency law. New York, 2005, The 2012 Insol Directory, kõigi Euroopa Liidu liikmesriikide ning USA maksejõuetusõigus süsteeme kirjeldav kogumik-European Cross Border Insolvency. Võrdluses Eesti pankrotiseadusega kasutab autor Saksa, Läti, Leedu, Soome, Rootsi, Taani ja mõningate teiste välisriikide vastavat seadusandlust. Kasutatud on ka P.Varul, E.Andersen, U.Lõhmus ja teiste Eesti õigusteadlaste seisukohti ning Eesti kohtupraktikat.

Töö autor soovib tänada prof. Paul Varulit, kes jagas autoriga oma teadmisi, andis töö koostamiseks vajalikke soovitusi ning oli kogu magistritöö koostamise protsessi jooksul väga heatahtlik ja abivalmis.

1. Maksejõuetusest tingituna pankrotiavalduse esitamine

1.1 Maksejõuetuse mõiste ja tunnused

Kuigi eelmenetluse algatamisel ei selgitata välja püsivat maksejõuetust, on siiski ka eelmenetluse algatamisel kui lähtealuseks see asjaolu, et võlgnik võib olla püsivalt maksejõuetu ja see eelmenetluse algatamine põhineb pankrotiavaldusel ning pankrotiavaldus on esitatud lähtudes sellest eeldusest, et võlgnik on püsivalt maksejõuetu. Maksejõuetus iseenesest ei ole käesoleva töö uurimusobjekt, kuid seda on vaja käsitleda eelkõige selleks, et kuna uurimusobjektiks on eelmenetlus ja raugemine, siis on vaja eelnevalt uurida maksejõuetust.

Maksejõuetuse mõistes sisaldub kaks definitsiooni, mis väljendavad kaht maksejõuetuse liiki, milleks on ajutine ja püsiv maksejõuetus. Pankrotimenetluse eeldusena on tähendus vaid püsival maksejõuetusel. Majanduslikus mõttes on aga ajutise ja püsiva maksejõuetuse eristamine võimalik ja vajalik.⁶ Sõjajärgses Eestis kasutati termineid maksujõuetus ja insolventsus, mis olid sünonüümid ja mida teatmekirjanduses defineeriti kui olukorda, kus isiku varast ei piisa kõigi tema kohustuste täitmiseks.⁷ Tegemist on mõistega, mis hõlmab tänapäeval kasutatavat mõistet vaid osaliselt. Ajutise maksejõuetuse puhul on rahavooline ja bilansiline maksejõuetus teineteisest selgelt eristuvad mõisted.⁸

Võlgnik on maksejõuetu, kui ta ei suuda rahuldada võlausaldaja nõudeid ja see suutmatuse ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine (PankrS § 1 lg 2). Maksejõuetus ei ole õiguslik, vaid majanduslik mõiste, õiguslik mõiste on pankrot. Maksejõuetuse ja pankroti määratlusi ei saa käsitleda samaste mõistetena. Maksejõuetus on objektiivne nähtus. Maksejõuetus on pankrotist üldisem kategooria, mis objektiivselt iseloomustab võlgniku majanduslikku olukorda. Pankrotil on seaduse mõttes juriidiline tähendus ning see on üksnes kohtu poolt tuvastatud maksejõuetus.⁹ Seega, on pankroti väljakuulutamise aluseks võlgniku püsiv maksejõuetus.

Maksejõuetusena käsitletakse võlgniku suutmatust rahuldada võlausaldaja nõudeid, kui see suutmatuse ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine. Sellise määratluse

⁶ Pankrotimenetlus. -Arvutivõrgus: <http://www.lvrkk.ee/kristiina/volg/pankrotimenetlus.html> (05.01.2014)

⁷ Eesti Entsüklopeedia 1935, III kd sv insolventsus, lk 1274 ja V kd sv maksejõuetu, lk 915.

⁸ R. K. Ovaska. Konkurssivelalisen liiketoiminnan jatkaminen. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki, 1992, lk 8-9.

⁹ P.Varul. Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele. Juridica 1/1994.

alusel on enne võlgniku pankroti väljakuulutamist oluline mõõta tema maksevõimelisust finantsanalüüsina ning kindlasti teha seda pikema perioodi vältel, vältimaks juhuslikkust ja ajutisust. Maksejõuetus on äriühingu majandustegevuse teatud tulemus, mille tagamaad on oluliselt kaugemal kui raha laekumise ja pangakontol olemasoluga fikseeritav.¹⁰

Kui äriühing on maksejõuetu ning maksejõuetus ei ole tema majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine, peab juhatus esitama viivitamatult kohtule äriühingu pankrotiavalduse (Äriseadustik edaspidi ÄS §§ 180; 306).¹¹ Kui maksejõuetus ei ole saanud ootamatult ilmnenu sündmuse tõttu, peaks oskusliku juhtimise tulemusel olema võimalik seda varakult ette näha ning sellele reageerida. Erinevaid asjaolusid saab siinkohal välja tuua palju: elanike ostujõu vähenemine, uute konkurentide turuletulek, oluliste partnerite kaotus, klientide poolne maksmata jätmine jms. Kõikidele sellistele kiiremini või aeglasemalt avaldunud sündmustele peaks olema võimalik reageerida, kusjuures ühe reaktsioonina tuleb alati arvestada ka võimalusega äriühingu tegevus lõpetada.¹²

Selleks, et teha kindlaks, kas äriühingust võlgnik on teatud hetkel muutunud objektiivselt püsivalt maksejõuetuks, tuleb anda terviklik hinnang tema varalisele seisundile ja majandustegevuse tõenäolisele tulevikuperspektiivile. Võlgniku objektiivne püsiv maksejõuetus on ilmne, kui tema majanduslikku olukorda iseloomustavad andmed on sellised, mis annavad objektiivsele ja asjatundlikule kõrvalseisjale alust pidada võlgnikku maksejõuetuks.

Osad äriühingud alustavad populaarsel tegutsemisalal tegutsemist alles siis kui edukamad on seal tegutsemise juba lõpetanud- maksejõuetusena võib siin esile tulla nõrk tegevussfäär. Tegevussfääriiga seonduv riskitegur on tõenäoliselt kõige paremini äratuntav ning juhul kui äriühing kavatseb alustada oma tegevust valdkonnas, millisel on juba eelnevalt suur konkurents ja ulatuslik tegutsejate ring, tasub võlausaldajal sellesse tähelepanelikult suhtuda.¹³

Kiiresti kasvav, kontrollimatu müük või majandusvõimsus, suured investeeringud, arvukalt uusi tooteid ning üllatavalt võimsalt laienevad suured projektid on kõik riskitegurid, mis

¹⁰ M. Kikas. Pankrotimenetluse algatamine ja pankroti väljakuulutamine. Magistritöö. Tartu, Tartu Ülikool, 2005, lk 10.

¹¹ Äriseadustik. 15. veebruar 1995. - RT I 1995, 26, 355 - RT I, 23.12.2013, 27.

¹² Maksejõuetuse põhjuste analüüs, 2010. Lk 11-12. -Arvutivõrgus:

[http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53147/Maksej%F5uetuse+p%F5hjuste+anal%FC%FCs+\(2010\).pdf](http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53147/Maksej%F5uetuse+p%F5hjuste+anal%FC%FCs+(2010).pdf) (04.01.2014)

¹³ Y. Lehtonen, E.Laitinen, R.Immonen. Konkurssiyrityksen tunnistaminen ja saatavan takaisinsaanti, lk 13.

võivad viia äriühingu kriisini.¹⁴ Kõik sellised näitajad on piisavalt varased hoiatajad, mida tavaliselt siiski õigeaegselt ei märgata või ei taheta märgata ja endale tunnistada. Äriühingud peavad kindlasti arvestama väljaspool äriühingut toimuvate oluliste majanduslike, poliitiliste ja sotsiaalsete muudatustega, mis aasta-aastalt järjest enam hoogustuvad. Kuigi suurem osa äriühingute maksejõuetuskriisidest on põhjustatud nende endi tegevusest, on ka välistel teguritel oluline tähendus. Samas põhjustavad sellised tegurid üksi harva äriühingu maksejõuetuse.¹⁵

Maksejõuetuse tunnuseid saab hinnata kui juba tekkinud maksejõuetuse iseloomustajaid.¹⁶ Maksejõuetuse põhitunnus on, et võlgnik ei suuda rahuldada võlausaldaja nõudeid ning see suutmatuse ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine. Juriidilisest isikust võlgnik on maksejõuetu ka siis, kui võlgniku vara ei kata tema kohustusi ja selline seisund ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine.¹⁷ Maksejõuetuse tunnuste määramise ja neile reageerimise peamine mõte on võlgniku läheneva halva majandusolukorra osas midagi kiiresti ette võtta. Kui maksejõuetuse põhjuste hindamine annab vastavalt tekkinud olukorrale võlgnikule võimaluse näiteks täiendavate investeeringute leidmiseks, võlausaldajale aga aluse erilise tähelepanu suunamise võlgniku edasisele tegevusele, siis maksejõuetuse tunnuste hindamisel peavad nii võlgnik kui võlausaldaja hakkama tegutsema konkreetsemalt. Kui maksejõuetus on juba tekkinud, tuleks võlgnikul teha kõik võimalikud pingutused, et maksejõuetus ei muutuks püsivaks.¹⁸

Maksejõuetuse tunnusteks võivad olla makseraskused, raskused võlgade sissenõudmisel, netovara langus alla osakapitali määra, omakapitali negatiivsus jne.¹⁹ Püsivad või aeglaselt muutuvad tundemärgid kõigist maksejõuetuse tunnustest on bilansivõime nõrgenemine (60%), sissenõutavad ja aegunud ülisuured võlad (26%), ning hoolimatu majandushaldus (14%).²⁰ Eeltoodud tunnused on tõsisemad hoiatajad, mida on reeglina võimalik tuvastada märgatavalt enne maksejõuetuse saabumist.

Maksejõuetuse tunnuseid, kui eelseisva tõenäolise pankroti hoiatajaid, saab nende ilmnemise alusel liigitada varasteks ja hilisteks hoiatajateks. Varaste hoiatajate tunnusterühma kuuluvad näiteks äriühingu bilansivõime mittesaavutamise, eriti kiire äritegevuse kasv ja teatud

¹⁴ I. Fletcher. The law of insolvency. London, 1990, p 308.

¹⁵ M. Hunter; D. Graham. The Law and Practice in Bankruptcy. London, 1979, p 240.

¹⁶ M. Kikas, lk 20.

¹⁷ P. Manavald. Maksejõuetusõigus ja –terminoloogia on jõudmas uude arengujärku. 2008. -Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/39011> (06.01.2014)

¹⁸ M. Kikas, lk 21.

¹⁹ Pankrotimenetlus. -Arvutivõrgus: <http://www.lvrkk.ee/kristiina/volg/pankrotimenetlus.html> (05.01.2014)

²⁰ M. Kikas, lk 20.

tegevusvaldkonna – reeglina marketingi – tegevus ja toimimine teiste tegevusvaldkondade eelarvest.²¹

Äriühingu inventari müük ja selle asemel inventari liisimine on märk sellest, et äriühing vajab kiiresti rahalisi vahendeid, suurendamaks näiteks ohtlikule tasemele langevat aktsiakapitali.²² Varaste hoiatajate tunnusterühma kuuluvad veel näiteks äriühingu registreeritud asukoha muutus, äriühingu struktuuri muutus, pädevate raamatupidajate ja audiitorite pidev vahetumine, äriühingu nime muutus ning muud olulised muudatused äriühingus.²³

Autori arvates on oluline jälgida kuidas tasuvad äripartnerid arveid, kui arveid tasutakse määratud maksetähtajast pidevalt hilinemisega või osade kaupa, on see esmaseks maksejõuetuse ohu tunnuseks, samuti jälgima ja kursis olema äriühingu juhatuse liikme ja äriühingu tegevuse muudatustele ja käitumisele, omanike ringi vahetusele, tütar äriühingute loomisele ja lepingute üleminek tütar äriühingule, büroo- tegutsemiskoha vahetus- müük, kõik need asjaolud viitavad tõenäoliselt maksejõuetuse tekkimisele või juba tekkinud maksejõuetusele, oluline on siin võimalusel võlausaldajal jälgida ja hinnata, kas tegemist on ajutise või püsiva maksejõuetusega.

Tõsisemateks maksejõuetuse tunnusteks on maksehäired. Kõik maksehäired on levinumad tunnused, mis võivad põhjustada võlgniku pankroti. Samuti kuuluvad need kõik hiliste hoiatajate hulka. Nad tekitavad nõ ahelreaktsiooni, sest nende tunnuste saabumisel hakkavad ka kõik ülejäänud võlausaldajad aktiivselt reageerima ja tegutsema. Kui keegi võlausaldajatest esitab pankrotiavalduse, on vaieldamatult oht pankroti väljakuulutamiseks. Ahelreaktsioonina esitavad ka paljud teised võlausaldajad pankrotiavalduse ning sellest olukorrast pääsevad välja vaid üksikud võlgnikud. Seda loetaksegi kõige olulisemaks maksejõuetuse tunnuseks.²⁴

Kui avalikud maksehäired on näiteks krediidiinfosüsteemidest kõigile tutvumiseks kättesaadavad, siis 'vaikivateks' maksehäireteks loetakse kõik ülejäänud maksehäired, millega avalikult tutvuda ei ole võimalik, kuid millel on maksehäire tunnused – makset ei ole tähtaja möödudes sooritatud.²⁵

Maksejõuetuse tunnustest rääkides on võtmeküsimuseks see, kas on tegemist alalise või ajutise maksejõuetusega – selle hindamiseks on lisaks vara ja kohustuste vahele oluline välja selgitada, milline on vabade rahavoogude loomise potentsiaal, sest bilansiline varade ja

²¹ M. Kikas, lk 21.

²² Y. Lehtonen, E.Laitinen, R.Immonen.Osundatud teos, lk 82.

²³ M. Kikas, lk 21.

²⁴ Samas, lk 22.

²⁵ Y. Lehtonen, E.Laitinen, R.Immonen.Osundatud teos, lk 78.

kohustuste vahetõde seda ei peegelda. Näiteks võib negatiivse netovara korral olla muudetud ärimudeli tingimustes vabade rahavoogude loomise potentsiaal niivõrd hea, et mõne aja möödudes on kõik sissenõutavaks muutunud kohustused tasutud ning seega maksejõuetus ajutine.

Üldjuhul ei ole võlgniku püsivat maksejõuetust võimalik tuvastada üksnes mõne raamatupidamisliku näitaja – sh netovara seisundi või kahjumi suuruse – alusel. See, kui äriühingu netovara – s.o bilansi aktiva üldsumma miinus passivas näidatud kohustuste üldsumma (*ÄS* § 171 lg 2 p 1) – on negatiivne, s.t äriühingu kohustused ületavad tema omakapitali, annab põhjendatud aluse kahelda selle äriühingu maksejõulisuses.²⁶

Kuid netovara negatiivsus on töö autori arvates üks asjaolu, mida tuleb võlgniku maksejõulisuse hindamisel siiski lisaks arvesse võtta. Samas ei saa sellest, et äriühingu netovara on negatiivne, automaatselt järeldada, et äriühing on pankrotiseisus ja püsivalt maksejõuetu. Võlgniku objektiivse maksejõuetuse ilmnemise tuvastamisel on kasutatavad ka majandusteaduses välja töötatud nn. pankroti prognoosimise mudelid (bankruptcy prediction models), kuid seda üldjuhul vaid abistava meetodina teiste argumentide kõrval. Seejuures tuleb arvestada, kas konkreetne mudel on kohandatud Eesti oludele.

Altmani Z-skoori võrrand on koostatud Ameerika Ühendriikide äriühingute majandusnäitajate statistilise analüüsi baasil, arvestades Ameerika Ühendriikide pankrotiõigust ja ärikeskkonda. Seetõttu ei pruugi tulemus, mis saadakse selle mudeli rakendamisel Eesti ettevõtjate suhtes, olla alati usaldusväärne. Lisaks kuulub Z-skoori mudeli lähteandmete hulka äriühingu aktsiate (osade) turuväärtus, mille tõsikindel tuvastamine börsil noteerimata äriühingu puhul võib olla väga keeruline või isegi võimatu. Seega, tegemaks kindlaks, kas äriühing oli mingiks ajaks muutunud objektiivselt püsivalt maksejõuetuks, tuleb hinnata kõiki võlgniku majanduslikku olukorda mõjutavaid olulisi asjaolusid kogumis, keskendumata vaid ühele kriteeriumile või näitajale. Lisaks netovarale tuleb analüüsida ka teisi raamatupidamisandmeid, samuti võlgniku äriplaani perspektiivikut.²⁷

Töö autori arvates maksejõuetuse tunnuste määratlemise ja neile reageermise oluline mõte on osata võlgniku halvas majandusolukorras midagi kiiresti ette võtta, hinnata võimalusel võlgniku maksejõuetust, tunnuseid ja võlgniku käitumist. Kuna võlgniku maksejõuetusele võib järgneda pankroti väljakuulutamise ja äriühingu likvideerimine, siis on võlausaldaja seisukohast vaadatuna äärmiselt oluline kaaluda, kas on mõistlik esitada hagi, pankrotiavaldus

²⁶ M. Kikas, lk 9-14.

²⁷ RKTko 3-1-1-49-11.

või nõustuda saneermismenetluse algatamisega, kui võlgnik seda taotleb. Oluline osa pankroti ennetamisel on maksejõuetuse tunnuste õigeaegsel hindamisel. Maksejõuetuse õigeaegne väljaselgitamine on olulise tähendusega pankrotimenetluse algatamise ja pankroti väljakuulutamise seisukohalt.

1.2 Pankrotiavalduse esitamise põhjendatus

Kui on tekkinud makseraskused või on püsiv maksejõuetus, siis on võlgniku jaoks küsimus, millal ta peab või on huvitatud pankrotiavalduse esitama, või millal on otstarbekas taotleda saneermismenetluse algatamist. Võlausaldajal on keskseks küsimuseks, millal on otstarbekas esitada võlgniku vastu pankrotiavaldus, hagiavaldus või millistel asjaoludel peaks nõustuma võlgniku saneermismenetluse algatamisega.

Seega, üheks olulisemaks kohustuseks maksejõuetuse tekkimisel juriidilisel isikul on asjaolu, et millal on tegemist püsiva maksejõuetusega ja millal tekib seega kohustus esitada pankroti avaldus. Kui pankrotiavalduse esitab võlgnik, siis eeldatakse, et ta on maksejõuetu (PankrS § 31 lg 4). Tsiviilseadustiku üldosa seaduse²⁸ (edaspidi TsÜS § 36) kohaselt, kui on ilmne, et juriidiline isik on püsivalt maksejõuetu, peavad juhatuse või seda asendava organi liikmed esitama pankrotiavalduse.

Äriseadustiku kohaselt peab osäühingu juhatus juhul, kui osäühing on maksejõuetu ning maksejõuetus ei ole tema majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine, esitama viivitamatult kohtule osäühingu pankrotiavalduse (ÄS §§ 306 lg 3¹; 180 lg 5¹). Võlgniku õiguslik vastutus seondub juriidiliste kohustuste rikkumisega.²⁹ Pankrotiavalduse õigeaegset esitamist koos juhatuse liikme vastutusega käsitleb töö autor täpsemalt peatükis 3.3.

Seega, juriidilise isiku juhatuse liikme jaoks on püsiva maksejõuetuse korral pankrotiavalduse esitamise kohustuse põhjuseks asjaolu, et seadusandja ei luba maksejõuetul juriidilisel isikul eksisteerida sätestatud selge imperatiivse sättena tsiviilseadustiku üldosa seaduses ning äriseadustikus. Töö autor on seisukohal, et võlgniku kohustus esitada püsiva maksejõuetuse ilmnemisel pankrotiavaldus igati õigustatud, kuna maksejõuetu äriühing ei ole probleemiks mitte ainult võlausaldajatele, vaid on oluline üldisele majanduskeskkonnale tervikuna.

²⁸ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. 27. märts 2002. - RT I 2002, 35, 216 - RT I, 06.12.2010, 12.

²⁹ Äriseadustik. 15. veebruar 1995. – RT I 1995, 26, 355 – RT I, 23.12.2013, 27.

Tegemist on sotsiaalse probleemiga näiteks äriühingu töötajate jaoks, kui võlgades äriühingus töötavate isikute sotsiaalmaksud jäävad tasumata.

Soome pankrotiseaduse kohaselt esitab võlgnik pankrotiavalduse vabatahtlikult, märgates oma majandusliku olukorra väljapääsmatust. Pankrotiseaduse 7. ptk § 5 kohaselt peab pankrotiavalduses, olenemata sellest, kas avalduse esitab võlgnik või võlausaldaja, sisalduma avaldaja nõue koos põhjendustega. Kuigi võlgnikul ei ole kohustust esitada pankrotiavaldust, võib pankrotiavalduse mitteesitamine või selle viivitamine tuua kaasa kriminaalvastutuse hoolimatu ja kergemeelse suhtumise tõttu (Soome Kriminaalseadustik § 39 lg 3).³⁰ Soome äriseadustik sätestab teatud juriidiliste isikute puhul regulatsioonid, milliste kohaselt kehtib kohustus pankrotiavalduse esitamiseks, näiteks aktsiaseltsile peab alkatama likvideerimismenetluse kui aktsiaseltsil puudub põhikapital. Pankrotiavalduse esitamise otsustab aktiaseltsi juhatus (OYL § 13:11; § 14:19).³¹ Võlgnikku võib pidada maksejõuetuks, kui ta ise seda teatab, et on maksejõuetu ja ei ole alust tema teates kahelda. Võlgnikku võib pidada maksejõuetuks ka sellisel juhul, kui ta on lõpetanud maksete tasumise ja võlgnikul ei jätku vara nõuete täielikuks rahuldamiseks. Soomes viiakse läbi pankrotimenetlusest eraldi saneerimismenetlus ning menetlused on reguleeritud eraldi seadustega (Soome PankrS 2. ptk § 2).³²

Taani pankrotiseaduse kohaselt võib võlgnik, kui on veendunud, et ei suuda oma võlgasid tasuda, esitada esmalt teate maksete katkestamise kohta. Taani pankrotiseaduse regulatsioon on oma ülesehituses teiste riikide pankrotiseadustest erinev, kuna seaduses eelneb pankrotimenetluse algatamist reguleerivale peatükile maksete katkestamise peatükk. Võlgniku teade maksete katkestamise kohta peab sisaldama ettepaneku selle kohta, kellele võiks määrata järelvalve maksete katkestamise ajaks. Kohus peab viivitamatult võtma seisukoha järelvalve määramise osas, kusjuures võlgniku tehtud ettepanek ei ole kohtule siduv (Taani PankrS § 11 lg 1). Võlgniku pankrotiavalduse esitamisel on eelduseks maksejõuetus. Taani pankrotiseaduse kohaselt võivad pankrotiavalduse esitada võlgnik või võlausaldaja (Taani PankrS § 17). Võlgnik peab oma avaldusele lisama finantsaruande ja võlausaldajate nimekirja. Taani pankrotiseaduses on sätestatud tasumise edasilükkamisega seonduv

³⁰ Soome kriminaalseadustik(rikoslaki). -Arvutivõrgus: <http://www.finlex.fi/en/> (22.01.2014)

³¹ R. Immonen; Y. Lehtonen. Osundatud teos, lk 65. Soome aktsiaseltsi seadus(OYL): -Arvutivõrgus: <http://www.finlex.fi/en/> (22.01.2014)

³² Soome Pankrotiseadus. Konkurssilaki. -Arvutivõrgus: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2004/en20040120.pdf> (21.01.2014)

menetlus, mille abil saab enne pankrotimenetluse algatamist selgitada välja võimalused pankroti vältimiseks. Taanis algab pankrotimenetlus pankroti väljakuulutamise ajahetkest.³³

Saksa pankrotiseaduse kohaselt on võlausaldaja kõrval õigus esitada pankrotiavaldus ka võlgnikul (Saksa PankrS § 13 lg 1). Pankrotimenetlus algatatakse Saksa pankrotiseaduse kohaselt eeldusel, et on olemas algatamise alus – maksejõuetus, ähvardav maksejõuetus või ülevõlgnevus. Võlgnik on maksejõuetu, kui ei ole suuteline tasuma makseid, mille tähtaeg on saabunud. Reeglina võib eeldada maksejõuetust, kui võlgnik on katkestanud maksete tasumise (Saksa PankrS § 17 lg 2). Seega, annab Saksa pankrotiseadus võimaluse võlgnikupoolse pankrotiavalduse esitamise korral kuulutada pankrot välja tulevikus tekkida võiva maksejõuetuse korral. Ähvardav maksejõuetus on pankrotimenetluse algatamise aluseks vaid juhul, kui võlgnik on esitanud avalduse menetluse algatamiseks (Saksa PankrS § 18 lg 1). Võlgniku vara hindamisel tuleb aluseks võtta võlgnikust ettevõtja edasitoimimise võimalus (Saksa PankrS § 19 lg 2).³⁴

Läti pankrotiseaduse § 42 lõike 2 kohaselt peab võlgnik esitama kohtule pankrotiavalduse juhul, kui esineb vähemalt üks järgnevatest asjaoludest: kui võlgnik ei suuda tasuda võlgasid kolme nädala jooksul nende sissenõutavaks muutumisest; pole kirjalikku kokkulepet võlausaldajatega võlgade edasise tasumise osas sõlmitud; kui võlgniku võlad ületavad tema vara. Seadus ei täpsusta, kes võlgniku esindajatest täpsemalt on kohustatud avaldust esitama. Võlgniku esindajatena võib olla aktsionär, juhatuse liige ja isik, kes võlgniku põhikirjast või lepingulistest suhetest tulenevalt on õigustatud vastu võtma võlgnikku puudutavaid otsuseid või võlgnikku esindama (Läti PankrS § 1 lg 16). Autori arvates on kirjaliku kokkuleppe tegemine võlausaldajatega eksitav ja menetlust pikendav, sellise kokkuleppe korral peaks kohus hindama asjaolu, kas võlgnik on suuteline graafikujärgseid kokkuleppe makseid tasuma õigeaegselt. Läti pankrotiseadus on oma ülesehituselt mõnevõrra erinev teistest Euroopa riikide pankrotiseadusest. Nimelt kuulub kohus äriühingu kõigepealt maksejõuetuks, pankrotimenetluse algatamise ja samaaegse väljakuulutamise otsustamine toimub aga võlausaldajate üldkoosoleku otsuse alusel pärast maksejõuetuse otsust. Läti pankrotiõiguses on võetud suund enne pankrotiotsust pakkuda võlgnikule võimalus olukorra parandamiseks äriühingu tervendamise teel ehk saneerimismenetlusega.³⁵

³³ Taani pankrotiseadus/Danish Insolvency Law. English translation. Denmark 1998.

³⁴ Saksa Pankrotiseadus. -Arvutivõrgus: <https://www.juris.de/> (21.03.2014)

³⁵ Läti Pankrotiseadus.-Arvutivõrgus: www.vvc.gov.lv/export/sites/default/.../Insolvency_Law.do... (25.02.2014)

Pankrotimenetluse juures on erinevates õigussüsteemides olnud alati keskne küsimus selles, kas maksejõuetusele peaks järgnema pankrotimenetlus või on võimalik äriühingut päästa saneerimismenetluse abil. Saneerimisseadus jõustus 26. detsembril 2008. aastal.³⁶ Saneerimisseadus § 7 lg 1 ja 2 järgi saab saneerimismenetluse algatamise avalduse esitada üksnes ettevõtja ise. Riigikohtu tsiviilkolleegium on leidnud, et saneerimist taotleva äriühingul on võimalik alustada saneerimiskava koostamisega juba enne kohtule vastava avalduse esitamist ja seeläbi tagada ise kiire ja efektiivne saneerimismenetlus.³⁷ Äriühingu saneerimine seisneb erinevate abinõude kasutamises, mis võimaldab võlgnikul ümber kujundada võlausaldajate nõuded ning vältida sel viisil pankrotti.

Makseraskuste ületamine ning majandusraskustes oleva äriühingu taas kasumlikuks muutmine ongi saneerimismenetluse eesmärk.³⁸ Riigikohus on märkinud, et saneerimismenetluse regulatsiooniga on ette nähtud, et võlausaldaja huve võidakse saneerimismenetluses kahjustada ning saneerimismenetluses ongi äriühingu huvid mõnevõrra olulisemad võlausaldaja huvidest.³⁹

Saneermisabinõud koos teiste nõutavate andmetega tuuakse välja saneerimiskavas, mis koostatakse üldjuhul pärast saneermismenetluse algatamist. Näiteks Saksamaa ja Leedu vastava regulatsiooni kohaselt võib aga kava esitada juba koos saneermisavaldusega. Sellisel juhul on tegemist nn kiir- või lihtsustatud menetlusega. Leedu äriühingu saneermisseaduse⁴⁰ § 10 kohaselt koostatakse ja võetakse kiirmenetluse puhul saneerimiskava võlausaldajate poolt vastu enne kohtule saneermisavalduse algatamise avalduse esitamist. Saneerimise kiirmenetlust Eesti saneerimisseadus otseselt ei võimalda.

Töö autor leiab, et ka Eesti seadusandja võiks Leedu vastava regulatsiooni näitel kaaluda saneerimise kiirmenetluse võimaluse sätestamist saneerimisseaduses, mis oluliselt kiirendaks saneerimismenetlust ning vähendaks selle kulusid. Saksamaal tuuakse tavaliselt saneerimiskavas välja nii saneerimis- kui pankrotimenetluse eelduslikud tulemused võlausaldajate jaoks. Nii saavad võlausaldajad hinnata enda jaoks saneermise majanduslikke eeliseid.⁴¹

³⁶ Arvutivõrgus.-<https://www.riigiteataja.ee/akt/13091531> (05.01.2014)

³⁷ RKTko 3-2-1-28-10 p.14.

³⁸ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 2. -Arvutivõrgus:

http://www.riigikogu.ee/?page=en_vaade&op=ems&eid=401582 (29.01.2014)

³⁹ RKTko 3-2-1-122-09 p.19.

⁴⁰ Republic of Lithuania law on restructuring of enterprisec. 20.03.2001 – No IX-218 – 02.07.2010 – No XI-978.

⁴¹ F. Aleth, W. Harlfinger. Germany. – B. Leonard(koost). Restructuring and insolvency in 51 jurisdictions worldwide 2010. London: Law Business Research Ltd 2009, lk 143.

Rootsis kaalutavate saneerimisseaduse muudatuste kohaselt võidakse saneerimiskava jätta kinnitamata, kui võlausaldaja suudab tõendada, et võlgniku pankroti korral saadav makse on suurem maksest, mis ta saaks konkreetse saneerimiskava alusel.⁴²

Saneerimisavalduses peab ettevõtja välja tooma majanduslike raskuste tekkimise põhjused. Lisaks majanduslike raskuste põhjuste selgitamisele peab ettevõtja veel põhistama, et: 1) maksejõuetuse tekkimine tulevikus on tõenäoline; 2) äriühing vajab saneerimist 3) äriühingu jätkusuutlik majandamine on pärast saneerimist tõenäoliselt võimalik

Saneerimise eesmärgiks on ettevõtja, võlausaldaja ja kolmanda isiku huvide arvestamine ja õiguste kaitsmine äriühingu saneerimise käigus. Äriühingu saneerimine on abinõude kompleksi rakendamine äriühingu majanduslike raskuste ületamiseks, tema likviidsuse taastamiseks, kasumlikkuse parandamiseks ja jätkusuutliku majandamise tagamiseks. Saneerida saab ainult juriidilisest isikust ettevõtjat ja saneerimismenetluse algatamist võib kohtult taotleda ainult ettevõtja ise.

Ajutise maksejõuetuse korral tasub võlgnikul mõelda saneerimise peale, sellest võib abi olla äriühingu päästmisel ning puudub tarvidus algatada äriühingu pankrot. Kõige peamisem ohumärk saneerimise vajaduse järele on äriühingu suurenev võimetus täita oma igakuiseid finantskohustusi. Kui maksevõimetus kestab juba mitu kuud, tuleb põhjalikult analüüsida äriühingu finantsolukorda.⁴³ Töö autor nõustub esitatud seisukohaga ja lisaks nagu eelpool autor kirjeldas oleks otstarbekas rakendada ka püsival maksejõuetusel saneerimismenetluse algatamist, kui maksejõuetuse hindamise tulemusel ja saneerimiskavast nähtub, et maksejõuetus on saneerimiskava täitmisel ületatav.

Saneerimist on mõtet kasutada, kui 1) äriühing kaotab turuosa 2) esinevad makseraskused ning seetõttu on kliendid ja/või töötajad rahulolematud (võlad tarnijatele ja töötajatele) 3) juhtkond ei vii ellu nõukogu antud eesmäärke 4) äriühing töötab kahjumiga ning juhtkond ei suuda välja pakkuda konkreetseid ja konstruktiivseid ideid, kuidas olukorrast välja tulla 5) juhtkond ei ole suuteline kohanema väliskeskkonna muutustega ning seetõttu kaotab äriühing konkurentsieeliseid. Saneerimine eeldab äriideed ja soovi seda realiseerida, olles mõeldud sellistele äriühingutele, mille tegevus ümberkorralduste abil – uue tootmisliini kasutuselevõtt, töötajate vähendamine, uuele turule laiendamine – muutuda paremaks. Seaduse autorite

⁴² E.Hellstöm. Nordic/Baltic company reorganization law – a comparative report. Stockholm, 2011, lk 39.

⁴³ Millal mõelda saneerimise peale. -Arvutivõrgus: <http://www.eas.ee/et/alustavale-ettevotjale/ettevotlusest-loobumine/saneerimine-ja-ueemberkujundamine/millal-moelda-saneerimise-peale> (06.01.2014)

hinnangul on seadus oma eesmärgi täitnud, kui saneerimise tulemusel hakkab hästi tegutsema kümnekond äriühingut aastas.⁴⁴

Autori arvates on saneerimismenetlus eeldatavasti küll parem lahendus äriühingule endale, kuna saneeritava äriühingu kohustusi võlausaldajate ees vähendatakse ja saneerimismenetluse ajal tasub saneeritav äriühing võlausaldajatele nõudeid graafikuliselt, peatuvad viivise, leppetrahvi ja muud tsiviilõiguslikud nõuded mis tulenevad lepingust või seadusest, kuid tihti peale mitte võlausaldajatele, kuna saneeritava äriühingu likviidsus võib väheneda veelgi seoses saneerimismenetluse toimingutega, kuid kui saneerimismenetluse käigus rahuldatakse võlausaldajate nõudeid suuremas ulatuses kui pankrotimenetluses, või kui hagimenetluses, siis on kindlasti saneerimismenetlus efektiivsem ja otstarbekam võlausaldajale ja võlgnikule.

Autori arvates kas saneerimismenetlusega on võimalik võlausaldaja nõudeid rahuldada suuremas ulatuses võrreldes pankrotimenetlusega sõltub siiski sellest, mis eesmärkidel saneerimismenetlus algatatakse. Pahatahtlikele võlgnikele annab saneerimismenetlus võimaluse vältimatu pankrotimenetluse edasilükkamiseks ning oma vara nõ ümber kantamiseks. Näiteks kinnitas Pärnu Maakohus 12. augustil 2010.a. äriühingu saneerimiskava, pidades majandusraskustest väljatulekut realistlikuks, kuid juba 18. novembril 2010.a. kuulutati välja äriühingu pankrot. Saneerimismenetluse lõpetamise ja pankroti väljakuulutamise määruses on märgitud, et vähemalt alates 2010.a. septembrist on tegemist alalise maksejõuetusega.⁴⁵

Autori arvates, kuigi Eesti seadusandja kohustab äriühingu püsiva maksejõuetuse korral juhatuse liikmel esitada pankrotiavaldus, siis võiks seadusandja nimetatud sätet muuta ja võimaldada võlgnikul äriühingu tervendamise ehk saneerimismenetluse algatamine. Esmalt oleks vajadus kindlasti hinnata maksejõuetust ja kui selgub, et saneerimiskavaga on püsiv maksejõuetus ületatav, siis algatada äriühingu saneerimismenetlus. See asjaolu peaks äriühingule võimaluse majandustegevust jätkata ning seetõttu oleks tõenäoliselt majanduslikum kahjum võlausaldajatele väiksem kui pankrotimenetluses. Autori arvates on saneerimismenetlus lisaks võrreldes pankrotimenetlusega tulemuslikum just seetõttu, et äriühingu juhtkond ei kaota oma positsiooni ega omavalitsemise õigust ja see motiveerib

⁴⁴ Saneerimine – mitte võlvits, vaid armuaeg ettevõttele, 2009. -Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/43756> (06.01.2014)

⁴⁵ M. Vutt. Saneerimiskava kinnitamise praktika. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohus, õigusteabe osakond, 2011, lk 15.

võlgnikku esitama saneerimisavaldust võimalikult vara ja pingutama äriühingu normaalse majandustegevuse taastamise eest.

Kui aga võlgnik on pikemat aega võlausaldajale võlgu on võlausaldajal keskseks küsimuseks, millise nõudega on talle kasulikum kohtusse pöörduda, kas hagi esitamisega või pankrotiavaldusega või nõustuda saneermismenetluse algatamisega juhul, kui võlgnik seda taotleb. Võib juhtuda, et võlgniku pankroti väljakuulutamiseks on küll alused olemas, kuid tihtipeale on võlausaldajale kasulikum, kui rahuldatakse tema hagi võla tasumiseks. Pankrotiseaduse kohaselt on võla ja äriühingu püsiva maksejõuetuse olemasolu pankroti väljakuulutamise eelduseks, mitte aga küllaldaseks aluseks. Võlausaldaja peab arvestama, et pärast pankroti väljakuulutamist on kõigil võlausaldajatel, ka nendel, kelle nõude täitmise tähtaeg pole veel saabunud, õigus esitada oma nõuded võlgniku vastu – kõik nõuete tähtajad loetakse saabunuks (PankrS § 42).

Tavaliselt ületavad pankrotis oleva võlgniku võlad tema vara ja seetõttu pole võimalik kõiki nõudeid täielikult rahuldada. Autori arvates need võlausaldajad, kelle nõuete esitamise tähtaeg on saabunud, ei peaks reeglina olema huvitatud võlgnikule pankrotiavalduse esitamisest, sest sellisel juhul saaksid oma nõudeid esitada ka need võlausaldajad, kelle nõuete tähtaeg pole veel saabunud. Kui need võlausaldajad kelle nõude esitamise tähtaeg pole veel saabunud ja mingitel põhjustel võivad nad seetõttu eeldada, et äriühing on püsivalt maksejõuetu, siis neil on mõistlik kiiresti reageerida ja esitada pankrotiavaldus võlgniku vastu.

Pankrotimenetluse kulud on märksa suuremad kui hagimenetluse kulud: kui hagimenetluse kulud jäävad hagi rahuldamise korral kostja kanda ning nõude rahuldamist ei mõjuta, siis pankroti korral kaetakse kulud samast pankrotivarast, mille arvel rahuldatakse nõuded ning kulud mõjutavad seega otseselt nõuete rahuldamise ulatust.⁴⁶

Pankrotiavaldus on võlausaldajal mõistlik esitada ka juhul, kui näiteks on alust eeldada, et enne, kui hagimenetluses jõutakse otsuseni, algatatakse siiski pankrotimenetlus ning enamasti praktilistel kaalutlustel võimaldab pankrotiavalduse esitamine võlausaldajal asjasse efektiivsemalt ja kiiremini sekkuda, hagimenetluse ajal võib võlgniku majanduslik olukord veelgi halveneda, mistõttu pole kohtuotsuse täitmine hilisemalt enam reaalne ega võimalik. Kui võlgnik end kohustuste täitmisest hoidumise eesmärgil varjab, ei vasta telefonile ega kontakteeru muul viisil on võlausaldajal alust eeldada, et võlgnik on maksejõuetu ning tõenäoliselt on võlausaldajal otstarbekam esitada pigem pankrotiavaldus kui hagi võlgniku

⁴⁶ P.Varul. Juridica nr.1.1993, lk 3.

vastu. Võlausaldajal on otstarbekas nõustuda võlgniku taotlusel saneerimismenetluse algatamisega põhimõtteliselt juhul, kui saneerimiskavast lähtub selgelt, et maksejõuetus on saneermiskava täitmisega ületatav ja võlausaldaja nõudeid on võimalik seetõttu rahuldada suuremas ulatuses kui pankrotimenetluses.

Saksa pankrotiseadus avalduse esitamise aluseid põhimõtteliselt välja ei too, avalduse esitajast võlausaldajal peab olema õiguslik huvi pankrotiementluse algatamise suhtes ja ta peab usutavaks tegema nõude ja algatamise aluse (Saksa PankrS § 14).

Soomes võlausaldajal on õigus nõuda võlgniku pankroti väljakuulutamist kui tema nõue põhineb täitemenetluse läbiviimise kohta tehtud jõustunud kohtuotsusel või nõue põhineb võlgniku poolt alla kirjutatud lepingul, mida võlgnik ei vaidlusta. Et võlausaldaja saaks pankrotiavalduse esitada, peab tal olema selge nõue, mille kohta ei ole käimas muid kohtuvaidlusi ning teatud erisusi arvestamata jättes peab võlg olema sissenõutav tähtaja saabumise tõttu (Soome PankrS § 2. ptk § 2).

Sarnaselt Soome pankrotiseadusele algatab ka Rootsi kohus pankrotimenetluse, kui pankrotiavalduse on esitanud võlgnik või võlausaldaja. Võlgnik peab pankrotiavaldusele lisama võlausaldajate nimekirja ning vara käsitlevad raamatupidamis- ja muud dokumendid. Võlgniku pankrotimenetluse algatamise aluseks on maksejõuetus, suutmatus tasuda arveid, võlausaldaja peab pankrotiavalduses näitama oma nõude ja selle üldised alused. Samuti peab võlausaldaja avaldusele lisama nende dokumentide originaalid ja koopiad, millele ta viidata soovib (Rootsi PankrS § II ptk § 3).⁴⁷

Taani pankrotiseaduse kohaselt kuulutatakse pankrot välja võlgnikule, kes on maksejõuetu ning seda maksejõuetust ei saa pidada ajutiseks. Maksejõuetus loetakse siis tekkinuks, kui seda võlgnik tunnistab või peatab oma maksete tegemise (Taani PankrS § 18). Taani pankrotiseaduse kohaselt võlausaldaja peab oma pankrotiavalduse esitamist põhjendama (Taani PankrS § 23). Kui võlausaldaja esitab pankrotiavalduse, ilma et pankroti väljakuulutamise eeldused oleksid täidetud ja kui pankrotimenetlust oleks võimalik piisava hoolikuse korral ära hoida, vastutab avalduse esitanud võlausaldaja võlgniku ees mistahes sellele tekkinud kahju ning võlgniku nime ja maine kahjustamise eest, olenemata sellest, kas võlgnik on tegelikult maksejõuetu või mitte (Taani PankrS § 28). Seega, Taani pankrotiõiguses on tegemist võlgnikukeskse menetlusega kus võlausaldaja peab erilise hoolsusega oma avaldust suutma põhjendada. Eesti pankrotiõiguse kohaselt, kui võlausaldaja

⁴⁷Rootsi pankrotiseadus. -Arvutivõrgus:
http://siteresources.worldbank.org/GILDSWEDEN/Resources/Sweden_Bankruptcy_Law.pdf (22.03.2014)

esitab võlgniku vastu pankrotiavalduse millel puudub alus, peab võlausaldaja hüvitama võlgnikule tekitatud kahju (PankrS § 10 lg 6). Autor leiab, et Eesti regulatsioon on õigem ja rohkem võlausaldaja keskses.

Põhimõtteliselt on erinevates riikides võlausaldaja võimalus võlgniku vastu esitada pankrotiavaldus üsna sarnane, võlausaldajad peavad tõendama ja põhjendama nõude olemasolu ja võlgniku korral pankrotiavalduse esitamisel eeldatakse, et võlgnik on maksejõuetu ning tema esitatud dokumendid mis tõestavad maksejõuetust, on tõesed.

Autor on seisukohal, et kui võlausaldajal on võimalus valida hagiavalduse või pankrotiavalduse vahel, on reeglina eelistatum hagiavaldus, kuna hagimenetlus on kiirem ja tõenäosus, et nõuded saavad rahuldatud on suurem kui pankrotimenetluses ning pankrotimenetlus on kallim kui hagimenetlus. Hagimenetluses hagi rahuldamise korral rahuldatakse nõue hageja kasuks kogu selle ulatuses.

Kokkuvõtteks, kui võlausaldajal on vajadus kaaluda kas esitada hagi või pankrotiavaldus võlgniku vastu, siis üldjuhul on otstarbekam esitada hagi, põhjusel, et hagimenetlus on kiirem ja arvatavasti võlausaldajale ka kasulik, menetluse kiiruse ja efektiivsuse poolest. Kui võlausaldajal kelle nõude täitmise tähtaeg pole veel saabunud, kuid on alust eeldada, et äriühing on püsivalt maksejõuetu, siis neil on ainus võimalus esitada pankrotiavaldus ning võlausaldaja kelle nõue on sissenõutav, kuid on alust eeldada, et võlgniku olukord on lootusetu ja püsivalt maksejõuetu, siis on otstarbekam hagi esitamise asemel esitada pankrotiavaldus võlgniku vastu, kuna hagimenetluse käigus võib võlgniku majanduslik olukord veelgi halveneda.

Võlausaldajal on mõistlik nõustuda võlgniku saneermismenetluse algatamisega juhul, kui saneermiskava alusel maksejõuetus on eeldatavasti ületatav ja seetõttu on võlausaldaja nõudeid võimalik rahuldada suuremas ulatuses kui pankrotimenetluses ja hagimenetluses. Autor on seisukohal, et võlausaldaja pankrotiavalduse aluseks olevate maksejõuetuse põhjustamise asjaolude loetelu sätestamine on oluline eelkõige võlgniku kaitse seisukohalt. Võlgnik on seeläbi teadlik, milliste asjaolude esinemisel võib teda ähvardada pankrotimenetlus.

Võlgnikul pankrotiavalduse esitamise kohustus tuleneb pankrotiseaduse sätetest, saneerimismenetluse algatamist võiks ja peaks kaaluma juhul, kui maksejõuetuse faas pole jõudnud süveneda püsivaks maksejõuetuseks ning saneerimiskava alusel on eeldus arvata, et saneerimiskavaga on maksejõuetus ületatav. Seega, igal juhul, kui saneerimiskavaga on eeldatavasti maksejõuetus ületatav, otstarbekam võlgnikul esitada saneerimisavaldus menetluse algatamiseks, kui esitada pankrotiavaldus kohtule.

2. Pankroti eelmenetlus

2.1 Eelmenetluse algatamine

Ajutise halduri nimetamisega ühtlasi otsustatakse eelmenetluse algatamine, millega seondub kaks küsimust. Esiteks, ajutise halduri nimetamise otsustamine tähendab ühtlasi eelmenetluse algatamise otsustamist, kuigi sellist terminoloogiat pankrotiseaduses ei kasutata, siis nagu eelnevalt autor töös on kasutanud on eelmenetluse algatamine (ajutise halduri nimetamine) samatähendusliku mõistega. Teiseks, ajutise halduri nimetamisel on oluline küsimus, - keda saab ajutiseks halduriks nimetada.

Pankrotiseaduse § 10 lõikes 2 on sätestatud asjaolud, millest vähemalt üks peab võlausaldaja pankrotiavalduses põhistama võlgniku maksejõuetust. Maksejõuetuse põhistamine on võlgniku maksejõuetust kinnitavate eluliste asjaolude väljatoomine ja tõendamine. Seega, võlausaldaja avalduse alusel võib algatada pankrotimenetluse juhul, kui võlgniku maksejõuetuse põhistamiseks esineb kasvõi üks järgnevalt loetletud võlgniku maksejõuetuse põhistamise asjaoludest (PankrS § 10 lg 2). 1) Kui võlgnik ei ole täitnud kohustust 30 päeva jooksul pärast kohustuse sissenõutavaks muutumist ja võlausaldaja on teda kirjalikult hoiatanud kavatsusest esitada pankrotiavaldus (pankrotihoiatus) ning võlgnik ei ole seejärel kohustust täitnud 10 päeva jooksul.

Pankrotiavalduse võib nimetatud asjaoludel esitada võlausaldaja, kelle nõue on muutunud sissenõutavaks; 2) Võlgniku suhtes toimivas täitemenetluses ei ole kolme kuu jooksul vara puudumise tõttu saadud nõuet rahuldada või kui täitemenetluses ilmneb, et võlgnikul ei jätku vara kõigi kohustuste täitmiseks; 3) võlgnik hävitab, peidab või raiskab oma vara või teeb raskeid juhtimisvigu, mille tagajärel ta on muutunud maksejõuetuks, või on muul viisil tahtlikult põhjustanud oma maksejõuetuse; 4) võlgnik teatab võlausaldajale, kohtule või avalikkusele, et ta ei suuda oma kohustusi täita; 5) võlgnik on lahkunud Eestist eesmärgiga hoiduda oma kohustuste täitmisest või varjab end samal eesmärgil. Viimati loetletud asjaoludel võib võlausaldaja pankrotiavalduse esitada, sõltumata sellest, kas tema nõue on muutunud sissenõutavaks või mitte.

Autor peab neid asjaolusid võlausaldaja poolt pankrotiavalduse esitamist võlgniku vastu olenemata nõude sissenõutavaks muutumist mõistlikuks, eelkõige vara ja enda varjamise seisukohalt vaadatuna. Tavaliselt tugineb võlausaldaja võlgniku maksejõuetuse põhistamisel

nimetatud asjaolude hulgast sellele, et võlausaldaja on teinud võlgnikule pankrotihoiatuse, kuid võlgnik ei ole sellele vaatamata kohustust täitnud kümne päeva jooksul. Võlausaldaja peab arvestama sellega, et kui võlgnik ei tunnista pankrotihoiatuse kättesaamist, siis tuleb võlausaldajal endal seda tõendada. Tihti annavad võlausaldajad võlgnikule pankrotihoiatuse üle allkirja vastu.

Kui pankrotihoiatus on üle antud õigustatud isikule, ei ole pankrotihoiatuse kätteandmises kahtlust. Problemaatilisem on saata pankrotihoiatust posti teel. Kui võlausaldajal ei ole vaidluse tekkides esitada tõendit, mis kinnitab pankrotihoiatuse kättetoimetamist võlgnikule, jäetakse pankrotiavaldus menetlusse võtmata, sest võlausaldaja ei ole võlgniku maksejõuetust põhistanud. Lisaks maksejõuetuse põhistanud tuleb võlausaldajal esitada tõendid oma nõude suuruse, aluse ja täitmise tähtaja kohta.⁴⁸

USA õiguses nimetab maksejõuetuse tuvastamisel ajutise halduri justiitsministeeriumi (Department of Justice) haldusalasse kuuluv maksejõuetusmenetluste üle järelevalvet teostav amet (U.S. Trustee). Haldur ei tohi olla menetlusest isiklikult huvitatud ja peab kuuluma vastava tööpiirkonna haldurite nimekirja. Haldur peab andma ametisse nimetamiseks omapoolse nõusoleku. Kui üksi kõlblik haldur oma nõusolekut ei anna, viib menetluse läbi eeltoodud amet. Ajutine haldur vabastatakse ametist, kui võlausaldaja uue halduri nimetamist taotleb. Selline õigus on antud üksnes võlausaldajale, kellel on võlgniku vastu kehtiv, vaidlustamata ja tagamata nõue, kelle huvid ei ole vastuolus teiste võlausaldajatega ning kes ei ole võlgniku lähikondne või temaga muul moel seotud. Haldur loetakse valituks, kui tema poolt hääletavad võlausaldajad, kelle nõuded moodustavad vähemalt poole tagamata nõuetest (Bankruptcy Code §§ 701-702).⁴⁹

Saksamaal kuulutatakse koos pankrotimenetluse algatamisega ka pankrot välja, ajutine haldur määratakse pankrotiavalduse laekumisel sarnaselt Eesti pankrotiõigusega. Saksamaal pankrotitaotluse esitamise puhul määrab kohus uurija, ehk ajutise halduri, kes hindab äriühingu maksejõuetust ja kas võlgniku vara on piisav võlausaldajate nõuete rahuldamiseks. Suurte ja tegutsevate äriühingute puhul võib määrata ka kohtupoolse uurija. Kui alustatakse pankrotimenetlust, siis tavaliselt määratakse pankrotihalduriks peaaegu alati kohtupoolne uurija.⁵⁰

⁴⁸ M. Varusk. Olulised mõisted pankrotimenetluses, 2008. -Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/37315> (10.01.2014)

⁴⁹ American Bar Association. Analysis of the Draft Bankruptcy Act of the Republic of Estonia. Washington: 1994, lk 10-11.

⁵⁰The 2012 INSOL directory. The comprehensive directory of restructuring, insolvency and bankruptcy professionals throughout the world, GTI Media, 2012, lk 39.

Prantsusmaal nimetab kohus võlgniku maksejõuetuse tuvastamisel menetluse üle järelvalvet teostama vähemalt ühe kohtu voliniku ja halduri. Haldur tegutseb võlausaldajate nimel ja huvides. Järelvalvet teostaval kohtunikul on kohustus kaitsta kõigi menetluses osalevate isikute huve ja teha haldurile siduvaid ettekirjutusi.⁵¹ Halduri peamine funktsioon on pankrotivara kogumine, realiseerimine ja võlgniku likvideerimine.⁵²

PankrS § 15 lg 3 alustel jätab kohus võlausaldaja pankrotiavalduse alusel ajutise halduri nimetamata, kui: 1) võlgnik vaidleb nõudele põhjendatult vastu ja kohus leiab, et vaidlus nõude üle tuleb lahendada väljaspool pankrotimenetlust; 2) nõue on pandiga täielikult tagatud; 3) võlausaldaja pankrotiavalduse aluseks olevate nõuete suurus ei ületa aktsiaseltsi puhul 12 500 eurot, osa-, täis- või usaldusühingu puhul 2500 eurot ja teiste juriidiliste isikute või füüsilise isiku puhul 1000 eurot, välja arvatud kui nimetatud nõuete suhtes on aasta jooksul enne pankrotiavalduse esitamist tulemusteta toimunud täitemenetlus; 4) võlausaldaja ei ole oma pankrotiavaldust piisavalt põhistanud või nõude olemasolu tõendanud; 5) võlausaldaja on jätnud tasumata pankrotiseaduses §-s 11 nimetatud rahasumma, kui kohus on nõudnud selle tasumist enne ajutise halduri nimetamist; 6) võlgnik või kolmas isik on enne ajutise halduri nimetamist täitnud kohustuse, millel pankrotiavaldus põhineb, või andnud piisava tagatise kohustuse täitmiseks. Kui on esitatud saneerimisavaldus, lükkab kohus ajutise halduri määramise otsustamise edasi kuni saneermiskava kinnitamise otsustamiseni (PankrS § 15 lg 4). Kui kohus ajutist haldurit ei nimeta, siis pankrotiavalduse alusel edasist menetlust ei toimu ja menetlus lõpeb (PankrS § 15 lg 7). Autori arvates on loetletud asjaolud põhjendatud ja asjakohased, eesmärgiga kaitsta võlgniku.

Kohus võib asja lahendada eelistungit pidamata, kui on ilmne, et pankrotiseaduse § 15 lõikes 3 nimetatud asjaolud on täidetud (PankrS § 16 lg 1). Võlgnikule ja võlausaldajale teatatakse eelistungi toimumise aeg ja koht ning eelistungilt puudumise tagajärjed (PankrS § 16 lg 2). Kui pankrotiavalduse esitanud võlausaldaja ei ilmu eelistungile, jätab kohus ajutise halduri nimetamata (PankrS § 16 lg 3). Kui võlgnik ei ilmu eelistungile, võib kohus ajutise halduri nimetamise otsustada võlgniku osavõttuta (PankrS § 16 lg 4). Kohus võib määrusega kohustada pankrotiavalduse esitanud võlausaldajat tasuma ajutise halduri tasu ja kulutuste katteks kohtu deposiiti kohtu määratud rahasumma, kui on alust eeldada, et pankrotivara selleks ei jätku (PankrS § 11 lg 1).

⁵¹ European Parliament, lk 67.

⁵² Marshall, lk 10-20.

Millest siis sõltub, kas eelmenetlus algatakse või mitte (nimetatakse ajutine haldur võlausaldaja pankrotiavalduse alusel). PankrS § 15 lg 3 sätete alustel jätab võlausaldaja pankrotiavalduse alusel ajutise halduri nimetamata. PankrS § 10 lg 1 alustel peab võlausaldaja põhistama võlgniku maksejõuetuse. Lisaks maksejõuetuse põhistamisele tuleb võlausaldajal esitada tõendid oma nõude suuruse, selguse, aluse ja täitmise tähtaja kohta (PankrS § 10 lg 4).

Seega, kui võlausaldaja on võlgniku maksejõuetuse põhistanud ja nimetatud nõuded täidetud, siis võetakse pankrotiavaldus menetlusse, kuid sisuliselt selles etapis midagi ei otsustata. Teine kontroll on see, kus otsustatakse ajutise halduri nimetamine. Sisuliselt otsustatakse seda, kas on põhjust pankrotiavaldusega edasi tegeleda. Siin kontrollitakse kõigepealt nõudeid, nõuete kontrollimine tähendab eelkõige PankrS § 15 lg 3 sätestatud aluste kontrollimist. Näiteks, nõude puhul kontrollitakse, kas nõue on olemas ja kas nõue on selge. Selge nõue tähendab seda, kas on sissenõutav nõue, kui ta tugineb pankrotihoiatusele. Siin ei otsustata, kas nõue rahuldatakse või mitte, siin on küsimus selles, kas nõue on tõsiselt võetav ja üldse eksisteerib.

Teiseks on nõude puhul see, et nõue ei tohi olla tagatud pandiga (PankrS § 15 lg 2). Kuna pandiga tagatud nõudel on eelisõigus nõude rahuldamisele. Kolmandaks on nõude suurus mis peab vastama PankrS § 15 lg 3 alustele. Seega on järgnevad asjaolud kontrolli juures (nõude selgus, pandiga mittetagatus, nõude suurus ja põhistamine) ning nende kriteeriumite kontrollimine on põhilisemaks asjaoluks, kas kohus nimetab ajutise halduri või mitte.

Töö autori arvates, kui maksejõuetus oleks väljaspool kahtlust, võiks teoreetiliselt selle etapiga mitte tegeleda, kuid raske on kindlaks määrata seda maksejõuetuse piiri, seega pole võimalik seda sätet seadusesse sisse kirjutada. Võlausaldajale ei saa panna kohustust tõendada, et võlgnik on maksejõuetu, kui võlgnik väidab vastupidist. Eelmenetluse juures pole oluliseks uurimusobjektiks maksejõuetuse uurimine, vaid asjaolu, et võlausaldaja peab pankrotiavalduse esitamisel võlgniku maksejõuetust põhistama.

Võlgnik peab pankrotiavalduses põhistama oma maksejõuetuse (PankrS § 13 lg 1). Maksejõuetuse põhistamiseks lisab võlgnik pankrotiavaldusele seletuse maksejõuetuse põhjuse kohta ja võlanimekirja. Võlanimekirjas märgitakse võlgniku võlausaldajate nimed ja nende elu- või asukohad ning nende nõuded, samuti andmed võlgniku vara kohta. Seletusele ja võla nimekirjale kirjutab võlgnik alla (PankrS § 13 lg 2). Kui pankrotiavalduse on esitanud

võlgnik, kuulutab kohus pankroti välja ka juhul, kui maksejõuetuse tekkimine tulevikus on tõenäoline (PankrS § 31 lg 3).

Autor on seisukohal, et võlgniku pankrotiavalduse esitamisel on maksejõuetuse põhistamise nõudel oluline asjaolu. Võlgniku allkirjaga kinnitatud seletus, kus ta esitab põhjuse, miks ta on maksejõuetu ja sunnitud esitama pankrotiavalduse kiirendab eelmenetluse läbiviimist. Avalduse põhistamine lihtsustab eelmenetlust, sest ajutine haldur saab vajalikud andmed võlgniku käest. Maksejõuetust hindab ajutine haldur ja kohus eelkõige võlgniku enda kaitse eesmärgil, kuna pankrotiavalduse esitamine võib olla pahatihti emotsionaalne otsus, mida ei ole võlgniku poolt eelnevalt suudetud põhjalikult läbi mõelda ja hinnata tuleviku maksevõimelisust.

Võtnud pankrotiavalduse menetlusse, otsustab kohus kümne päeva jooksul ajutise halduri nimetamise, tehes selle kohta määruse. Kui ajutise halduri nimetamine tuleb otsustada eelistungil, otsustab kohus kümne päeva jooksul pankrotiavalduse saamisest istungi toimumise aja ja edastab kutsed. Sellisel juhul otsustab kohus ajutise halduri nimetamise 20 päeva jooksul pankrotiavalduse saamisest (PankrS § 15 lg 1). Kui pankrotiavalduse on esitanud füüsilisest isikust võlgnik, võib kohus võlgniku varalist olukorda arvestades jätta ajutise halduri nimetamata ja 10 päeva jooksul pankrotiavalduse saamisest pankroti välja kuulutada (PankrS § 15 lg 2). Pankrotimenetluses ei või teha tagaseljaotsust (PankrS § 26 lg 3).

Kui võlgniku pankrotiavalduse on esitanud juriidilisest isikust võlgniku nimel üks juhatuse või seda asendava juhtorgani liige, kuid juriidilisel isikul on mitu juhatuse või seda asendava organi liiget ja kohus peab vajalikuks pidada eelistungi, võib kohus kutsuda sinna ka teised juhatuse või seda asendava juhtorgani liikmed. Nende ilmumata jätmine ei takista ajutise halduri nimetamise otsustamist (PankrS § 16 lg 5). Ajutise halduri nimetamisel määrab kohus kohtuistungil aja pankrotiavalduse läbivaatamiseks (PankrS § 17 lg 1). Kohus võib avaldada väljaandes Ametlikud Teadaanded teate pankrotiavalduse läbivaatamise aja ja koha kohta (PankrS § 17 lg 2).

Prantsusmaal maksejõuetusele eelneval perioodil võib võlgnik soovitada pankrotihaldurit või eksperti või määrata pankrotihalduri või eksperdi ametisse kohtu esimehe kinnitusel: 1) lepitusmenetluse puhul esitatakse soovitus pankrotihalduri kohta; 2) ajutised volitused saanud isiku(nõustaja) puhul määratakse pankrotihaldur ametisse ja kohus kiidab ta heaks. Võlausaldajatel ei ole pankrotihaldurite määramisel sõnaõigust, välja arvatud maksejõuetusele eelneval perioodil, mil võlgnikul on peaaegu võimatu keelduda võlausaldajate soovitatud või

määratud pankrotihalduri kohalviibimist, sest läbirääkimiste pidamine on kõige tähtsam. Samuti ei ole võimalik ega otstarbekas vaidlustada halduri määramist.⁵³

Sarnaselt Prantsusmaal kehtiva korraga viivad Poola⁵⁴ õiguses menetluse läbi haldur (syndyk), kohtu volinik (sedzia-komisarz) ja kohus ning võlausaldaja organid. Poolas asub võlgniku maksejõuetuse väljakuulutamisel pankrotivara valitsema kohtu poolt nimetatud haldur, kelle üle teostab järelvalvet kohtu volinik. Kohtu volinikul on õigus keelata haldurit ilma tema või pankrotitoimkonna nõusolekuta teatud toimingute tegemise. Kui menetluses ei ole moodustatud pankrotitoimkonda, annab volinik seaduses ettenähtud juhtudel nõusoleku toimingu tegemiseks toimkonna asemel. Eeltoodust nähtub, et erinevates riikides on pankrotiõiguse regulatsioon, millest sõltub, et määratakse ajutine haldur võlgniku või võlausaldaja pankrotiavalduse alusel suhteliselt sarnased.

Eeltoodule tuginedes tõusetub küsimus- miks peab ajutine haldur ja kohus käsitlema seda, kas võlgnik on maksejõuetu või mitte. Kui eeldatakse, et võlgnik on maksejõuetu kui esitas pankrotiavalduse, siis võiks kohus võlgniku avalduse rahuldada, kuid ajutise halduri ja kohtu roll on hinnata võlgniku põhistamise asjaolusid, eelkõige selle tõepärasust, kuna võlgnik võis pankrotiavalduse esitada emotsionaalselt ja hindamata reaalseid majanduslikke näitajaid.

⁵³ INSOL, lk 038-039.

⁵⁴ Marshall, lk 21-14.

2.2 Ajutine haldur

2.2.1 Ajutisele haldurile pankrotihaldurina esitatavad nõuded ja halduri töötamise õiguse saamine eksami tegemise tulemusena

Kuigi pankrotihaldur nimetatakse ametisse pankroti väljakuulutamisel, kuid reeglina nimetatakse pankrotihalduriks see, kes on juba ajutine pankrotihaldur ning see on soovitatav, kuna ajutine pankrotihaldur on pädev jätkamaks konkreetset menetlust, siis valiku otsustav moment on ajutise pankrotihalduri nimetamisel. Kuna tõenäoliselt jätkab ajutine pankrotihaldur tegevust pankrotihaldurina, siis sellepärast on ajutise halduri nimetamisel esiplaanil oluline küsimus –keda saab nimetada, mis alustel ja kes on sobilik. Ülaltoodud põhjusel ning asjaolul, et ajutisele haldurile kehtivad samad nõuded mis pankrotihaldurile, kasutab autor, et poleks eksitav käesolevas peatükis mõistet pankrotihaldur.

Ajutisele pankrotihaldurile kehtivad samad nõuded, mis pankrotihaldurilegi (PankrS § 22, § 56). Tavaliselt on peamiseks nõudeks pankrotihalduritele haridus ja professionaalne kvalifikatsioon või kogemus. Lisaks hariduse ning kogemuste nõuetele on PankrS § 57 lg 1 p-s 2 sätestatud ka isikuliste omaduste loetelu, mille kohaselt antakse haldurina tegutsemise õigus isikule, kes on aus ja kõlbeline. Teadmiste ja kogemuste lisaks võiks olla soovitusliku iseloomuga sellised isikuomadused nagu väärikus, erapooletus ja head juhtimisoskused. Väärikus peaks eeldama, et pankrotihaldur omab head mainet ega ole kriminaalkorras karistatud, ei ole toime pannud majandusalast süütegu ega teda pole distsiplinaarkorras karistatud.⁵⁵

Erinevates riikides nimetatakse pankrotihalduri ametisse erineva haridusega isikuid, kuid peamiselt kasutatakse juriste või audiitoreid. Põhimõtteliselt peavad aga mõlemad vastama teatud professionaalsetele nõuetele, milleks on tavaliselt vastava hariduse olemasolu.⁵⁶ Pankrotihaldurilt oodatakse, et ta oleks kompetentne, võimeline tegutsema erapooletult, hoiduks tegutsemisest kelmuse teel või mõnest muust ametiseisundi kuritarvitamisest.⁵⁷

Kuna pankrotimenetlus on väga mahukas ja keerukas protsess, tuleb juba enne pankrotimenetluse alustamist ja halduri nimetamist tagada menetluse õige funktsioneerimine. Selle tagamise meetmeks on vastavus pankrotihalduritele esitavatele kvalifikatsiooni ja

⁵⁵ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, lk 175.

⁵⁶ J. L. Westbrook. A global view of business insolvency systems. Leiden-Boston, 2010. lk 209.

⁵⁷ J. Lowitzsch. The insolvency law in Central and Eastern Europe. INSOL Europe, 2/2007, lk 54.

isikuomadusi puudutavatele nõuetele.⁵⁸ Pankrotihalduri nõuete kehtestamisel on soovitatav, et saavutataks tasakaal rangete nõuete vahel, mis võimaldavad küll määrata kõrgelt kvalifitseeritud isiku, kuid võivad samal ajal olulisel määral piirata kvalifitseeritud professionaalide ringi ning oluliselt suurendada menetluse maksumust. Samal ajal tuleb kvaliteedi ja teenuste nõutava taseme tagamiseks vältida seda, et esitatavad nõuded oleksid liiga madalad.⁵⁹

Täiendavad nõuded pankrotihalduri kutse taotleja kontrollimisele sätestab PankrS § 57 lg 8, mille kohaselt taotleja usaldusvääruse kontrollimisele kohaldatakse kohtute seaduse⁶⁰ § 117¹. Kohtute seaduse § 117¹ lg 2 p 1 ja 2 annavad justiitsministrile tema poolt volitatud ametnike kaudu õiguse pöörduda riigi – ja kohaliku omavalitsuse asutuste ja ametiisikute, samuti füüsiliste ja juriidiliste isikute poole järelepärimistega kohtunikuabi kandidaadiks taotleja andmete kohta; vestelda isikuandmete ankeedis märgitud isiku, samuti tööandja ja õppeasutuse esindajate ning teiste isikutega, et selgitada välja kandidaadi kõlbelisi ja teisi isikuomadusi ning vajaduse korral ja küsitletava isiku nõusolekul võtta temalt kirjalik seletus.

PankrS § 56 lg 1 kohaselt võib halduriks olla Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja (edaspidi *koda*) kutsekogu liikmeks olev füüsiline isik, kellele on koja poolt antud haldurina tegutsemise õigus; vandeadvokaat; vandeaudiitor või kohtute seaduse § 47 lõike 1 punktile 1 vastava haridustasemega kohtutäitur. Halduril peab olema kohtu ja võlausaldajate usaldus, samas peab ta olema sõltumatu nii võlausaldajast kui ka võlgnikust.

Pankrotihaldur ei tohi olla kohtu töötaja ega pankrotiasja menetleva kohtuniku lähikondne (sugulane, abikaasa, vm). Pankrotihalduril, kelle kohus nimetab menetluse läbiviijaks, peab olema sõlmitud vastutuskindlustus leping kindlustusandjaga. Eestpoolt tulenevalt on autori arvates põhjendatult pankrotihaldurile esitatavad isiklikud nõuded sõnaselgelt paika pandud, mis kehtivad kõikide isikute suhtes, kes soovivad haldurina tegutseda.

PankrS § 57 lg 1 sätestab loetelu, kellele saab üldse anda haldurina tegutsemise õigusi. Eelpool nimetatud sätte kohaselt antakse haldurina tegutsemise õigus teovõimelisele füüsilisele isikule, kes on omandanud riiklikult tunnustatud bakalaureusekraadi või sellele vastava kvalifikatsiooni Eesti Vabariigi haridusseaduse § 28 lõike 2² tähenduses ja kellel on on vähemalt kaheaastane töökogemus rahanduse, õiguse, juhtimise või raamatupidamise

⁵⁸ A. Novikov, lk 6.

⁵⁹ UNCITRAL, lk 174.

⁶⁰ Pankrotihalduri eksami erialateadmiste testi valdkonnad ja hindamise kord, § 3 p 7.

valdkonnas või kes on omandanud riiklikult tunnustatud magistrikraadi või sellele vastava kvalifikatsiooni Eesti Vabariigi haridusseaduse § 28 lõike 2² tähenduses.

PankrS (1992) käsitles võrreldes käesoleval ajal pankrotiseadusega haldurile kehtestatud nõudeid väga lühidalt. Kehtiv pankrotiseadus näeb ette karmimad nõuded ning reeglid halduri kandidaadile. Võrreldes käesoleval ajal kehtiva seadusega ei näinud PankrS (1992) ette haridus- ega töökogemuse nõuet, vaid eksamikomisjon võttis eksami läbiviimisel üksnes arvesse isiku eelnevat erialast ettevalmistust ja varasemat töökogemust. PankrS (1992) § 29 lg 1 kohaselt võis halduriks olla vandeadvokaat, samuti muu teovõimeline füüsiline isik, kellel on Vabariigi Valitsuse moodustatud pankrotihaldurite eksami- ja atesteerimiskomisjoni väljaantud pankrotihalduri tunnistus.

Kehtiv AdvS ei sätesta eelnevat juristina töötamise kogemust ega advokaadiks sooviva isiku vanusenõuet, kuid kehtestab keelenõude ning kõlbelised isikuomadused, mida aga Seadus Eesti Advokatuuri kohta ei reguleerinud. Erinevusena võib veel välja tuua asjaolu, et kui Seadus Eesti Advokatuuri kohta § 5 kohaselt võis Advokatuuri võtta vaid Eesti Vabariigi kodaniku, siis kehtiva AdvS kohaselt võib Advokatuuri võtta ka Euroopa Liidu liikmesriigi kodanikku, kes vastab kohtunikule esitatavatele haridusnõuetele vastavalt kohtute seaduse § 47 lõike 1 punktile 1.

Sarnaselt kehtiva pankrotiseadusega pidi ka PankrS (1992) § 29 lg 2 kohaselt halduril olema kohtu ja võlausaldajate usaldus. PankrS (1992) § 29 lg 3 kohaselt pidi haldur sarnaselt kehtivale PankrS olema sõltumatu võlgnikust ja võlausaldajatest ning ta ei tohtinud olla kohtu töötaja. PankrS (1992) § 29 lg 4 sätestas, et halduriks ei või nimetada asja menetleva kohtuniku lähikondset. Kehtiv pankrotiseadus täpsustab eelpool nimetatud sätet ning lisab juurde ka kohtunikuabi lähikondlase keelu, nimelt kehtiva PankrS § 56 lg 4 kohaselt ei või halduriks olla asja menetleva kohtuniku ega kohtunikuabi lähikondne.

Kõige suurema erinevusena võib välja tuua kehtivas pankrotiseaduses sätestatud keelud, mis juhul ei anta isikule haldurina tegutsemise õigust. Kui PankrS (1992) piirdusid keelud vaid sellega, et isik ei tohtinud olla kohtu töötaja ega kohtuniku lähikondlane, siis kehtiv pankrotiseadus sätestab rida nõudeid mh. kriminaalkaristatavuse keeld, isik ei tohi olla pankrotivõlgnik, kelle kohta kehtib ärikeeld jne (PankrS 57 § lg 6).

Norra pankrotiseadus ei näe ette mingeid erinõudeid pankrotihalduri suhtes. Samal ajal on soovitatav, et haldur oleks jurist. See on kohtu poolt väljakujundatud poliitika. Üheks nõudeks on veel see, et kohus peab tegema vastava otsuse erapooletuse nõudeid järgides.⁶¹

Läti pankrotiseadus kehtestab pankrotihaldurile järgnevad nõuded: 1) haldur peab omama õiguslikku kõrgharidust või majanduslikku, finantsjuhtimise alast kõrgharidust, või kes on vähemalt kolm aastat töötanud äriühingu järevalveorganites või täidesaatvates ametites; 2) on edukalt täitnud nõuded haldurina tegutsemiseks ja 3) kellele pankrotikoda on välja andnud vastava tunnistuse.⁶² Läti⁶³ ja Eesti⁶⁴ pankrotihalduri kvalifitseerimise süsteemid on sarnased, kuna mõlemas riigis kontrollitakse kutsesobivust vastavate kohtuväliste organite poolt, kuid erinevalt Eesti seadusest reguleerib Läti seadus selgelt kandidaadi haridusnõudeid.

Rootsi pankrotiseadus sarnaselt Norra pankrotiseadusele ei näe ette mingeid erinõudeid pankrotihalduri suhtes, eeldatakse juristi haridust. Halduril peab olema võlausaldajate usaldus ja tema ametisse nimetamine tuleb Täitevameti poolt kinnitada.⁶⁵

Eeltoodust lähtuvalt on pankrotihalduritele isikuomaduste suhtes esitatavad nõuded erinevates riikides üsna sarnased, enamasti tegutsevad halduritena juristid ja advokaadid. Autori arvates tagab isikuomaduste alaste nõuete olemasolu ja nende piisav kontroll pankrotimenetluse efektiivsuse ja sõltumatus, mistõttu omab nimetatud kontroll tähtsat rolli ajutise pankrotihalduri ja pankrotihalduri ametisse nimetamisel eelnevalt loetletud nõuete osas.

Autori arvates on põhjendatud seadusandja seisukoht, et kuna halduri ülesanded, mida ta täitma peab, on spetsiifilised ning vajavad erialaseid teadmisi, peab olema seadusega reguleeritud ning tagatud, et haldur omab kvalifikatsiooni ning kindlaid teadmisi kogu protsessist ja õigusaktidest. Kvalifikatsioon peaks muuhulgas hõlmama ka kandidaadi kõlbelisi käitumisnorme, kogemusi, intelligentsust ja professionaalseid teadmisi. Autori arvates on üheks olulisemaks halduritele kehtestatud nõuete asjaoluks see, et pankrotihalduril pankrotimenetluses peab puuduma huvide konflikt pankrotihalduri ja teiste osaliste vahel. Nimetatud asjaolu peamiseks elemendiks on see, et pankrotihaldur oleks võimeline tegutsema

⁶¹ The 2013 INSOL directory. The comprehensive directory of restructuring, insolvency and bankruptcy professionals throughout the world, GTI Media, 2013, lk 58.

⁶² J. Lowitzsch, lk 262.

⁶³ Samas, lk 262.

⁶⁴ PankrS § 47 lg 1 p 1 kohaselt võib Halduriks olla Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja kutsekogu liikmeks olev füüsiline isik kellele on koja poolt antud haldurina tegutsemise õigus.

⁶⁵ Marshall, lk 12-26.

sõltumata vastaspoole huvidest, vaatamata sellele kas need on perekondlikud, majanduslikud või muud asjaolud.

Halduritele esitatavate nõuete osas kehtib Eestis segasüsteem, mille kohaselt on pankrotihalduri ametiseisundi saamiseks ette nähtud kaks võimalust. Pankrotihalduriks saamise esimeseks võimaluseks on ametiseisundi omandamine teatud staatuse alusel ning teiseks võimaluseks on staatuse omandamine seadusega kehtestatud eksami sooritamise ja väljaõppe läbimise tulemusel.⁶⁶ Järgnevalt käsitleb töö autor eksami sooritamise tulemusena halduriks nimetamist.

Haldurina tegutsemise õiguse saamiseks peab isik valdama eesti keelt nii kõnes kui ka kirjas, sooritama halduri eksami kohtutäituri seaduse (edaspidi *KTS*) §-s 95 sätestatud korras ning läbima ka halduri väljaõppe *KTS* §-s 96 sätestatud korras. *KTS* § 95 lg-s 1 nimetatud pankrotihalduri eksamil kontrollitakse eksamineeritava erialateadmisi ja isiksuseomaduste sobivust. Eksam koosneb erialateadmiste testist ja vestlusest, millest viimane viiakse läbi erialateadmiste testi sooritanud eksamineeritavaga. *KTS* § 95 lg 2 kohaselt hinnatakse vestluse käigus eksamineeritava isiksuseomaduste sobivust pankrotihaldurina tegutsemiseks ning vestlusel võib esitada eksamineeritavale küsimusi erialateadmiste testi vastuste täpsustamiseks.

Kohtutäituri ja pankrotihalduri eksami erialateadmiste testi valdkonnad ja eksami hindamise korra on kehtestanud justiitsminister 11.10.2010 vastu võetud määrusega *Pankrotihalduri eksami erialateadmiste testi valdkonnad ja hindamise kord*.⁶⁷ Nimetatud määruse § 1 lg 1 kohaselt koosneb pankrotihalduri eksam erialateadmiste testist ja vestlusest. § 1 lg 2 kohaselt seisneb erialateadmiste test õigus-, majandus- ja raamatupidamisküsimustele vastamises ning kaasusülesannete lahendamises.

Eelpool nimetatud määruse § 2 sätestab pika loetelu valdkondadest, millega kontrollitakse eksamil osaleja erialateadmisi. Erialateadmiste testiga kontrollitakse pankrotihalduri eksamil osaleja erialateadmisi järgmistes valdkondades: pankrotiõigus; saneerimismenetlus; täitemenetlus; tsiviilõiguse üldosa; asjaõigus; võlaõigus; perekonnaõigus; pärimisõigus; äri- ja ühinguõigus; tööõigus; tsiviilkohtumenetlus; halduskohtumenetlus; maksuõigus; ettevõtte äriplaan ja majandustulemuste planeerimine; majandusarvestus; audiitorkontroll.

⁶⁶ A. Novikov, lk 8.

⁶⁷ Pankrotihalduri eksami erialateadmiste testi valdkonnad ja hindamise kord. 11.oktoober 2010 nr 33. - RT I 2010, 75, 576.

Eelpool nimetatud määruse § 3 lg 7 sätestab, et vestluse käigus hinnatakse pankrotihalduri eksamil osaleja isiksuseomaduste sobivust pankrotihaldurina töötamiseks, lähtudes PankrS sätestatud pankrotihaldurile esitatavatest nõuetest. Vestlusel käsitletakse eksamil osaleja kirjutatud kaasusülesannete lahendusi, et hinnata tema oskust oma mõtteid loogiliselt, argumenteeritult ja arusaadavalt väljendada. Vastavalt KTS § 96 lg-le 1 koostab eksamikomisjon pärast pankrotihalduri eksami sooritamist isikule individuaalse väljaõppekava, mille isik peab täitma.

PankrS § 57 lg 5 kohaselt esitab isik pärast halduri eksami sooritamist ja väljaõppe läbimist koja haldurite kutsekogu juhatusesele (edaspidi *kutsekogu juhatus*) kirjaliku taotluse haldurina tegutsemise õiguse saamiseks. Taotlus tuleb sama sätte alusel esitada hiljemalt ühe aasta möödumisel halduri eksami sooritamisest. Kutsekogu juhatus otsustab taotluse rahuldamise ühe kuu jooksul taotluse esitamisest ning teeb selle kohta kirjaliku otsuse. Seejärel saadab kutsekogu juhatus otsuse ärakirja halduriks taotlevale isikule ja Justiitsministeeriumile. Kui kutsekogu juhatus otsustab taotluse jätta rahuldamata, peab ta seda ka põhjendama.

Eelpool kirjeldatud halduri eksami ning suulise vestluse läbiviimine annab kinnitust või lükkab ümber, kas halduri kandidaat omab kõiki seadusega ettenähtud teadmisi ning isikuomadusi täitmaks halduri ülesandeid. Sellest tulenevalt on autor seisukohal, halduri eksami läbiviimine varasemalt mainitud tingimustel on vajalik protsess väljaselgitamiseks, kas kandidaat on pädev läbi viima keerukat pankrotimenetlust.

PankrS (1992) § 29 lg 1 kohaselt pidi isik haldurina tegutsemiseks omama pankrotihalduri tunnustust, mis anti välja Vabariigi Valitsuse poolt moodustatud pankrotihaldurite eksami- ja atesteerimiskomisjoni poolt. Eksami tegemise ja atesteerimise korra kehtestas Vabariigi Valitsus 07.10.1997 vastu võetud määrusega *Pankrotihalduri eksami tegemise ja pankrotihalduri atesteerimise kord*.⁶⁸ Nimetatud määruse punkti 3 kohaselt hindas pankrotihaldurite eksami- ja atesteerimiskomisjon (edaspidi *komisjon*) eksamineerimisel kandidaadi erialaseid teadmisi ja üldist isiksuseomaduste sobivust tööks pankrotihaldurina.

Komisjon hindas kandidaadi erialaseid teadmisi, lähtudes pankrotiseadusest ja teistest õigusaktidest, mille sätted seonduvad pankrotimenetlusega, samuti teadmisi majanduse, raamatupidamise ja juhtimise alal, lähtudes nende valdkondade üldtunnustatud teooriatest ja põhimõtetest ning nende kasutamise vajadusest pankrotimenetluses. Isiksuseomaduste

⁶⁸ Pankrotihalduri eksami tegemise ja pankrotihalduri atesteerimise kord. 07.oktoober 1997 nr 190. - RT I 1997, 73, 1210.

sobivust hindas komisjon vestluse alusel, arvestades isiku suhtlemisoskust, analüüsivõimet ja muid sarnaseid omadusi. Komisjon võttis arvesse ka isiku eelnevat erialast ettevalmistust, varasemat töökogemust, tegutsemist pankrotihaldurina ning pankrotihalduri tegevuse peale esitatud kaebusi.

Sarnaselt kehtiva õigusega koosnes ka pankrotihalduri eksami tegemise ja pankrotihalduri atesteerimise korra punkti 9 kohaselt halduriks kandideeriva isiku poolt tehtav eksam kirjalikust ja suulisest osast. Eksami kirjalik osa koosnes teoreetilisest ja praktilisest osast. Teoreetilises osas tuli eksamineeritaval vastata viiele küsimusele. Praktilises osas tuli lahendada üks kaesus. Eksami suuline osa koosnes vestlusest, mille käigus hinnati kandidaadi isiksuseomaduste sobivust tööks pankrotihaldurina.

Olenemata halduri kandidaadi eksami läbiviimise täpsemast korrast on mõlema vaadeldava seaduse haldurieksami (nii suulise kui ka kirjaliku osa) läbiviimise eesmärgiks välja selgitada, kas kandidaadi erialaseid teadmised ning üldised isiksuseomadused on sobilikud töötamaks pankrotihaldurina.

Autor on seisukohal, et kehtiv pankrotiseadus sätestab haldurile kehtestatud nõudeid täpsemalt ning konkreetsemalt, mis on kaasajastamise tagajärg ning praktiliste probleemide tõttu tekkinud muudatused. Halduril peavad olema väga head teadmised paljudes erinevates valdkondades, mistõttu on kehtiva pankrotiseaduse regulatsioon halduri nõuete ning talle sätestatud keeldude osas kindlasti õigustatud.

Vaadeldes pankrotiseaduses ning ka kohtutäituri seaduses sätestatud haldurile esitatud nõudeid ning halduriks saamise protsessi, siis võib väita, et haldur peab olema väga pädev, et ta saaks haldurina tegutsemise loa. Lisaks haridus- ning kogemusnõuetele (halduri kandidaat peab omama praktilisi kogemusi nt raamatupidamise, rahanduse, õiguse ja juriidiliste isikute juhtimise protsesside alal ning muudes tähtsust omavates ja pankrotimenetlusega tihedalt seotud valdkondades) peab halduriks taotleval isikul olema ka väga hea eesti keele oskus, ta peab olema kõlbeliste elukommetega ja aus ning läbima haldurieksami ja väljaõppe.⁶⁹

Kogu selle keeruka protsessi käigus on võimalik komisjonil välja selgitada, kas isik üldse omab erialaseid teadmisi ning millised on tema isikuomadused ning kas need teadmised ja omadused sobivad pankrotihaldurina tegutsemiseks. Kuna pankrotimenetlus on väga oluline ning vastutusrikas protsess, mis nõuab erialaseid teadmisi, siis on kogu eelpool mainitud

⁶⁹ A. Novikov, lk 11.

protseduur eksami ning väljaõppega vajalik väljaselgitamiseks isiku sobivus pankrotihaldurina tegustemiseks.

Euroopa Parlamendi uurimuses maksejõuetusõiguse liidusisese harmoniseerimise võimalikkuse kohta on jõutud järeldusele, et Euroopa Liidu liikmesmaades kasutuses olevad korrad on sisuliselt erinevad, mistõttu ei ole ühtlustamine halduri kvalifikatseerimise osas otstarbekas seni, kuni muud maksejõuetus – ja ühinguõiguslikud aspektid, mis on põhimõttelist laadi, on kooskõlastatud. Kuigi erisused ei ole põhjustanud raskusi praktikas, seavad teatud nõuded tegustemisõigusele piirangu teenuste vabale liikumisele liikmesriikide sees.⁷⁰

Riigiti on pankrotihaldurina tegustemise õigust omavate isikute ring reguleeritud erinevalt. Haldurile esitavate kvalifikatsiooninõuete kehtestamine varieerub riigist riiki mis sõltub igas on välja kujunenud vastav arusaam halduri isikust ja tema tegevusest, saab kriteeriumina määrata isiku kogemust ja tema isikuomadusi. Samas Eestis, Lätis, Leedus, kus pankrotiõiguse ajalugu ja kogemus on suhteliselt lühike on põhjendatud kindlaksmääratud nõuete süsteemi rakendamine.

Litsentsisüsteemi kasutatavates riikides on haldurina tegustemise eelduseks litsents, mille taotlemist ja väljastamist haldab riigiasutus või kutseühendus. Litsentsi omamise eelduseks on reeglina seatud finants-, majandus-, raamatupidamis- või õiguslane haridus ja kogemus, mis on reeglina ajaliselt määratud.⁷¹

Näiteks Poola õiguses on haldurina tegustemise eelduseks justiitsministeeriumi poolt väljastatud litsents. Litsentsisüsteem kehtib Poolas alates 2007.a. Halduri kandidaadile on seatud kõrged nõuded teadmiste ja isikuomadustele. Kandidaadil peab olema vähemalt kolmeaastane kogemus ärivaldkonnas ning ta peab läbima eksami, mis eeldab õigus-, majandus-, finants-ja juhtimisalaseid teadmisi. Eksami korraldab justiitsministeerium ning kandidaadil peab olema laitmatu maine.⁷²

Suurbritannia õiguse kohaselt peab pankrotihaldur omama litsentsi, mis on väljastatud ministeeriumi või vastava kutseorganisatsiooni poolt. Haldurite kvalifitseerimise süsteem toimib alates 1986.a. Varasemalt puudus haldurite ametisse nimetamise suhtes igasugune

⁷⁰ European Parliament. Harmonisation of Insolvency Law at EU Level. Brussels: 2010, lk 38. –Arvutivõigus: <http://www.insol-europe.org/eu-research/harmonisation-of-insolvency-law-at-eu-level/> (14.01.2014)

⁷¹ UNCITRAL, lk 175.

⁷² European Parliament, lk 125.

järeilvalve ja regulatsioon. Muudatuse tingis vajadus kõrvaldada sagedane kuritahtlik praktika, et taastada avalikkuse usaldus menetluse läbiviimise vastu.⁷³ Litsentsi alusel nimetatakse haldur ametisse veel USA-s ja Kanadas.⁷⁴

Prantsuse õiguses tuleb eristada halduri ja usaldusisiku kutset, mis on omavahel ja teiste elukutsetega ühildamatud. Ainsa erandina võib usaldusisik tegutseda advokaadina. Halduri kutsetegevuseks on läbi viia likvideerimismenetlus ja usaldusisiku kutsetegevuseks võlgniku reorganiseerimine. Eeldustena peab kandidaat omama kõrgharidust õiguses, majanduses, juhtimises või raamatupidamises, sooritama eksami väljaõppeks kvalifitseerumiseks ning pärast väljaõppe (3-6 aastat) läbimist sooritama kutse-eksami. Eksami sooritamisel tuleb kandidaadil taotleda ametisse nimetamist vastava kohtu juurde.⁷⁵

Kokkuvõtteks, töö autor leiab, et halduri kvalifikatsiooninõuete sisustamine on riigiti autonoomne ning põhjendatud konkreetsete eluliste vajaduste ja õigustraditsiooni valguses ning riigiti on pankrotihaldurina tegutsemise õigust omavate isikute ring erinevalt reguleeritud, kuna mõned riigid omavad pikaajalist pankrotiõiguse kogemust, mõned aga lühiajalist ja seetõttu pikaajalised kogemused puuduvad millele tugineda, et pankrotiõigus toimiks edukalt.

2.2.2 Haldurina ametisse nimetamine staatuse alusel

Pankrotiseadus sätestab, millisel juhul ei pea isik kogu eelpool mainitud peatükis protsessi läbima, et saada halduriks nimetatud. Nimelt PankrS § 57 lg 3 kohaselt ei pea haldurina tegutsemise õiguse saamiseks sooritama halduri eksamit ega läbima väljaõpet vandeadvokaat, vandeaudiitor ega kohtutäitur, kes on omandanud õiguse õppesuunal vähemalt riiklikult tunnustatud magistrikraadi või sellele vastava kvalifikatsiooni Eesti Vabariigi haridusseaduse § 28 lõike 2² tähenduses või sellele vastava välisriigi kvalifikatsiooni. Haldurina tegutsemise õiguse saab ta koja kutsekogu liikmeks vastuvõtmisega.

Nimetatud isik võetakse koja kutsekogu liikmeks tema kirjaliku avalduse alusel. Samuti ei pea PankrS § 57 lg 4 kohaselt väljaõpet läbima halduri eksami sooritanud isik, kes on töötanud

⁷³ Fletcher, I. F. The Law of Insolvency. London: Sweet & Maxwell 2009, lk 34.

⁷⁴ European Parliament, lk 38.

⁷⁵ European Parliament, lk 93.

vähemalt kolm aastat õiguslast, majandusalast või finantsjuhtimiselast kõrgharidust nõudval tööl. Et aru saada, kas seadusandja on õigustatult andnud õiguse vandeadvokaadile, vandeaudiitorile ning kohtutäiturile haldrina tegutseda ilma eksamit ning väljaõpet läbimata, tuleb vaadelda, millised eeldused ning nõuded on kehtestatud, et isik saaks vandeadvokaadiks, vandeaudiitoriks ning kohtutäituriks.

Advokatuuriseaduse⁷⁶ (edaspidi *AdvS*) § 23 lg 1 kohaselt võib advokatuuri liikmeks võib võtta isiku kes on teovõimeline, kelle elukoht on Eestis või kes on Eesti või Euroopa Liidu liikmesriigi kodanik, kes vastab kohtunikule esitatavatele haridusnõuetele vastavalt kohtute seaduse § 47 lõike 1 punktile 1, kes valdab kõnes ja kirjas eesti keelt ning kes on aus ja kõlbeline ning advokaaditööks vajalike võimete ja isiksuseomadustega. AdvS § 23 lg 2 kohaselt peab isik advokatuuri liikmeks astumiseks esitama kirjaliku avalduse ja sooritama advokaadieksami.

Eesti Advokatuuri advokaadieksamite kord⁷⁷ reguleerib nõudeid, mis on kehtestatud vandeadvokaadieksamile. Nimetatud korra p 17 kohaselt sisaldab vandeadvokaadi eksamipilet küsimusi kolmest õigusharust, kusjuures üks neist küsimustest on juhuvaliku alusel antud küsimus advokatuuri valdkonnast ja kaks küsimust valdkondadest, mille eksamineeritav on valinud järgmiste valdkondade hulgast: riigi põhikord ja halduskohtumenetlus; eraõigus; tsiviilkohtumenetlus ja halduskohtumenetlus; karistusõigus ja kriminaalmenetlus. Vandeadvokaat peab tundma seadusandlust ja kohtupraktikat, olema võimeline osutama kvaliteetset õigusabi ka keerukates õiguslikes vaidlustes, omama põhjalikke teoreetilisi teadmisi ühes järgmiste valdkondade hulgast valitud valdkonnas: riigi põhikord ja halduskohtumenetlus; eraõigus; tsiviilkohtumenetlus ja halduskohtumenetlus; karistusõigus ja kriminaalmenetlus.

Vandeadvokaadi eksamis sisalduvate küsimuste valdkondade hulka ei kuulu pankrotimenetluse edukaks läbiviimiseks vajalikke raamatupidamise, audiitortegevuse, ettevõtte rahanduse, juhtimine, infotehnoloogia ega matemaatika valdkondi. Tulenevalt eeltoodust võib eeldada, et vandeadvokaatidel võib tekkida raskusi pankrotimenetluse efektiivsel läbiviimisel just seetõttu, et teadmised rahanduse, juhtimise, raamatupidamise jne osas võivad olla puudulikud või teadmised ja kogemused ei vasta pankrotihalduri töö spetsiifikale.

⁷⁶ Advokatuuriseadus. 21. märts 2001. - RT I 2001, 36, 201 - RT I, 21.12.2012, 4.

⁷⁷ Eesti Advokatuuri advokaadieksamite kord. -Arvutivõrgus:
<https://www.advokatuur.ee/est/advokaadid/advokaadiks-saamine> (14.01.2014)

Audiitortegevuse seadus⁷⁸ (edaspidi *AudS*) § 3 kohaselt on vandeaudiitor isik, kes on sooritanud arvestusala eksperdi kutseksami (edaspidi *kutseksam*) raamatupidamise ja vandeaudiitori eriosa, kellele rahandusministri otsusega on antud vandeaudiitori kutse ning kes on andnud vande. *AudS* § 20 lg 1 kohaselt peab kutseksami eksamineeritav omama vähemalt bakalaureusekraadi või rakenduskõrghariduse diplomit või nendega samaväärset haridusalast kvalifikatsiooni enne kutseksami tegemiseks avalduse esitamist; sooritama kutseksami jaod või alamosad.

Lisaks haridusenõudele on *AudS* § 20 lg 2 kehtestanud ka praktika läbimise nõude, nimelt peab eksamineeritav olema enne kutseksami tegemiseks avalduse esitamist praktiseerinud vandeaudiitori või tunnustatud siseaudiitori juhendamisel. Praktika läbiviimist reguleerib rahandusministri poolt välja antud ning 07.07.2011 vastu võetud *Vandeaudiitori või tunnustatud siseaudiitori juhendamisel praktiseerimise ning kutsealal tegutsemise tõendamise kord*.⁷⁹

Praktika eesmärgiks on anda praktikandile võimalus harjutada ning rakendada teadmisi praktikas, et omandada oskusi ja vilumusi tasemel, mis võimaldaks iseseisvalt kutsetegevusega tegeleda. Nimetatud määruse § 3 lg 1 kohaselt tuleb praktika korraldada selliselt, et praktikandil oleks võimalik omandada iseseisvaks vandeaudiitori kutsetegevuseks vajalikud teadmised, oskused ning vilumus vandeaudiitori kutsetegevuse ulatuses valdkondades ja teemades.

Kutseksami korra on kehtestanud rahandusminister 15.07.2011 vastu võetud määrusega *Kutseksami kord*.⁸⁰ Nimetatud määrus reguleerib nõudeid, mis on kehtetatud vandeaudiitori kutseksamile. Kutseksami korra § 2 kohaselt võib kutseksam sisaldada küsimusi, ülesandeid ja isiksuseomaduste sobivuse hindamise testi, esseed või vestlust või kombinatsiooni nimetatud elementidest.

AudS § 22 lg 1 kohaselt hõlmab kutseksami programm vandeaudiitori kutsetegevuse ulatuses vähemalt järgmised valdkonnad: arvestus, sealhulgas raamatupidamine ja audiitortegevus; ettevõtte rahandus; õigus; juhtimine; infotehnoloogia ning matemaatika ja statistika. Õiguse valdkonna hulka kuulub *AudS* § 22 lg 2 p-de 8-16 kohaselt ühinguõigus; majandushaldusõigus; kaubandusõigus; võlaõigus; tööõigus; pankrotiõigus; maksuõigus; riigiõigus ning haldusmenetlus.

⁷⁸ Audiitortegevuse seadus. 27. jaanuar 2010. - RT I 2010, 9, 41 - RT I, 23.12.2013, 16.

⁷⁹ Vandeaudiitori või tunnustatud siseaudiitori juhendamisel praktiseerimise ning kutsealal tegutsemise tõendamise kord. 07. juuli 2011 nr 35. - RT I, 08.07.2011, 77.

⁸⁰ Kutseksami kord. 15. juuli 2011 nr 39. - RT I, 21.07.2011, 3.

Vandeaudiitori eksami valdkonnad on võrreldes vandeadvokaadi ning kohtutäituri eksamiga kõige laialdasemad ning sisaldavad töö autori meelest pankrotimenetluse edukaks läbiviimiseks kõige vajalikumaid teadmise nõudeid. Vandeaudiitor peab mh omama väga kõrgeid teadmisi lisaks majandustegevusele ka õiguses.

Kohtutäiturimäärustiku⁸¹ § 75 reguleerib kohtutäiturieksami osasid ja valdkondi. Nimetatud määrustiku § 75 lg 1 kohaselt koosneb kohtutäiturieksam kolmest osast: õigusteadmiste test, kaasuste lahendamine (õigusliku arvamuse koostamine) ja vestlus. § 75 lg 2 kohaselt kontrollitakse õigusteadmiste testi ja kaasuste lahendamiseiga kohtutäiturieksamil osaleja erialateadmisi järgmistes valdkondades: tsiviilõiguse üldosa; võlaõigus; asjaõigus, sealhulgas laeva asjaõigus, perekonnaõigus, pärimisõigus, ühinguõigus, tsiviilkohtu- ja täitemenetlusõigus ja pankrotiõigus. Kohtutäituri eksami läbiviimisel aga ei kontrollita eksamineeritava teadmisi rahandus-, juhtimis- ega raamatupidamisalal, vaid põhirõhk on siiski õiguslastel teadmistel.

Kui rääkida PankrS § 57 lg-s 3 sätestatud erandist, mille kohaselt ei pea haldurina tegutsemise õiguse saamiseks sooritama halduri eksamit ega läbima väljaõpet vandeadvokaat, vandeaudiitor ega kohtutäitur, siis võib järeldada, et nimetatud ametikohal töötavaid isikuid on seadusandja pidanud pädevateks oma erialaste teadmiste ning kogemuste koha pealt, võimaldades neil haldurina tegutseda ka ilma eksamita ning väljaõppeta. Haldurina tegutsemise õiguse saamiseks piisab vandeadvokaadil, vandeaudiitoril või kohtutäituril kirjaliku avalduse esitamisest koja kutsekogule ning koja kutsekogu liikmeks vastuvõtmisega.

Vaadeldes kõigi kolme- vandeadvokaadi, vandeaudiitori ning kohtutäituri eeldusi ja nõudeid saamaks vastavale ametikohale, saab järeldada, et vandeaudiitoril on kõige paremad eeldused pankrotihalduri kohustuste korrektseks täitmiseks, kuna vandeaudiitori eksamil nõutakse kõrgeid teadmisi mh majandusest, raamatupidamisest, matemaatikast, rahandusest jne. Nimetatud valdkonnad on kõige rohkem pankrotimenetlusega seotud. Kahjuks võib aga vandeaudiitoril jääda vajaka õiguslastest teadmistest, mis vastupidiselt on kindlasti vandeadvokaadi ja kohtutäituri eeliseks.

Kui PankrS (1992) võimaldas haldurina tegutseda pankrotihalduri eksamit tegemata vaid vandeadvokaadil, siis kehtiv pankrotiseadus annab eelpool nimetatud õiguse ka vandeaudiitorile ning kohtutäiturile, kes on Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja

⁸¹ Kohtutäiturimäärustik. 15. detsember 2009 nr 42. - RT I, 04.01.2014, 2.

kutsekogu liige. PankrS (1992) kehtivuse ajal reguleeris Advokatuuri vastuvõtmise tingimusi Seadus Eesti Advokatuuri kohta.⁸²

Eelpool nimetatud seaduse § 5 lg 1 kohaselt võis Advokatuuri võtta advokaaditööks sobivat juriidilise kõrgharidusega Eesti Vabariigi kodanikku, kes on vahetult enne advokatuuri astumist töötanud pidevalt juristina vähemalt kaks aastat ning sooritanud kvalifikatsioonikomisjonis vandeadvokaadi vanemabi eksami. Nimetatud isik võetakse advokatuuri vandeadvokaadi vanemabiks. Nimetatud paragrahvi lõike 3 sätestas kavdeadvokaadi vanusenõude, nimelt võeti vandeadvokaadiks vandeadvokaadi vanemabi, kes on vähemalt 25 aastat vana, sooritanud kvalifikatsioonikomisjonis vandeadvokaadi eksami ja andnud vande üldkogu või juhatuse ees.

Autor asub seisukohale, et kui vandeadvokaadil või vandeadvokaadi vanemabil, vandeaudiitoril ja haridusnõude täitnud kohtutäituril piisab tegutsemise õiguse omandamiseks koja kutsekogu liikmeks vastuvõtmisest avalduse alusel lähtudes PankrS § 57 lg 3, siis autori arvates on teatud mõttes tegemist teatud elukutsete eelistamisega ning seadusandja on põhjendamatult eeldanud, et nende vastavast kutsest tulenevad nõudmised on piisavad pankrotihaldurina tegutsemiseks.

Lähtudes pankrotihalduri töö spetsiifikast on autor seisukohal, et ilma täiendava ettevalmistuseta ehk ilma kutse eksamit sooritamata ei tohi ajutise halduri ega pankrotihalduri ametisse nimetada ei kohtutäitureid, vandeadvokaate ja vandeaudiitoreid. Oma ülesannete täitmiseks peab haldur omama laialdasi teadmisi ja praktilist kogemust raamatupidamise, õiguse, vara müümise ja juriidiliste isikute juhtimise protsesside tegevusalal ning muudes seost omavates ja pankrotimenetluses seotud valdkondades.

Töö autor asub seisukohale, et staatuse alusel ajutiseks halduriks või pankrotihalduriks nimetatud isikud kes omavad teadmisi ja kogemust peamiselt vaid oma tegevussfääris ja on pädevad oma tegevusvaldkonnas, ei pruugi olla pädevad pankrotihaldurina. Näiteks vandeadvokaadi ettevalmistus hõlmab peamiselt õigusega seonduvaid valdkondi, kohtutäiturite ettevalmistus hõlmab aga põhimõtteliselt vara realiseerimise tegevust ning vandeaudiitori puhul on tegemist raamatupidamise ja majandusalase tegevusega.

Lähtuvalt eelpooltoodust kuna kõigil eelpool nimetatud isikutel puudub praktiline kogemus haldurina tegutsemisel ning autori arvates nende ettevalmistus ja teadmised, kogemused ei taga menetluse efektiivset läbiviimist on autor seisukohal, et halduri nimetamine staatuse

⁸² Seadus Eesti Advokatuuri kohta. 10. detsember 1991. - RT 1991, 45, 546.

alusel pole põhjendatud. Kuna Eestis kasutusolevat halduri kvalifitseerimise korda nimetatakse segasüsteemiks, sest professionaalsete haldurite kõrval saavad haldurina tegutseda teiste ameti- ja kutsealade esindajad, siis autor asub seisukohale, et haldurina võiks ja peaks tegutsema professionaalne isik, et tagada edukas pankrotimenetluse kulgemine. Autor leiab, et pankrotihaldurile esitatavad kvalifikatsiooninõuded ei taga ainult tõhusa ja efektiivse pankrotimenetluse läbiviimist, vaid peavad tagama üldsuse usalduse, et pankrotiõigus toimib õiglaselt.

Töö autor nõustub Riigikohtu seisukohaga⁸³, et pankrotiseaduse muudatusettepaneku mõte on karmistada halduritele esitatavaid nõudeid, kuna praegu ei vastuta haldurid oma tegevuse eest, v.a. materiaalne vastutus. Halduri töö nõuab teatud kogemust, ettevalmistust ja ka vastutust, seetõttu nähakse ette, et halduriks saavad isikud, kes teevad ära pankrotihalduri eksami ja teevad teatud perioodi järel pidevalt atesteerimiskomisjoni ees eksameid. Töö autori hinnangul vajaks muutust eelkõige kvalifitseerimise kord.

Autor on seisukohal, et halduriks saamiseks peab kandideeriv isik kindlasti sooritama pankrotihalduri eksami ning läbima ka vastava väljaõppe, kuna eksami läbiviimisel saab komisjon üksikasjalikult kontrollida kandidaadi vastavust haldurile kehtestatud nõuetele ning hinnata, kas kandidaat omab ka vastavat pädevust, erialaseid teadmisi ja ka varasemaid kogemusi mh raamatupidamise, rahanduse ja õiguse vallas, täitmaks pankrotihalduri ülesandeid ning läbi viima pankrotimenetlust.

Pankrotihaldurina tegutsemise õigust omavate isikute ring on riigiti reguleeritud erinevalt. Saksamaal nimetab kohus pankrotihalduriks tavaliselt maksejõuetusõiguses spetsialiseerunud advokaadi, raamatupidaja või audiitori. Rootsis tegutsevad halduritena pankrotimenetluses reeglina advokaadid. Soomes nimetatakse samuti halduriks üldjuhul advokaat.⁸⁴

Sarnaselt Suurbritannias ja Saksamaal kehtiva õigusega võib Eestis halduriks nimetada üksnes füüsilise isiku. Haldurina võib mõningates riikides tegutseda ka juriidiline isik või muu selleks otstarbeks loodud õiguslik vorm. Itaalias nimetab kohus pankroti väljakuulutamisel menetlust läbi viima advokaadi, sertifitseeritud raamatupidaja või advokaadibüroo.⁸⁵

Sõltuvalt riigi seadusandlusest erineb ka kandidaatide eeldatav haridus. Tavaliselt töötavad pankrotihalduritena kas juristid või raamatupidajad. Suurbritannias tegutsevad

⁸³ RKTko 3-2-1-35-05.

⁸⁴ Marshall, J. European Cross Border Insolvency. London: Sweet & Maxwell, 2008, lk 9-9.

⁸⁵ European Parliament, lk 107.

pankrotihalduritena tavaliselt raamatupidajad, kuid Austrias, Belgias, Taanis, Soomes, Hollandis ja Rootsis on eelistus juristidele.⁸⁶

Seega, erinevatest riikidest lähtuvalt on riigiti pankrotihalduri kandidaatide kvalifikatsiooninõuded suhteliselt sarnased, kuid paljudes erinevates riikides on tavaks, et pankrotihalduritena töötavad juristid või advokaadid, kuid ei seostata staatusega.

Autor on seisukohal, et Eestis kehtiv regulatsioon pole piisavalt suuteline tagama haldurite kvalifikatsiooni. Halduri piisava kvalifikatsiooni tagamiseks oleks soovitatav, et kvalifitseerimist teostav organ teostaks järjepidevalt kohustuslikku täiendusõpet.⁸⁷ Halduri täiendusõpet reguleerivas aktis sätestatud täienduskoolituse mahtu ja selle läbimist võiks muuta rangemaks. Lisaks oleks mõistlik haldurite kvalifikatsiooni kontrollimiseks teostada järjepidevalt atesteerimisi atesteerimiskomisjoni ees, selle eesmärk oleks eelkõige selles, kui isik, kes mingitel põhjustel pole pika aja jooksul haldurina praktiseerinud, on edaspidi võimeline täitma halduri üleasandeid temale kohaselt parimal viisil.

Autor on seisukohal, et seadusandja peab tegema muudatusi kehtivas seaduses ning kehtestama rangemad nõuded halduri kvalifikatsiooni osas, mille eesmärk oleks, et ilma vastava eksami läbimiseta poleks võimalik isikuid määrata halduriteks, ehk siis loobuma staatuse alusel ametisse nimetamisest. Töö autor asub seisukohale, et on põhjendatud loobumine pankrotihalduri nimetamisest staatuse alusel ning halduri kvalifikatsiooni kontroll peaks olema teostatud eksamisüsteemi kaudu.

Autori arvates, kuna pankrotimenetlus on suhteliselt noor õigusvaldkond Eesti õigussüsteemis, siis on autor seisukohal, et Pankrotiseaduse § 57 lg 3 nimetatud regulatsioon ei taga pankrotimenetluses pankrotihaldurite piisavat kvalifikatsiooni ega täida pankrotimenetluse eduka toimimise eesmärki, kuna võib panna kahtluse alla pankrotihalduri kvalifikatsiooni ja tema pädevuse. Autori seisukoht on, et kutseeksami peaks sooritama kõik isikud kes soovivad pankrotihalduriks saada.

⁸⁶ P. R. Wood. Principles of international Insolvency. London, 2007, lk 223.

⁸⁷Nõuded pankrotihalduri täiendusõppele ja täiendusõppe maht, RT I 2010, 25, 120. Nimetatud aktiga kehtestatakse täiendusõppe läbimise kohustus.

2.2.3 Haldurina tegutsemise õigusele seatud piirangud

Haldurina tegutsemise õigusele seatud piirangud on kahesugused: 1) üldised piirangud, mis ei võimalda halduriks saamist ja 2) konkreetse menetlusega seotud piirang. Haldurina tegutsemise piirangud on sätestatud PankrS §-s 56 ning §-s 57. Nii ei saa haldurina tegutseda isik, kellel on karistus tahtlikult toimepandud kuriteo eest; kes on viimase viie aasta jooksul avalikust teenistusest distsiplinaarsüüteo eest vabastatud või kelle suhtes kehtib ärikeeld. Halduriks ei tohi olla kohtu töötaja ning ta peab olema sõltumatu võlgnikust ning võlausaldajatest, samuti ei tohi olla halduriks asja menetleva kohtu ega kohtunikuabi lähikondlane (PankrS § 56 lg 4). Üheks oluliseks halduri omaduseks on tema sõltumatus, sellest tulenevalt on pankrotiseaduses sätestatud nõue, et haldur peab olema sõltumatu võlgnikust ning võlausaldajatest, et vältida halduri kandidaadi osas olemasolevat või tekkida võivat huvide konflikti.⁸⁸ PankrS § 56 lg 3 kohaselt ei tohi haldur olla kohtu töötaja, see aga ei tähenda, et haldur ei tohi olla isik, kes varem on olnud kohtu töötaja.

Sama lõike kohaselt peab haldur, andes kohtule nõusoleku haldurina tegutsemiseks, kinnitama kirjalikult, et ta on sõltumatu võlgnikust ja võlausaldajatest. Sõltumatuse all tuleb mõelda majanduslikku, isiklikku ja muud sõltumatust. Haldur ei tohi olla menetleva kohtuniku lähikondlane. Kohtuniku lähikondlasena on mõeldavad tema abikaasa, sugulased, hõimlased ja faktiline abikaasa (nt elukaaslane). Halduriks ei või olla juriidiline isik. Küll aga võib halduriks olla välismaalasest füüsiline teovõimeline isik.

Halduri sõltumatust reguleerib lisaks PankrS kas pankrotihaldurite Hea Kutsetava⁸⁹, mille § 5 lg 1 kohaselt peab pankrotihaldur oma tegevuses olema sõltumatu, erapooletu ja aus. Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt täidab pankrotihaldur oma kutseülesandeid vabana igasugustest välistest mõjutustest, ajenditest, surveavaldustest, ähvardustest ja sekkumistest. Lõike 3 sätestab, et pankrotihaldur täidab oma ülesandeid erapooletult ja eelarvamusteta. Lõige 4 räägib pankrotihalduri kohustusest, kui ilmneb erapooletuse olemasolu, nimelt peab pankrotihaldur ennast viivitamatult taandama pankrotiavalduse läbivaatamise menetlusest, pankrotimenetlusest, saneerimise menetlusest ja juriidilise isiku sundlikvideerimise menetlusest, milles ta ei saa tegutseda erapooletult ja olla sõltumatu võlgnikust või võlausaldajatest.

⁸⁸ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, lk 176.

⁸⁹ Hea Kutsetava. -Arvutivõrgus: http://kpkoda.ee/doc/Hea%20kutsetava_1.pdf (21.01.2014)

Hea Kutsetava § 5 lg 6 sätestab järgmist: Pankrotihaldur ise ega tema perekonnaliikmed ja tema büroo töötajad ei küsi ega võta vastu kingitusi, pärandust, laenu ega teeneid seoses sellega, mida pankrotihaldur oma kutsetegevuses on teinud, peab tegema või tegemata jätma. Kuna Koja aukohus võib haldurile PankrS § 71 lg 2 p 1 alusel hea kutsetava rikkumise eest määrata distsiplinaarkaristuse, siis nimetatud sanktsiooni olemasolu on nõo preventiivse tähtsusega, et haldur head kutsetava ei rikuks, vaid järgiks heas kutsetavas sätestatud sõltumatuse jm reegleid.

Halduri kandidaadi osas võib huvide konflikt tekkida näiteks siis, kui halduri kandidaadil on varasemalt olnud või olemasolevad ärilised suhted võlgnikuga, kandidaat on varasema tegevuse käigus olnud võlgniku esindaja, audiitor või kui halduril on olnud varasemalt teatud suhe võlgniku konkurendiga. Nimetatud asjaolud on piisavad, et huvide konflikt oleks tuvastatud. Üldiselt on kohtu otsustada, kas huvide konflikt eksisteerib ja kas on alust arvata, et kandidaat ei ole oma tegevuses sõltumatu.⁹⁰

Lisaks eeltoodud keeldudele ei anta PankrS § 57 lg-e 6 kohaselt haldurina tegutsemise õigust isikule, kes on viimase kümne aasta jooksul tagandatud kohtuniku-, notari-, prokuröri- või kohtutäituriametist või advokatuurist või audiitorkogust välja heidetud; või kellelt on võetud vandetõlgi kutse; või kellelt on võetud patendivoliniku kutse. Samuti ei anta haldurina tegutsemise õigust isikule, kes on pankrotivõlgnik; kes on senises kutsetegevuses või kohtutäituri ametitegevuses näidanud üles ilmset sobimatust tööks pankrotihaldurina; kes on kohtuotsusega jäetud ilma õigusest olla pankrotihaldur või ettevõtja või kes on viimase seitsme aasta jooksul distsiplinaarsüüteo toimepanemise eest kojast välja arvatud või kellelt on haldurina tegutsemise õigus ära võetud.

Kui halduri kandidaat vastaks PankrS § 57 lg 6 sätestatud punktidele, on ilmselge, et halduriks kandideeriv isik ei ole halduri ülesannete täitmiseks ega pankrotimenetluse läbiviimiseks kompetentne ega usaldusväärne isik. Kõik haldurile esitatavad isiklikud nõuded kehtivad kõikide isikute suhtes, kes on pankrotihalduri tunnistuse saanud, s.h. vandeadvokaadid, kohtutäiturid ja vandeaudiitorid.⁹¹

Vandeadvokaatide, kohtutäiturite ja vandeaudiitorite endi suhtes kehtib lisaks PankrS § 57 lg-e-s 6 sätestatud keeldudele ka nende endi tegevust vahetult reguleerivad normatiivaktid. Näiteks ei või AdvS § 27 lg 1 kohaselt Advokatuuri liikmeks võtta isikut, kes ei vasta advokaadile esitatavatele nõuetele; on advokatuurist välja heidetud või notariametist

⁹⁰ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, lk 176.

⁹¹ A. Novikov, lk 17.

tagandatud; on kriminaalkorras karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest; on avalikus teenistuses, töötab töö- või teenistuslepingu alusel; on pankrotivõlgnik; tegutseb kutsealal, mis on vastuolus advokaadi kutse-eetika nõuetega või sõltumatuse põhimõttega või isikut, kes on kohtuotsusega ilma jäetud õigusest olla advokaat, kohtunik, prokurör, notar või ettevõtja.

Vandeaudiitorina tegutsemise piirangud on sätestatud AudS § 39 lg-s 3, mille kohaselt ei tohi vandeaudiitor olla isik, kelle kohta karistusregistri andmetest ilmneb, et tema kohta on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus tahtlikult toimepandud kuriteo eest; kes on pankrotivõlgnik või kellel on kehtiv ärikeeld või kellelt on seaduse alusel ära võetud õigus olla ettevõtja või isik, kelle varasem õigusvastane tegevus või tegevusetus on kaasa toonud äriühingu pankroti või sundlõpetamise või tegevusloa kehtetuks tunnistamise ja pankroti väljakuulutamise või sundlõpetamisel kohtu poolt likvideerija määramisest või tegevusloa kehtetuks tunnistamisest on möödunud vähem kui kolm aastat või kui karistusandmed pole karistusregistrist karistusregistri seaduse kohaselt kustutatud.

KTS § 17 lg 2 kohaselt kohtutäituriks nimetada isikut, keda on kriminaalkorras karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest; kes on kohtuniku-, notari- või kohtutäituri ametist tagandatud; kes on advokatuurist välja heidetud; kes on avalikust teenistusest vabastatud distsiplinaarsüüteo eest; kes on pankrotivõlgnik; kelle audiitori kutsetegevus on lõpetatud, välja arvatud lõpetamine audiitori avalduse alusel või kellelt on pankrotihalduri, vandetõlgi või patendivolniku kutse ära võetud, välja arvatud kutse äravõtmine isiku enda avalduse alusel.

Eelpoolt tulenevalt on pankrotihaldurile esitatavad isiklikud nõuded selgelt paika pandud ja kehtivad kõikide isikute suhtes, kes on pankrotihalduri tunnistuse saanud ja kes on ilma tunnistuseta ehk staatuse alusel. Staatuse alusel tegutsevatele halduritele kehtivad samuti üldised piirangud ja piirangud mis tulenevad pankrotiseadusest ning piirangud mis tulenevad konkreetsest menetlusest.

Töö autor leiab, et kõik haldurile kehtestatud keelud ning sõltumatuse nõuded on põhjendatud. Kui halduri kandidaadi isikuomadused peaksid olema vastuolus PankrS, Hea Kutsetavas, AdvS, AudS või KTS sätestatuga, siis on arusaadav, et nimetatud kandidaati ei saa pidada usaldusväärseks, sõltumatuks ega korrektseks pankrotimenetluse läbiviimisel.

Seega, üheks olulisemaks nõudeks pankrotihaldurile peab autor asjaolu, et pankrotimenetluses peab puuduma huvide konflikt pankrotihalduri ja võlgniku vahel, et haldur tegutseks

erapooletult ja sõltumata vastaspoole huvidest, vaatamata sellele kas need on majanduslikud või perekondlikud. Kuna pankrotimenetluse käigus on halduri ülesandeks kaitsta kõigi võlausaldajate ja võlgniku õigusi ja huve, tagada pankrotimenetluse läbiviimine ausalt, seaduslikult ning hoolikalt ja kuna halduril on võimaldatud võlgniku vara valitseda ning käsutada, on väga oluline, et haldur oleks usaldusväärne, sõltumatu, kriminaalkorras karistamata ning et tema tegevus oleks kõigile osapooltele läbipaistev.

Riigiti on pankrotihaldurite tegevus piiratud üsna sarnaselt, näiteks Suurbritannia 1986.aasta pankrotiseadusega (Insolvency Act 1986) võib pankrotihaldurina tegutseda vaid füüsiline isik ning pankrotihaldurina tegutsemine juriidilise isiku poolt on seadusega otseselt keelatud.⁹² Sarnaselt Eesti pankrotiõigusega ei saa Suurbritannias pankrotihaldurina tegutseda pankroti väljakuulutatud isik või isik, kelle suhtes on algatatud distsiplinaarmenetlus või kellele on määratud distsiplinaarkaristus kooskõlas 1986.aasta Äriühingute juhatajate diskvalifitseerimise aktiga (Company Directors Disqualification Act 1986).⁹³

Poola õiguses võib justiitsministeerium isiku tegutsemise õiguse ära võtta, kui isik on kahel korral vabastatud ametist halduri kohustuste mittekohase täitmise tõttu või on toime pannud halduri kohustuste raske rikkumise või on süüdi mõistetud ettekatsetud kuriteos või maksukuriteos ja süüdistamõistvat otsust ei ole võimalik edasi kaevata. Üldiseks lähtealuseks on asjaolu, et isik ei ole võimeline oma kohustusi ja ülesandeid õigeaegselt ning nõuetekohaselt täitma.⁹⁴

Läti pankrotiseaduse kohaselt ei saa pankrotihaldurina tegutseda isik, kes on võlgniku huvitatud isik, kelle vastu pankrotivõlgnik omab nõuded, või kui pankrotihaldur omab nõudeid võlgniku vastu. Halduriks ei saa samuti olla isik, keda on kriminaalkorras karistatud, kes on olnud süüdistatav, kahlustatav või kellele on esitatud süüdistus kriminaalmenetluses.⁹⁵

Soome pankrotiseaduse 8. peatüki § 5 sätestab pankrotihalduri kvalifikatsiooninõuded. Nimetatud paragrahvi kohaselt võib isiku nimetada pankrotihalduriks tema nõusolekul ning kui tal on olemas vajalikud võimed, oskused ja kogemused pankrotimenetluse läbiviimiseks.

Sarnaselt Eesti ja Läti pankrotiseadusega ei tohi Soome pankrotiseaduse kohaselt halduril olla suhteid võlgniku ega võlausaldajaga, mis võivad ohustada tema sõltumatust võlgnikust, erapooletust võlausaldajate suhtes või halduri kandidaadi võimet täita talle antud ülesandeid

⁹² Samas, meie pankrotiseadus otseselt ei keela juriidilise isiku pankrotihaldurina tegutsemist, kuid seaduse sõnastusest on selgelt arusaadav, et pankrotihaldurina võib tegutseda üksnes füüsiline isik.

⁹³ I. Fletcher, lk 30.

⁹⁴ European Parliament, lk 126.

⁹⁵ UNCITRAL, lk 175.

asjakohasel ja õigel viisil. Soome pankrotiseadus sätestab haldurile kohustuse teatada kohtule kõik asjaolud, mis võivad ohtu seada tema sõltumatust ja erapooletust pankrotihaldurina või tekitada õigustatud kahtlusi tema sõltumatuses ja erapooletuses.

Seega, oma ülesannete täitmisel peab haldur olema sõltumatu võlgnikust ja võlausaldajatest ning tema majanduslikud huvid ei saa erineda nii võlgniku kui ka võlausaldajate huvidest. Halduri sõltumatus hõlmab ka menetluse käigus tekkida võivaid majanduslikke ja psühholoogilisi sidemeid. See, kuidas haldurid peale ametisse nimetamist jätkavad sõltumatuse nõuete ja oma kohustuste täitmist, mõjutab oluliselt osapoolte huvisid igas konkreetses menetluses.

Töö autor leiab, et lähtuvalt eeltoodust, on haldurite isikuomaduste suhtes esitatavad nõuded erinevates riikides üsna sarnased, mis tagavad efektiivsuse ja sõltumatuse. Autori arvates tagab käesoleval ajal Eesti pankrotiõiguse regulatsioon halduri isikuomaduste kontrolli eesmärgi. Seaduse nõuete rikkumise, sh isikuomaduste osas on ette nähtud ranged karistused, mis tagavad kõrgete isikuomadustega haldurite osalemise pankrotimenetluses. Eesti õiguses on piirangud haldurina tegutsemisele põhjendatult ranged, mis peaks välistama tegutsemisõiguse mistahes tahtlikult toimepandud kuriteo korral.

2.3 Ajutise halduri õigused, kohustused ja tegevus eelmenetluse perioodil

Ajutise halduri õigused sätestab PankrS § 22, mille kohaselt ajutisel halduril on õigus: 1) saada võlgnikult vajalikku teavet ja dokumente, eelkõige võlgniku vara ja kohustuste kohta; 2) viibida võlgniku valduses oleval maatükil ja majandus- või kutsetegevuses kasutatavates ruumides; 3) viibida füüsilisest isikust võlgniku eluruumis; 4) saada riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuselt ning krediidiasutuselt, samuti muult isikult teavet ja dokumente, mis on vajalikud võlgniku varalise seisundi väljaselgitamiseks.

Kui ajutine haldur on määratud, siis ajutise halduri peamiseks ülesandeks on välja selgitada võlgniku varaline olukord. See ongi ettevalmistamise staadium kuni pankroti väljakuulutamiseni, mis tähendab otsuse ettevalmistamist, kas on alust pankrotti välja kuulutada või mitte. Selleks peab olema selge võlgniku varaline olukord, mille eesmärgiks on välja selgitada, kas võlgnik on püsivalt maksejõuetu või ei. Tagada tuleks see, et võlgniku varaline olukord ei halveneks. Kui ajutine haldur on määratud, on võlgnikul ikka õigus oma vara kasutada, käsutada ja hallata, kuid kohus võib määrata, et vara käsutamine saab toimuda

ainult ajutise halduri nõusolekul (PankrS § 22 lg 2 p 4). Halduril on õigused eelkõige seoses informatsiooni saamisega, võlgniku põhikohustus on anda informatsiooni ja mitte kahjustada oma varalist olukorda. Ajutise halduri töö tulemus on see, et ta on kohustatud esitama kohtule arvamuse võlgniku majanduslikust olukorrast – kas ta on püsivalt maksejõuetu või mitte, samuti maksejõuetuse põhjuste kohta koostatud aruandes.

PankrS § 22 lg 2 sätestab ajutise halduri kohustused, milleks on välja selgitada võlgniku vara, sealhulgas võlgniku kohustused, ning kontrollida, kas võlgniku vara katab pankrotimenetluse kulud; selgitada välja võlgniku vara puudutavad täitemenetlused; anda hinnang võlgniku varalisele seisundile ja maksejõulisusele, samuti võlgniku ettevõtte tegevuse jätkamise ja juriidilisest isikust võlgniku tervendamise väljavaadetele; tagada võlgniku vara säilimise; anda juhul, kui kohus on keelanud võlgnikul vara käsutada ajutise halduri nõusolekuta, võlgnikule nõusoleku vara käsutamiseks või keelduda sellest; koostada halduri toimiku; teavitada teadaolevaid võlausaldajaid võimalusest kanda pankrotimenetluse kulude katteks raha deposiiti, et vältida pankrotimenetluse raugemist ning täita muid kohtu poolt pankrotimenetluses antud ülesandeid.

Selleks, et ajutine haldur saaks välja selgitada maksejõuetuse tekkepõhjuseid ja seotuse võlgnikuga ning otsustada, kas ja milliseid mõjutusvahendeid tuleb nende isikute suhtes kasutada, vajab ta andmeid. Lisaks tuleb ajutisel halduril tagada võlgniku vara säilimine. Raamatupidamiskohustuslasest juriidilise isiku puhul saab ajutine pankrotihaldur informatsiooni isiku raamatupidamisdokumente uurides. Juriidilised isikul on kohustus korraldada oma raamatupidamine nii, et oleks tagatud objektiivse ja võrreldava informatsiooni saamine isiku finantsseisundi, majandustulemuste ja rahavoogude kohta, et oleks võimalik dokumenteerida majandustehinguid ning kajastada algdokumentide alusel majandustehinguid registrites ning aruannetes. Eelkõige rahavoogude aruanne võimaldab näidata äriühingu võimet tasuda oma kohustusi kindlatel, bilansi koostamisest erinevatel aegadel (PankrS § 22 lg 4).

Võrreldes PankrS (1992) täpsustab kehtiv regulatsioon ajutise pankrotihalduri kohustusi, lisades juurde ajutise halduri kohustuse välja selgitada võlgniku vara puudutavad täitemenetlused, anda hinnang võlgniku varalisele seisundile ja maksejõulisusele, samuti võlgniku äriühingu tegevuse jätkamise ja juriidilisest isikust võlgniku tervendamise väljavaadetele. Samuti kohustab pankrotiseadus ajutist haldurit teavitama teadaolevaid võlausaldajaid võimalusest kanda pankrotimenetluse kulude katteks raha deposiiti, et vältida

pankrotimenetluse raugemist. Halduri ülesannete täitmiseks on võrreldes PankrS (1992) lisaks sätestanud ajutise pankrotihalduri õiguse viibida ka füüsilisest isikust võlgniku eluruumis.

Ajutise halduri poolt koostatava aruande nõudeid reguleerib 30.12.2009 vastu võetud määrus *Pankrotihalduri toimikule ja pankrotimenetluses koostatavatele dokumentidele esitatavad nõuded*.⁹⁶ Eelpool nimetatud määruse § 7 lg 1 kohaselt koostab ajutine pankrotihaldur kogutud andmete põhjal arvamuse võlgniku maksejõuetuse tekkimise põhjuste kohta. Ajutine haldur annab aruandes hinnangu võlgniku varalisele seisundile ja maksejõulisusele, samuti võlgniku majandustegevuse jätkamise ja tervendamise väljavaadetele.

Nimetatud määruse § 7 lg 2 kohaselt peavad ajutise halduri aruandes, kui tegemist on juriidilisest isikust pankrotivõlgnikuga, sisalduma vähemalt võlgniku üldiseloostus, tegutsemise aeg, andmed juhtorganite ja omanike kohta; võlgniku majandustegevuse iseloomustus ja seisund pankrotimenetluse algatamisel; ülevaade võlgniku raamatupidamise ja aruandluse korralduse kohta; võimaluse korral võlgniku juhtorganite seisukohad pankrotiavalduses märgitu kohta; hinnang töötajate kvalifikatsioonile ja nende töötamise jätkamise võimaluste kohta; hinnang juhtorganite ja tegevjuhi tegevuse kohta; võlgniku eelmiste majandusaastate aruannete finantsanalüüs ja andmete seos maksejõuetuse tekkimise põhjustega; andmed varade, kohustuste ja pandiõiguste kohta koos hinnanguga, kas võlgniku vara katab pankrotimenetluse kulud; hinnang võlgniku majandustegevuse jätkamise ja tervendamise võimaluste kohta; ajutise halduri arvamus maksejõuetuse olemasolu, iseloomu ja põhjuste, sealhulgas kuriteo tunnustega teo või raske juhtimisvea olemasolu kohta ning andmed tagasivõitmise ja tagasinõudmise võimaluste kohta.

Töö autori arvates esineb praktikas juhtumeid, kus isik, kelle suhtes on eelmenetlus alustatud, püüab oma vara varjata või ei anna selle kohta tõest informatsiooni. Võttes arvesse ajutise pankrotihalduri käsutuses olevaid võimalusi isiku maksevõimetuse tuvastamiseks ning ka karistusõiguses reguleeritud sanktsioone eelmenetluse käigus vara varjamise eest, siis praktikas esineb seda harva, kuid siiski esineb juhtumeid, kus ajutisel halduril on keeruline tõestada realselt vara olemasolu.

Ajutise pankrotihalduri aruandes tuleb halduril anda ülevaade kogu oma tegevusest. Selline aruanne on kohtule aluseks ajutise halduri töö üle otsustamiseks ja ka talle tasu suuruse määramise üheks aluseks. Vaadates eelpool toodud tingimusi, mis peavad aruandes sisalduma, võib asuda seisukohale, et ajutise halduri poolt koostatav aruanne peab olema väga mahukas

⁹⁶ Pankrotihalduri toimikule ja pankrotimenetluses koostatavatele dokumentidele esitatavad nõuded. 30. detsember 2009 nr 48. - RTL 2010, 1, 5.

ja põhjalik. Haldur peab oma tööd väga hoolikalt ja üksikasjalikult läbi viima, saamaks kõik vajaliku informatsiooni võlgniku majandusliku olukorra kohta. Samuti näitab aruande sisu, milliseid tegevusi on ajutine haldur pidanud läbi viima ning mis kulutusi ja ta kogu menetluse käigus teinud.

Tulenevalt PankrS § 55 alustel peab haldur tagama majanduslikult otstarbeka menetluse, mis tähendab, et haldur saab vastutada ka ebaõigest hinnangust tekkinud kahju eest, näiteks kui haldur müüb võlgnikule kuuluva kinnisasja oluliselt alla turuhinna. Autor on seisukohal, et halduril peaks olema võimalus eelnevast tulenevalt võimalikku vastutust osaliselt välistada, kui tal on pankrotitoimkonna nõusolek.

Riigikohus on, kaaludes halduri esindaja kulude hüvitamise õiguspärasust, muuhulgas märkinud, et haldurile põhjendamatute kulutuste tegemiseks nõusoleku andnud pankrotitoimkonna liikmed vastutavad võlgniku ees solidaarselt halduriga.⁹⁷ Põhimõte on nüüdseks kantud ka pankrotiseadusesse (PankrS § 66 lg 4). Töö autor peab Riigikohtu seisukohta ja pankrotiseaduse sätet õiglaseks ja asjakohaseks, kuna kinnistu müük peab kuuluma erilise tähtsusega tehingu hulka, kus halduril on kohustus küsida pankrotitoimkonnalt luba, siis pankrotitoimkonna nõusoleku korral peab vastutama ka pankrotitoimkond.

Ajutisel halduril õigus saada oma ülesannete täitmise eest tasu. Halduri tasustamine on lisaks kiire ja tõhusa pankrotimenetluse läbiviimisel oluline aspekt. Seega on oluline seaduses reguleerida halduri tasustamise kord, et vältida olukordi, kus menetlused on kulukad, mis omakorda tõrjub kreditore, vähendab pankrotimenetluse algatamist ning nurjab menetluse algsed eesmärgid.⁹⁸

Ajutise halduri tasu reguleerib PankrS § 23. Ajutise halduri tasu suuruse määrab kohus. Lisaks on ajutisel halduril õigus nõuda oma ülesannete täitmiseks tehtud vajalike kulutuste hüvitamist. Tasu suuruse määramisel arvestab kohus ajutise halduri ülesannete mahtu ja keerukust ning ajutise halduri kutseoskusi. Kohus kontrollib ka ajutise halduri ülesannete täitmiseks tehtud kulutuste põhjendatust ja kinnitab vajalike ning põhjendatud kulutuste suuruse. Sarnane regulatsioon kehtis ka PankrS (1992).

Kanada⁹⁹ sarnaselt Eesti pankrotiõigusele võtab ajutine haldur (interim receiver) kontrolli äriühingu vara üle eesmärgiga seda kaitsta, see toimub pärast pankrotitaotluse esitamist.

⁹⁷ RKTko 3-2-1-47-06.

⁹⁸ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, lk 63.

⁹⁹ INSOL, lk 060-061.

Kanada ajutine pankrotihaldur koostab ettepaneku võlausaldajatele ja koostab kindlustatud võlausaldajatele kindlustusteate.

Soome PankrS 8. peatüki § 2 kohaselt määratakse ajutine pankrotihaldur sellisel juhul, kui pankroti väljakuulutamisel ei ole võimalik koheselt pankrotihaldurit määrata. Soome seadusandluse kohaselt on ajutise halduri määramine vaid ajutine nähtus, kuniks saab pankrotihaldur määrata, kes tegeleb pankrotivaraga edasi kuni menetluse lõpuni. Tema tegevus on piiratud ning kestab lühikest aega. Reeglina kestab ajutise halduri tegevus ühes menetluses umbes 1 kuu. Ajutise halduri ülesannete hulka kuulub teha otsus maksejõuetu ettevõtja tegevuse jätkamise kohta. Selle otsuse langetab ta pärast suuremate võlausaldajate ärakuulamist, kuid ilma võlausaldajate üldkoosoleku otsuseta. Ajutine haldur võib ka alustada pankrotivara realiseerimise ettevalmistamisega.

Soome pankrotiseaduse 8. peatüki § 9 kohaselt omab haldur võlgnikuga võrdset juurdepääsu võlgniku pangakontodele, maksetele, finantstehingutele ja kohustustele, varale, maksustamisele ja muudele asjaoludele, mis on seotud võlgniku majandusliku olukorra, majandustegevuse ja kinnisvaraga. Soome pankrotiseaduse 9. peatüki § 1 kohaselt peab pankrotihaldur koostama nõ vara inventuuri, milles haldur peab andma ülevaate võlgniku varadest ja kohustustest. Vara inventuuri peab näitama piisavalt täpselt, võlgniku varade koosseisu pankrotimenetluse alguses, varade likvideerimise arvatava väärtuse, samuti kõik võlgniku võlad ja muud kohustused. Varade inventuur koostatakse kahe kuu jooksul pankrotimenetluse algatamisest. 9. peatüki § 2 sätestab nõuded halduri poolt koostatavale võlgniku varade aruandele.

Soomes haldur peab koostama aruande, mis sisaldab järgmist informatsiooni: äriühingud, mille liige võlgnik on; peamised pankrotiolukorra põhjused; kuidas on võlgniku raamatupidamist teostatud ja hoitud; kas võlgniku äritegevuses on kasutatud vahendajaid; tasud ja hüvitised, mis on makstud võlgnikuga seotud isikutele ja võlgniku varade kasutamine tema isiklikuks otstarbeks; tähelepanekud, mis võivad olla olulised hindamaks, kas pankrotiseisund on kestev; märkused, mis võivad olla olulised hindamaks võimaliku ärikeelu kehtestamiseks ning võlgniku tehingute audit, samuti kas auditiks esineb vajadus. Eelpool nimetatud aruanne tuleb koostada kahe kuu jooksul pankrotimenetluse algatamisest.

Võrreldes Soome pankrotiseadusega, on Eesti põhjalikumalt reguleerinud aruande koostamise nõudeid ning asjaolusid, mis peavad aruandes sisalduma. Eesti regulatsiooni kohaselt on ajutise halduri põhiülesandeks aruande koostamisel üksikasjalikult hinnata võlgniku maksejõuetust ning selle tekkepõhjuseid ning kas maksejõuetus on kestev. Kui Soome

seadusandluse kohaselt tuleb ajutisel halduril koostada aruanne võlgniku varalise seisundi kohta ning hinnata, kas pankrotiolukord on kestev, siis Eesti regulatsioon on selles osas põhjalikum, kohustades ajutist haldurit lisaks koostama finantsanalüüsi ja hindama kõigi kogutud andmete seost võlgniku maksejõuetuse tekkimise põhjustega, anda hinnang võlgniku majandustegevuse jätkamise ja tervendamise võimaluste kohta ning samuti analüüsida, kas esineb kuriteo tunnustega teo või raske juhtimisvea olemasolu.

Saksa pankrotiseaduse kohaselt määrab kohus pankrotiavalduse laekumisel võlgniku varalise seisuga tagamiseks ajutise pankrotihalduri (Saksa PankrS § 21). Kui kohus määrab ajutise pankrotihalduri ja võlgnikule kehtestatakse üldine käsutuskeeld, läheb pankrotiseaduse § 22 kohaselt võlgniku vara valitsemis- ja käsutusõigus üle ajutisele haldurile. Sarnaselt Eesti pankrotiõigusele toimub Saksamaal eelmenetlus (ajutise halduri määramine) juba pankrotiavalduse laekumisel, kes tegutseb pankrotiavalduse esitamisest kuni pankroti väljakuulutamiseni, seejärel määrab kohus ajutise halduri asemele pankrotihalduri.

Ajutine haldur peab tagama võlgniku vara säilimise, vältima vara vähenemist ja hindama milline on võlgniku varaline seis. Ajutine haldur hindab kas pankrotiavalduse esitamine on põhjendatud ja millised väljavaated on võlgniku äriühingul edasi tegutsemiseks (Saksa PankS § 22 lg 1 p 1 ja 2). Võlgnik peab võimaldama ajutisele haldurile juurdepääsu oma raamatupidamisele ja dokumentatsioonile ning andma haldurile kogu vajaliku informatsiooni. Ajutisel halduril on õigus viibida võlgniku ametiruumides, et teostada seal vajalikke uuringuid.

Sarnaselt Prantsusmaal kehtiva korraga on Poola¹⁰⁰ halduri peamiseks kohustuseks võtta pankrotivara enda valdusse, kaitsta vara kahjustamise ja hävimise eest ning säilitada selle väärtus.

Eeltoodust nähtub, et erinevates riikides on küll ajutise halduri institutsioon olemas, kuid ajutise halduri tegevust, õigusi ja kohustusi seadusega eraldi ei reguleerita, vaid on reguleeritud üldine pankrotihalduri tegevus. Autor peab Eesti pankrotiõigust õiglaseks, et on määratud eraldi ajutine ja pankrotihaldur ning nende tegevus.

Ajutine haldur peab kohtule esitama tööaja arvestuse andmed ja taotluse kulutuste hüvitamiseks koos ajutise pankrotihalduri aruandega. Tasu suuruse arvestamise aluseks on ülesannete täitmisele kuluv aeg. Ajutise halduri tunnitasu ülemmäär on 96 eurot. Kui võlgniku avalduse alusel alustatud menetlus lõpetatakse raugemisega pankrotti välja

¹⁰⁰ Marshall, lk 21-14.

kuulutamata ja võlgniku varast ei jätku vajalikeks väljamakseteks, mõistab kohus ajutise halduri tasu ja hüvitatavad kulutused välja võlgnikult, kuid võib määrata nende hüvitamise riigi vahenditest.

Riigi vahenditest ei hüvitata ajutise halduri tasu ja kulutusi suuremas summas kui 397 eurot (sealhulgas seaduses ettenähtud maksud, välja arvatud sotsiaalmaks). Kui aga võlgnik, võlausaldaja või kolmas isik on maksnud kohtu deposiiti ajutise halduri tasu ja hüvitatavate kulutuste katteks kohtu poolt määratud summa, siis kohus ei määra ajutise halduri tasu ega kulutuste hüvitamist riigi vahenditest.

Kuna pankrotimenetluse läbiviimine peab olema kõigi osapoolte jaoks läbipaistev, siis on põhjendatud vältimaks pankrotimenetluse jooksul kellegi eelistamist, et tasu maksmise otsustab Eestis sõltumatu pool antud protsessis ehk kohus. Kuid ka ajutine haldur töötab enamasti piiratud ajaressursi tingimustes ning kohus peab halduri seisukohtades ka ise veenduma.¹⁰¹

Kui võrrelda tasu maksmise korda PankrS (1992), siis kehtiv regulatsioon näeb lisavõimalusena kulutuste hüvitamise riigi vahenditest, kui võlgniku varast ei jätku vajalikeks väljamakseteks või kui pankrotimenetlus lõpeb raugemise tõttu. PankrS (1992) nägi ette vaid võimaluse tasuda halduri kulutused võlausaldaja poolt kohtudeposiiti tasutud vahendite arvelt. Kahjuks aga ei ole alati ette näha, kas pankrotivarast jätkub halduri tasu ja kulutuste tasumiseks vahendeid ning PankrS (1992) oli reguleerimata olukord, kui kohus ei olnud määrusega võlausaldajat kohustanud kohtu deposiiti tasuma. Autori arvates on mõistlik, et võlausaldajal on võimalus kohtu deposiiti tasuda, kui selleks vajadus tekib.

Belgias¹⁰² usaldusisiku tasu määrab kindlaks kaubanduskohus, võttes arvesse asja tähtsust ja keerukust. Tegemist ei ole lihtsalt protsendimääraga, mida arvutatakse müüdüd vara ja rahuldatud nõuete alusel. Eeskirjad ja hinnavaheemikud on määratud kindlaks 10.augustil 1998.aasta muudetud dekreedis, milles on sätestatud ka eraldi hüvitatavad kulud.

Saksamaal¹⁰³, ajutisele haldurile makstakse tasu protsendimäära alusel. Ajutise halduri tasu pole eraldi reguleeritud, tasu määratakse sarnaselt halduri tasule. Kõik tasud peab kinnitama kohus. Korraline tasu määratakse pankrotivara väärtuse järgi pankrotimenetluse lõppemisel (Saksa PankrS § 63).

¹⁰¹M. Vutt. Pankrotimenetluse raugemise kohtupraktika. -Arvutivõrgus:
<http://www.riigikohus.ee/vfs/714/PankrotiRaugemiseAnalyys080318.pdf> lk 18 (25.02.2014)

¹⁰²INSOL, lk 023-025.

¹⁰³Samas, lk 039-040.

Poolas¹⁰⁴ kooskõlas pankrotimenetluse ja äriühingu finantsseisundi taastamise menetluse seaduse paragrahvi 162 on ametiisikul õigus saada tasu, mis vastab tehtud tööle. Kui usaldusisik ehk ajutine haldur juhib pankrotti läinud isiku äriühingut ja kui erakorraline tööpanus seda õigustab, võib usaldusisik saada lisatasu, mis ei ületa kümmet protsenti teenitud aastakasumist (pankrotimenetluse ja äriühingu finantsseisundi taastamise menetluse seaduse paragrahv 163).

Tasu suurus ei tohi ületada mingil juhul ettevõtlussektori 140 kordset keskmist kuupalka, välja arvatud preemia, mida makstakse eelneva aasta neljanda kvartali kasumi arvelt. Keskmise kuupalga andmed avaldab statistikaameti president (2011.aastal oli see 3604, 80 Poola zlotti). Kui nimetatud tasu ei ole ilmselgelt proportsioonis tehtud tööga, määrab kohus kindlaks iga töötatud kuu kohta makstava tasu, mis ei ületa ettevõtlussektori keskmist kuupalka, välja arvatud preemia, mida makstakse eelneva aasta neljanda kvartali kasumi arvelt.

Soome pankrotiseadus ei reguleeri eraldi ajutise halduri tasu maksmist, vaid haldureid tasustatakse üldise korra alusel. Sarnaselt Eesti PankrS on ka Soome pankrotiseaduse 8. peatüki § 7 kohaselt ajutisel halduril õigus saada tasu pankrotivara arvelt, arvestades halduri töö mahtu, vara suurust ning muid asjaolusid, samuti kulutusi, mis tehtud pankrotivara valitsemiseks. Erinevusena võib välja tuua asjaolu, et tasu suuruse üle ei otsusta mitte kohus, vaid hoopis võlausaldajad. Nimelt halduri tasu ja hüvitis määratakse võlausaldajate poolt pärast halduri ärakuulamist.

Tasu ja hüvitist makstakse menetluse kestel mõistlike intervallidega. Võlausaldajad võivad otsustada, et osa tasust makstakse pärast halduri tegevuse lõpetamist. Võlausaldajad otsustavad tasu ning hüvitise maksmise seejärel, kui haldur on esitanud makse aluseks olevad arvestusmeetmeid. Vaidlused tasu või hüvitise maksmise üle otsustab kohus halduri, võlgniku või võlausaldaja taotluse alusel. Taotluse tuleb esitada ühe kuu jooksul alates võlausaldajate otsusest tasu hüvitamise osas.

Töö autor on seisukohal, et Eesti ajutise pankrotihalduri tasu regulatsioon on põhjendatum Soome omast, kuna halduri tunnitasu suuruse ülemmäär on seadusega kindlaks määratud ning tasu suuruse üle otsustamise õigus ei ole antud võlausaldajatele vaid kohtule.

Seega, tulenevalt eestpoolt, võib väita, et haldurite tasustamine erinevates riikides on enamjaolt erinev, erinevused on tasu otsustamise osas, näiteks Soomes otsustab halduri tasu

¹⁰⁴ INSOL, lk 058.

võlausaldajad ja mõningates teistes riikides nagu näiteks Saksamaal toimub tasustamine mitte tunnitasu alusel, vaid protsendimäära alusel. Lisaks pole paljudes erinevates riikides eraldi reguleeritud ajutise halduri tasu, vaid kehtib üldine regulatsioon haldurite tasustamise osas, näiteks Venemaa,¹⁰⁵ Taani,¹⁰⁶ Prantsusmaa,¹⁰⁷ ja Soome.

Autori arvates on mõistlik ja otstarbekas Eesti regulatsioon, kus määrab tasu kohus arvestades ajutise halduri tehtud tööd ja töö mahtu kehtestatud tunnitasu alusel.

Kokkuvõtteks, eeltoodust nähtub, et ajutise pankrotihalduri üldine tegevus, õigused ja kohustused erinevates riikides on üldjuhul sarnased, riigiti erinev on pankrotiavalduse esitamisest järgnev menetlus ja menetlus periood, kas siis kuulutatakse kohe pankrot välja peale pankrotiavalduse esitamist, või kuulutatakse pankrot välja peale ajutise halduri tegevust. Ajutise halduri tasu määramine on riigiti erinev nii tasu määramise korra kui määra kehtestamisel, mõnes riigis määratakse tehtud töö kehtestatud tunnitasu alusel, mõnes riigis protsendimäära alusel, mis sõltub pankrotivara müümisest ja võlausaldajate nõuete rahuldamise osakaalust.

Autor leiab, et Eesti pankrotiseadus ajutise pankrotihalduri tegevuse, õiguste, kohustuste ja tasu määramise kehtestamisel on õiglane ja mõistlik. Tulenevalt eeltoodust nähtub, et erinevates riikides on ajutise halduri institutsioon küll olemas, kuid ajutise halduri tegevust, õigusi ja kohustusi eraldi seadusega pole reguleeritud ning reguleeritud on ainult vaid üldiselt halduri tegevus. Autor peab õigustatuks Eesti pankrotiseadust, kus on ajutise halduri tegevus, õigused ja kohustused täpselt määratletud ja reguleeritud seadusega.

2.4 Võlgniku õiguste piiramine eelmenetluse perioodil

Pankrotiavalduse menetlusse võtmisel peatab kohus võlgniku vara suhtes toimuva täitemenetluse ja võib keelata võlgnikul oma vara ajutise pankrotihalduri nõusolekuta käsutada (käsutuskeeld). Käsutuskeelu rakendamise korral ei tohi võlgnik oma vara võõrandada ega ajutise pankrotihalduri nõusolekuta koormata. Näiteks ei või äriühing käsutuskeelu korral ilma ajutise pankrotihalduri nõusolekuta teha oma igapäevaseid toiminguid, sh maksta tasumisele kuuluvaid arveid. Käsutuskeelu võib kehtestada kogu või osa vara suhtes. PankrS § 20 lg 3 kohaselt peatub käsutuskeelu kohaldamise korral enne

¹⁰⁵ INSOL, lk 060-061.

¹⁰⁶ Samas, lk 031-033.

¹⁰⁷ Samas, lk 038-039.

käsuskeeldu alanud kohtumenetlus, milles võlgnik osaleb hageja või kostjana, kui kohtumenetlus puudutab võlgniku vara, mis pankroti väljakuulutamise korral muutuks pankrotivaraks.

Kohtumenetlus peatub kuni pankrotiavalduse lahendamiseni. PankrS § 21 lg 1 kohaselt avaldatakse määrus, millega kehtestatakse võlgniku varale käsuskeeld, väljaandes Ametlikud Teadaanded ning nimetatud määrus saadetakse võlgnikule ja ajutisele pankrotihaldurile. Kui võlgnik on kantud äriregistrisse või mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse, edastab kohus eelpool nimetatud määruse ärakirja viivitamatult ka võlgniku asu- või elukohajärgsele kohtu registriosakonnale. Nimetatud regulatsioon on kindlasti õigustatud, kuivõrd käsuskeeldu seadmine on väga oluline ka kolmandatele isikutele ning tsiviilkaibe kaitse huvides peaksid huvitatud isikud käsuskeelust teadma.

PankrS (1992) käsitles käsuskeeldu väga minimaalselt. PankrS (1992) § 17 lg 1 p 3 kohaselt kaotas võlgnik pankrotiotsuse alusel õiguse pankrotivara käsutada. PankrS (1992) ei näinud ette regulatsiooni nagu teeb seda kehtiv pankrotiseadus, mille kohaselt avaldatakse võlgniku varale seatud käsuskeeld avalikkusele väljaandes Ametlikud Teadaanded ega ka kohustust edastada määrus äriregistrisse kantud võlgniku asu- või elukohajärgsele registriosakonnale.

Lisaks eespool toodule võib kohus PankrS § 18 lg 1 alusel pankrotimenetluse algatamisel kasutada ka muid pankrotiavalduse tagamise abinõusid, kohaldada võlgniku suhtes elukohast lahkumise keeldu, võlgniku trahvimist, võlgniku sundtoomist või aresti.

PankrS § 88 lg 1 keelab võlgnikul kohtu loata pärast pankroti väljakuulutamist ning enne vande andmist Eestist lahkuda. Kui on alust arvata, et võlgnik võib hoida kõrvale pankrotiseadusest tulenevate kohustuste täitmisest, võib kohus PankrS § 88 lg 2 alusel ning halduri ettepanekul või omal algatusel kohaldada võlgniku suhtes elukohast lahkumise keeldu. Elukohast lahkumise keeld kehtib pankrotimenetluse lõppemiseni, kui kohus ei määra teisiti.

Juriidilisest isikust võlgniku korral võib kohus PankrS § 19 alusel elukohast lahkumise keeldu või aresti kohaldada juhtorgani liikme, likvideerija, täisühingu osaniku, usaldusühingu juhtimisõigusega täisosaniku, prokuristi ja raamatupidamise eest vastutava isiku suhtes. Elukohast lahkumise keeldu võib kohaldada ka vähemalt 1/10 suurust osalust omava osaniku või aktsionäri suhtes. Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt võib juriidilisest isikust võlgniku korral pankrotiavalduse tagamiseks kinni pidada juhtorgani liikme, likvideerija, täisühingu või usaldusühingu juhtimisõigusega täisosaniku, prokuristi ja raamatupidamise eest vastutava

isiku ja määrata neile aresti ning kohus võib lõike 3 alusel juriidilisest isikust võlgniku juhtorgani liiget, likvideerijat, prokuristi ja raamatupidamise eest vastutavat isikut trahvida või kohaldada nende suhtes elukohast lahkumise keeldu või aresti ka siis, kui nad on vabastatud oma kohustustest ühe aasta jooksul enne ajutise halduri nimetamist.

Pankrotiseadus § 89 sätestab trahvimise, sundtoomise ja aresti korra. Kohus võib kohtu korralduse täitmata jätmise korral või seadusega sätestatud kohustuse täitmise tagamiseks võlgnikku trahvida või tema suhtes kohaldada sundtoomist või aresti. Nimetatud võlgniku õiguste piiramist võib kohaldada siis, kui võlgnik takistab pankrotimenetlust sellega, et ei täida teabe andmise kohustust; ei täida pankrotimenetlusest osavõtu kohustust; ei täida vande andmise kohustust; rikub elukohast lahkumise keeldu; rikub pankrotivara käsutamise keeldu või rikub muul viisil oluliselt pankrotiseadusest tulenevaid kohustusi ning kahjustab sellega pankrotivara. Võlgnikule võib aresti määrata kuni kolmeks kuuks.

Soome pankrotiseaduse 4 peatüki § 8 kohaselt enne pankroti väljakuulutamist võib kohus pankrotiavalduse põhjendatuse korral kohaldada järgmisi ettevaatusabinõusid enne pankrotiotsuse tegemist: määrata osa võlgniku varast võlausaldajatele, mis peaks tagama võlausaldajate kaitse, kui on alust arvata või tekib oht, et võlgnik varjab, hävitab või müüb edasi oma vara või kui võlgnik ohustab muul moel võlausaldajate huve. Lisaks võib ettevaatusabinõuna arestida võlgniku tšেকে ja muid raamatupidamisandmeid, samuti võlgniku muid äritegevust kajastavaid dokumente, kui on oht, et võlgnik varjab, hävitab või kahjustab eelpool nimetatud dokumente, mis kahjustab võlausaldajate huve või seab ohtu võlgniku vara.

Kolmanda ettevaatusabinõuna võib kohaldada võlgnikule elukohast lahkumise keeldu, mis keelab võlgnikul riigist lahkuda, kui on tõenäoline või põhjust arvata, et võlgnik võib põgeneda ja seetõttu ei täida koostöö kohustust ja informatsiooni andmise kohustust. Elukohast lahkumise keeld jääb kehtima, kuni võlgniku vara osas on läbi viidud kinnisvara inventuur. Võlgnikule, kellele on kohaldatud elukohast lahkumise keeldu, ei väljastata passi. Kui võlgnikul on pass olemas, peab ta hoiustama selle politseis seni, kuni elukohast lahkumise keeld on jõus.

Autor on seisukohal, et enne pankrotiotsuse tegemist võlgniku varast osa võlausaldajatele määramine on põhjendamatu ning võlgnikku ebamõistlikult kahjustav ja võlgniku huve piirav, kuna enne pankrotiotsuse tegemist ei ole saajaprotsendiliselt kindel, et pankrot üldse välja kuulutatakse, mistõttu ei ole võlgniku suhtes õiglane enne otsuse tegemist tema vara võlausaldajatele määrata. Eesti pankrotiseaduse kohaselt võib võlgnik vara käsutada ajutise

halduri nõusolekul, mis peaks tagama, et võlgnik ei saaks oma vara võõrandada ja seeläbi võlausaldajate huve kahjustada. Autor on seisukohal, et Eesti pankrotiõiguse regulatsioon on põhjendatum, samuti on kaitstud ka võlausaldajate huvid, kuna võlgnik ei saa oma vara võõrandada ilma ajutise pankrotihalduri loata.

Saksa pankrotiseaduse § 21 lg 1 p 2 kohaselt võib kohus kehtestada võlgnikule üldise käsutuskeelu või määrata, et võlgnikul on õigus sarnaselt Eesti pankrotiõigusega käsutada oma vara ainult ajutise halduri nõusolekul. Käsutuskeelust teatamine on Saksa pankrotiõiguses sätestatud sarnaselt Eesti pankrotiõigusega, samuti kui pankrotiavalduse tagamise abinõudest ei piisa, võib kohus rakendada võlgniku suhtes sundtoomist ja peale seda vahistamist (Saksa PankrS § 21 lg 3). Seega, võrreldes Eesti pankrotiseadusega on Saksa regulatsioon suhteliselt sarnane, mis puudutab võlgniku õiguste piirangut enne pankroti väljakuulutamist.

Rootsi pankrotiseadus on võlgniku kohtlemisel üsna liberaalne. Rootsi pankrotiseaduse § 11 kohaselt, kui on tõenäoline, et pankrotiavaldus rahuldatakse ja on alust arvata, et võlgnik varjab vara, võib kohus anda määruse võlgniku vara suhtes otsuse langetamiseni arestida. Samuti on piirangud välismaale sõitmiseks, kui on alust arvata, et võlgnik hoiab kõrvale pankroti suhtes kehtivatest kohustustest (Rootsi PankrS § 12). Toodud pankrotiavalduse tagamise meetmeid rakendatakse võlausaldaja taotlusel (Rootsi PankrS §§ 11-13).

Autor on seisukohal, et võlgniku õiguste piiramise regulatsioon pankrotiseaduses on õigustatud ning aitab tagada pankrotimenetluse edukat läbiviimist ning kaitsta võlausaldajate huve. Vara käsutamiskeeld ilma ajutise pankrotihalduri nõusolekuta kaitseb võlausaldajate huve, vältimaks olukorda, et võlgnik oma vara loovutab või võõrandab. Samuti on õigustatud elukohast lahkumise keeld, et võlgnik ei saaks kõrvale hoida talle pankrotiseadusest tulenevate kohustuste täitmisest. Võlgniku trahvimine või tema suhtes sundtoomise või aresti kohaldamine on karmimad võlgniku õiguste piiramise variandid millega töö autor samuti nõustub.

Et rangemaid abinõusid kohaldada, peab võlgnik olema rikkunud konkreetseid seadusega paika pandud kohustusi (PankrS § 89). On oluline, et pankrotiseaduses oleksid sätestatud trahvimise, sundtoomise või aresti kohaldamise alused, kuna tegemist on äärmuslike võlgniku õiguste piiramisega. Autor on seisukohal, et pankrotiseaduses sätestatud trahvimise, sundtoomise või aresti kohaldamise alused on põhjendatud, kuna, kui võlgnik ei täida teabe

andmise kohustust, ei täida pankrotimenetlusest osavõtu kohustust, ei täida vande andmise kohustust, rikub elukohast lahkumise keeldu, rikub pankrotivara käsutamise keeldu ning kahjustab sellega pankrotivara, on pankrotimenetluse edukas läbiviimine kahjustatud ning samuti ei saa selle tulemusena täielikult kaitsta võlausaldajate huve.

3. Pankroti välja kuulutamata jätmise raugemise tõttu

3.1 Raugemise mõiste

PankrS § 1 lg 2 kohaselt on võlgnik maksejõuetu, kui ta ei suuda rahuldada võlausaldaja nõudeid ja see suutmatuse ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine. Kohus kuulutab pankroti välja, kui võlgnik on maksejõuetu (PankrS § 31 lg 1). Füüsilise isiku korral maksejõuetusest üksnes ei piisa pankroti väljakuulutamise aluseks, vaid kohus kontrollib maksejõuetuse asjaolude olemasolu. Oluline erinevus seisneb selles, et juriidilisel isikul pole lubatud maksejõuetuna eksisteerida. Kohus lõpetab määrusega menetluse pankrotti välja kuulutamata raugemise tõttu vaatamata sellele, et ta on püsivalt maksejõuetu, kui võlgnikul ei jätku vara pankrotimenetluse kulude katteks ning ei ole võimalik vara tagasi võita või tagasi nõuda, sealhulgas puudub võimalus esitada nõue juhtorgani liikme vastu (PankrS § 29 lg 1).

Kohus võib lõpetada menetluse pankrotti välja kuulutamata raugemise tõttu olenemata võlgniku maksejõuetusest kas siis, kui võlgniku vara koosneb peamiselt tagasivõitmise nõuetest ja nõuetest kolmandate isikute vastu ning nende nõuete rahuldamine on vähetõenäoline (PankrS § 29 lg 2). PankrS § 29 lg 4 kohaselt on kohtul kohustus avaldada teade menetluse lõpetamise kohta raugemise tõttu väljaandes Ametlikud Teadaanded. PankrS § 29 lg 3 kohaselt ei lõpeta kohus menetlust raugemise tõttu, kui võlgnik, võlausaldaja või kolmas isik maksab pankrotimenetluse kulude katteks kohtu deposiiti kohtu määratud summa.

Kui juriidilisest isikust võlgniku pankrotimenetlus lõpetatakse raugemise tõttu, likvideerib PankrS § 29 lg 8 alusel ajutine haldur juriidilise isiku kahe kuu jooksul menetluse lõpetamise määruse jõustumisest arvates likvideerimismenetluseta. Kui pankrotimenetluse raugemisel on võlgnikul mingi vara, makstakse sellest kõigepealt ajutise halduri tasu ja kaetakse vajalikud kulutused.

Töö autor nõustub M.Vutt poolt allpool tehtud järelduste ja seisukohaga ning peab õigeks ja äärmiselt vajalikuks, et kohtulahend kirjeldaks täpsemalt asjaolusid, milliste halduri poolt järelduste osas kohus nõustub ning selgemalt kirjeldama pankrotimenetluse raugemise põhjustest. Nimelt, seaduses ei ole täpselt sätestatud, millised andmed peavad kajastuma pankrotimenetluse raugemise kohta tehtud kohtumääruses. Vastavad andmed on tuletatavad asjaoludest, milles kohus peab raugemise otsustamise korral olema veendunud, nimelt, et võlgnik on maksejõuetu (PankrS § 1 lg 2: võlgnik on maksejõuetu, kui ta ei suuda rahuldada

võlausaldaja nõudeid ja see suutmatuse ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine; PankrS § 31 lg 4: kui pankrotiavalduse on esitanud võlgnik, siis eeldatakse, et ta on maksejõuetu); et võlgnikul puudub vara pankrotimenetluse kulude katteks ja puudub vara tagasivõitmise ja tagasinõudmise võimalus, või et võlgniku vara koosneb peamiselt tagasivõitmise nõuetest või muudest nõuetest kolmandate isikute vastu (on olemas vara tagasivõitmise ja tagasinõudmise võimalus) ja kohus on nõudnud avalduse esitajalt pankrotimenetluse kulude katteks kohtu määratud summa maksmist kohtu deposiiti, kuid ei avaldaja ega ka kolmas isik ei ole nõutavat summat deposiiti maksnud.¹⁰⁸

Töö autori arvates on äärmiselt tähtis, et kohtulahend peaks väljendama raugetamise otsustamiseks vajalikku õiguslikku veendumust, mis tuleneks kohtu enda argumentatsioonist. Siinkohal oleks võimalik tõmmata teatud paralleele muude olukordadega, kus kohus teeb teise valdkonna spetsialisti arvamusele tuginedes teatava õigusliku otsustuse – sel juhul on vajalik, et lahendi motivatsioonist tuleneks nii spetsialisti sisuline hinnang kui ka kohtu poolt sellest tehtud järeldused. Kui kohus nõustub halduri järeldustega, siis tulekski seda lahendis selgelt märkida.

Kui võrrelda PankrS (1992) ning kehtivat regulatsiooni, siis PankrS (1992) käsitles pankrotimenetluse raugemist pankroti välja kuulutamata jätmisel napimalt kui kehtiv pankrotiseadus. PankrS (1992) § 15 lg 1 kohaselt lõpetas kohus määrusega pankrotimenetluse pankrotti välja kuulutamata raugemise tõttu, kui võlgnik või kolmas isik on tasunud võlgniku võla või kumbki neist annab pandi või kohus loeb käenduse nõude rahuldamiseks piisavaks või kui kohus leidis, et võlgnikul ei jätku vara pankrotimenetluse kulude katteks ja puudub vara tagasivõitmise ja tagasinõudmise võimalus.

Kehtiv pankrotiseadus ei näe ette pankrotimenetluse raugemise eeldusena võlgniku võla tasumist ega pandi või käenduse andmist. Sarnaselt kehtiva pankrotiseadusega oli ka PankrS (1992) kohaselt kohtul kohustus lõpetada pankrotimenetlus pankrotti välja kuulutamata raugemise tõttu, kui võlgnikul ei jätku vara pankrotimenetluse kulude katteks ja puudub vara tagasivõitmise või tagasinõudmise võimalus, sealhulgas puudub võimalus esitada nõue juhtorgani liikme vastu.

PankrS (1992) § 93 lg 3 sätestas, et kohus lõpetab pankrotimenetluse võlgniku taotlusel raugemise tõttu, kui kolmas isik rahuldab võlausaldajate kõik nõuded või annab pandi nende tagamiseks. Kehtiv regulatsioon ei näe ette võimalust lõpetada võlgniku taotlusel

¹⁰⁸M. Vutt. Pankrotimenetluse raugemise kohtupraktika. -Arvutivõrgus:
<http://www.riigikohus.ee/vfs/714/PankrotiRaugemiseAnalyyis080318.pdf> lk 4 (25.02.2014)

pankrotimenetlus raugemise tõttu, kui kolmas isik rahuldab võlausaldajate nõuded või annab pandi nõuete tagamiseks. Töö autori arvates on kehtiv regulatsioon õiglasem võlausaldaja seisukohast vaadatuna, kuna PankrS (1992) eelpool nimetatud regulatsioon ei taganud võlausaldajate nõuete rahuldamise mis andis eelise võlgnikule.

Pankrotimenetluse algatamise ja pankroti väljakuulutamise üldiseks aluseks on Saksa pankrotiõiguse kohaselt võlgniku maksejõuetus. Sarnaselt Eesti pankrotiõigusega jätab Saksa pankrotiseaduse kohaselt kohus pankrotiavalduse rahuldamata, ehk pankrot raugneb, kui võlgniku varast ei piisa menetluse kulude katteks. Pankrotiavaldus rahuldatakse, kui deposiiti on tasutud vajalik summa. Kohus kannab sellise võlgniku, kelle puhul pankrotiavaldus on vara ebapiisavuse tõttu tagasi lükatud, võlglaste nimekirja. Sellise nimekirja pidamise sätted tulenevad tsiviilkohtupidamise seadustikust, mille kustutamistähtaeg on viis aastat (Saksa PankrS § 26 lg 2).

Ka Soome pankrotiõiguse kohaselt on pankrotimenetluse algatamise ja pankroti väljakuulutamise üldiseks aluseks maksejõuetus. Soome pankrotiseaduse kohaselt on Soome kohtul kohustus pärast pankrotivara nimekirja kinnitamist võlausaldajate üldkoosolekul välja selgitada, kas pankrotimenetlust saab jätkata või see hoopis raugneb. Kui pankrotivara rahalistest vahenditest ei jätku pankrotimenetluse kulude katmiseks ning võlausaldajad ei ole kohtu deposiiti kulude katteks raha tasunud, siis menetlus raugneb (Soome PankrS 10.ptk § 1).

Soome pankrotiseaduse kohaselt, kui ilmnevad asjaolud, et pankrotimenetlus võiks raugeda, on halduril kohustus viivitusteta esitada kohtule avaldus menetluse raugetamiseks. Avalduse võivad esitada ka võlausaldajad. Avaldust ei saa esitada enne, kui on koostatud pankrotivara nimekiri ja halduri aruanne. Tulenevalt eeltoodust sarnaneb Soome pankrotimenetluse raugemise regulatsioon Eesti omaga, st kui pankrotivarast ei jätku pankrotimenetluse kulude katteks vajalike väljamaksete tegemiseks, siis pankrotimenetlus raugneb. Erinevalt Eesti regulatsioonist saab raugemise avalduse Soome pankrotiseaduse kohaselt esitada ka võlausaldaja.

Autori arvates on probleem, kui vara menetluseks ei jätku ja avalduse esitanud võlausaldaja deposiiti tasuda ei soovi ning seetõttu jätab kohus pankroti välja kuulutamata ja pankrot raugneb. Autori arvates võlausaldajad ei analüüsi piisavalt deposiiti tasumise võimalusi ja kaasnevaid tagajärgi, vaid teevad tihtipeale ennatlikke järeldusi ja seetõttu põhjendamatu otsuseid. Võlausaldajal tuleks kaaluda raha deposiiti maksmist eelkõige siis, kui on ilmne, et võlgniku vara on võimalik pankrotivarasse tagasi nõuda (näiteks on võlgnik oma vara enne pankrotimenetlust ärakinkinud, vms). Autori arvates peaks ajutine haldur rohkem selgitama ja

tähelepanu pöörama võlausaldajatele deposiiti tasumise vajalikkusest juhul, kui on mingi lootus saada tagasi vara tagasivõitmise teel ja seeläbi rahuldada võlausaldaja nõudeid suuremas ulatuses, eelkõige kui on oht, et pankrot lõpeb raugemisega.

Kokkuvõtteks, suureks probleemiks näeb töö autor asjaolu, et suur osa pankrotimenetlusi on viimastel aastatel lõppenud pankroti raugemise tõttu, mis on võlausaldajatele kahjulik ja probleemiks on see, kuidas seda suurt raugemiste arvu vältida ja vähendada, sellel põhjusel käsitleb autor peatükis 3.3. juhatuse liikme vastutust, seoses pankrotiavalduse hilinemisega esitamise korral, mis on töö autori arvates üheks oluliseks raugemise põhjuseks.

3.2 Võlgadest vabastamise võimalikkuse otsustamine raugemise küsimuse lahendamisel

PankrS § 169 kohaselt, füüsilisest isikust võlgnik võidakse vabastada pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest. Võlgniku kohustustest vabastamise avaldus tuleb esitada kohtule hiljemalt võlausaldajate esimese üldkoosoleku toimumise ajaks. Avalduse võib võlgnik esitada ka oma pankrotiavalduses või pärast võlausaldajate pankrotiavalduse esitamist (PankrS § 170lg 1). Võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamise otsustab kohus Pankrotiseaduse § 158 lõikes 4 sätestatud juhul või lõpparuande kinnitamisel (PankrS § 171 lg 1). Kui esineb Pankrotiseaduse § 29 lg 1 ja 2 nimetatud alus menetluse raugemiseks ja võlgnik on esitanud kohtule kohustustest vabastamise avalduse, kuulutab kohus pankroti välja, kui ei esine Pankrotiseaduses § 171 lg 2 sätestatud aluseid. (PankrS § 171 lg 1¹).

Kui kohus algatab võlgniku kohustustest vabastamise menetluse, nimetab ta võlausaldajate üldkoosoleku ettepanekul usaldusisiku, kellele võlgnik teeb Pankrotiseaduse § 173 lg 3 ja 6 nimetatuid makseid (PankrS § 172 lg 1). Võlgniku kohustustest vabastamise menetluse lõpuks esitab usaldusisik kohtule aruande, menetluse lõpetamisel vabastab kohus usaldusisiku (PankrS § 172 lg 4).

Füüsilise isiku pankroti tulemusena vabastatakse võlgnik kohustustest võlausaldajate ees viie aasta pärast (PankrS § 175), erandjuhul ka varem, kuid mitte enne kolme aasta möödumist (PankrS § 175 lg 1¹). Seda juhul, kui võlgnik on täitnud pankrotiseaduses sätestatud nõudeid, milleks üheks nõudeks on tegelemine tulutoova tegevusega ja kui tal sellist tegevust ei ole, siis selle otsimine. Autori arvates seda, kas võlgnik on tegelenud mõistlikult tulutoova

tegevusega või seda otsinud, on üldjuhul keeruline kindlaks teha. Sellisel juhul tuleb kaaluda elamispiirkonna iseärasusi ja üleüldist töötust, kui ka võlgniku enda võimeid.

Kindlasti tuleks arvestada võlgniku varasemat töökogemust ja oskusi ning ka seda, kas võlgnik on võimeline tegema tööd, mida ta oma väidete kohaselt on otsinud. Samas võlgnik võib töötada mitteametlikult ning sellisel juhul ei tasuta ka tõenäoliselt võlausaldajatele. Samuti võib võlgnik väita, et on otsinud sobilikku tööd, kuid ei ole seda leidnud. Sobilik töö võib olla iga inimese puhul erinev ning alati võib väita, et sobilikku tööd ei leidu.

Kuid samas, kui on näha, et ei ole tööd otsitud ning elatud varjatud varade arvelt, siis tasuks tõendite olemasolul kaaluda võlgadest vabastamise menetlust mitte algatada. Kuid juhul, kui võlgniku käitumises ei ole võlausaldajate huvide kahjustamisele suunatud süülise käitumise tunnuseid, ei ole kohtul alust füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamise menetlust algatamata jätta.¹⁰⁹

Autori arvates peab kohus hindama üksikasjalikult kõiki asjaolusid, et teha tõepärane otsus võlgnikule kohustustest vabastamise kohta, kuid samas seadusandja on sätestanud teatud alljärgnevad piirangud, mille olemasolu korral autori arvates on mõistlik mitte rahuldada võlgnik kohustustest ja jätta kohustusest vabastamise menetlus algatamata.

PankrS § 171 lg 2 kohaselt võib kohus jätta võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamata järgmistel juhtudel: 1) võlgnik on mõistetud süüdi pankroti- või täitemenetlusalse kuriteo, maksualase kuriteo või Karistusseadustiku § 380-381¹ nimetatud kuriteo toimepanemises; 2) võlgnik on viimase kolme aasta jooksul enne ajutise halduri nimetamist või pärast seda andnud tahtlikult või raske hooletusega ebaõigeid või ebatäielikke andmeid oma majandusliku olukorra kohta, et saada toetusi või muid soodustusi riigilt, kohalikult omavalitsusüksuselt või sihtasutuselt või vältida maksude andmist; 3) kohus on viimase 10 aasta jooksul enne ajutise halduri nimetamist otsustanud võlgniku kohustustest vabastada või jätnud võlgniku avalduse kohustustest rahuldamata seetõttu, et võlgnik on pannud toime pankrotikuriteo; 4) võlgnik on viimase aasta jooksul enne ajutise halduri nimetamist või pärast seda tahtlikult või raske hooletuse tõttu takistanud võlausaldajate nõuete rahuldamist; 5) võlgnik on tahtlikult või raske hooletuse tõttu esitanud võlanimekirjas ebaõigeid või ebatäielikke andmeid oma vara ja sissetulekute, võlausaldajate ja oma kohustuste kohta, samuti rikkunud tahtlikult või raske hooletusega muid oma Pankrotiseaduses sätestatud kohustusi.

¹⁰⁹ RKTko 3-2-1-121-11.

Näiteks võlgnik taotles maakohtule esitatud avalduses enda kui füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamist pankrotimenetluses.¹¹⁰ Pankrotihaldur esitas kohtule kinnitamiseks võlgniku pankrotimenetluse lõpparuande, palus pankrotimenetlus lõpetada ja jätta rahuldamata võlgniku avaldus algatada kohustustest vabastamise menetlus. Maakohus lõpetas pankrotimenetluse ning jättis võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamata.

Maakohus leidis, et vara raiskamisega kahjustas võlgnik võlausaldajate huve. Võlgnik esitas määruskaebuse, kuid ringkonnakohtus jättis võlgniku määruskaebuse rahuldamata ja maakohtu määruse muutmata. Võlgnik pöördus Riigikohtusse, kus tema sõnul oli perekond väga raskes olukorras, mistõttu andis abikaasale nõusoleku vara müügiks.

Riigikohtu seisukoht on, et maakohtu määrus tuleb tühistada osas, millega jäeti võlgniku kohustustest vabastamise menetlus algatamata. Ringkonnakohtu määrus tuleb tühistada täies ulatuses. Riigikohus leidis, et kohtud ei ole praeguses menetluses võlgadest vabastamise menetluse algatamata jätmisel pankrotiseaduse § 171 lg 2 p 4 eeldusi piisavalt analüüsinud ja hinnanud. Riigikohus rahuldab määruskaebuse ja saatis avalduse maakohtule võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamise uueks otsustamiseks.

Töö autor nõustub Riigikohtu seisukohaga ja leiab, et Riigikohtu otsus on põhjendatud, tuginedes samuti pankrotiseaduse § 171 lg 2 p 4 sättele, et maa- ja ringkonnakohtus pole eeldusi piisavalt analüüsinud ega hinnanud.

Näiteks võlgnik (füüsiline isik) esitas avalduse enda pankroti väljakuulutamiseks ning koos sellega avalduse kohustustest vabastamiseks.¹¹¹ Võlausaldaja (riik) esitas kohustustest vabastamise avaldusele vastuväite, paludes jätta taotletud menetlus algatamata, sest võlgnik on süüdi mõistetud maksuaalases kuriteos. Maakohus lõpetas määrusega võlgniku pankrotimenetluse raugemise tõttu ning algatas võlgniku kohustusest vabastamise menetluse. Kohus leidis, et võlgnik ei ole enam kriminaalkorras karistatud, kuna tema andmed on kustutatud karistusregistrist. Võlausaldaja esitas määruskaebuse ringkonnakohtule, kuid viimane jättis esimese astme kohtu lahendi muutmata.

Võlausaldaja esitas määruskaebuse Riigikohtule, milles palus tühistada nii ringkonna- kui ka maakohtu määruse. Riigikohus otsustas osaliselt tühistada nii maa- kui ringkonnakohtu määruse materiaalõiguse normi väära kohaldamise tõttu. Töö autor nõustub Riigikohtu

¹¹⁰ RKTko 3-2-1-46-13.

¹¹¹ RKTko 3-2-1-60-13.

seisukohaga, tuginedes PankrS § 171 lg 2 p 1 järgi on süüdi mõistetud isikuks nii isik, kelle kohta on registris kanne tema karistatuse kohta, kui ka isik, kelle kohta on sellekohased andmed registrist kustutatud ja üle kantud arhiivi ja seega ei peaks võlgniku kohustustest vabastamise menetlust algamata.

Seega, kui on pankrotimenetluse raugemise situatsioon füüsilise isiku korral, kuid võlgnik taotleb pärast pankrotimenetluse lõppu võlgadest vabastamise menetluse algamist, siis ei lõpetata menetlust raugemise tõttu, kui võlgadest vabastamise menetluse algatamiseks ei esine eespool kirjeldatud seaduses määratud takistusi. Probleem on selles, et ilma pankrotimenetlust läbimata ei saa võlgadest vabastamise menetlust alustada. Kui juba alguses leitakse, et võlgadest vabastamine ei ole võimalik, siis võib menetlus raugeda, kui vara ei ole, kui aga vabastamine on võimalik, kuulutatakse pankrot välja isegi siis, kui menetluskuludeks vara ei ole (kaetakse riigi abi korras).

Kokkuvõtteks, töö autori arvates, kui mitte arvestada pahatahtlikke võlglasti, siis on füüsilise isiku pankrot võlgniku jaoks suur samm, kuid probleemiks on võlgadest vabastamise menetluse liiga pikk aeg. Kindlasti ei ole füüsilise isiku pankrot ausa võlgniku jaoks kerge, kuid ebaausale võlgnikule annab see mitmeid viise oma vara varjata ning samuti võlgadest vabaneda. Samuti ei vääri kõik võlgnikud võlgadest vabastamist, kuid kontrollmeetmete rakendamisel tuleks arvestada ka ökonoomsust. Mida suurem kontroll, seda rohkem on riigipoolseid kulusi ning see ei pruugi olla omakorda otstarbekas, kuigi vähene kontroll annab eelise pahatahtlikele võlgnikele. Autori arvates tuleb siiski kontrolli efektiivsemalt rakendada, eelkõige võlgnikule pandud kohustuste täitmise osas (töö otsimine, töötamine, võlausaldajatele tasumine jne) ning kohustuste tahtlikul rikkumisel lõpetada võlgadest vabastamise menetlus.

3.3 Juhatuse liikme vastutus pankrotiavalduse mitteõigeaegse esitamise eest

Suure arvu raugemiste üks põhjus on see, et juhatuse liige ei täida oma kohustust õigeaegselt pankrotiavaldus esitada. Pankrotiavalduse esitamist võimalikult varajases staadiumis on seadusandja püüdnud tagada ÄS § 180 lg-ga 5¹, KarS §-ga 385¹. ÄS § 180 lg 5¹ ja TsÜSi § 36 kohaselt kohustub juhatuse liige koheselt, kui äriühing on püsivalt maksejõuetu, esitama pankrotiavalduse. KarS § 385¹ kohaselt karistatakse pankrotiavalduse esitamise kohustuse täitmata jätmise eest rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

Kui juhatuse liige ei ole täitnud TsÜSi §-st 36, ÄS §-st 180 lg 5¹ tulenevat kohustust esitada püsivalt maksejõuetu juriidilise isiku nimel pankrotiavaldus, vastutab juhatuse liige võlausaldjate ees võlaõigusseaduse lepinguvälise kahju õigusvastase tekitamise regulatsiooni ehk delikti üldkoosseisu alusel (VÕS § 1043). Delikti üldkoosseisu tingimuste kohaselt võib võlausaldaja juhul, kui juhatuse liige ei ole esitanud pankrotiavaldust, nõuda kahju hüvitamist juhatuse liikmelt, kuna juhatuse liige tekitas oma tegevusega talle kahju.

Pankrotiavalduse esitamise kohustuse mittetäitmise korral on kahju tekitamine õigusvastane, kuna kahju tekitati seadusest tulenevalt kohustust rikkuva käitumisega (VÕS § 1045 lg 1 p 7). Seega, juriidilisest isikust võlgniku pankrotiavalduse esitamise kohustuse rikkumise korral saab esitada võlausaldaja kahju hüvitamise nõude äriühingu juhatuse liikme vastu. Töö autor leiab, et selline regulatsioon pole piisav juhatuse liikme vastutuseks, ega küllaldaseks karitusseaduslikuks aluseks juhatuse liikme vastu ja kahjuks rakendatakse seda praktikas liiga harva, enamasti põhjusel, et puuduvad rahalised vahendid menetluse edasiseks jätkamiseks.

Töö autor jagab Riigikohtu 25. veebruari 2013.a. otsuse seisukohta, et juriidilise isiku juhatuse liige võib vastutada juriidilise isiku võlausaldaja ees deliktiõiguse alusel, kui ta on toime pannud õigusvastase teo, milleks võib olla ka seaduses sätestatud kohustuse rikkumine, mida ta pidi täitma isiklikult selleks, et juriidilise isiku võlausaldajal ei tekiks kahju. Selliseks kohustuseks saab olla ÄS § 180 lg-st 5¹ tulenev kohustus esitada äriühingu püsiva maksejõuetuse korral äriühingu pankrotiavaldus. ÄS § 180 lg 5¹ kaitseb äriühingu võlausaldajaid kahte liiki kahju eest.

Esiteks peab pankrotiavalduse õigeaegne esitamine tagama äriühingu vara võimalikult suures ulatuses säilimise ja seeläbi võlausaldajate nõuete võimalikult suures ulatuses rahuldamise. Teiseks peab pankrotiavalduse õigeaegne esitamine tagama seda, et sisuliselt maksejõuetu äriühing ei osaleks edasi majandustegevuses, mille käigus tekkivaid kohustusi täita ei suuda. Seejuures on ÄS § 180 lg 5¹ samasugune toime nii eraõiguslikest suhetest tulenevate kohustuste võlausaldajate nõute kaitsel kui ka riigi maksunõude kaitsel.¹¹²

Seega, nimetatud kohtulahendist järelduvalt on võlausaldajal õigus esitada võlgnikust juhatuse liikme vastu pankrotiavalduse esitamata jätmisest tingitud kahju hüvitamise nõue. Autori arvates peaks rohkem rakendama võlgnikest juhatuse liikmete vastu deliktiõiguse alusel kahjunõudeid, kui on piisavalt selge, et võlausaldajale kahju tekitamine tuleneb pankrotiavalduse liiga hilisest esitamisest. Autori arvates võib pankrotiavalduse õigeaegne mitteesitamine olulisel määral mõjutada võlgniku majandusseisundit ja halvendada seetõttu äriühingu majanduslikku olukorda, tekitades tahtlikult kahju nii võlgnikule kui tema võlausaldajatele.

Lisaks ei pea autor õigeks olukorda, kus esineb juhtumeid, et juhatuse liige tasub pankrotimenetlusega seotud kulud ning selle tulemusena arvestatakse, et tema poolt äriühingule pankrotiavalduse esitamisel tekitatud kahju loetakse kaetuks.¹¹³ Autor jagab M.Vuti seisukohta ja ei pea põhjendatuks kohtupraktikat, kus sageli juhatuse liige tasub ajutise halduri menetluskulud tema vastu esitatava nõude arvel, mis tekkis pankrotiavalduse hilinenult esitamisega ning seejärel loetakse juhatuse liikme tekitatud kahju kaetuks. Selline kohtupraktika jätab paraku juhatuse liikmetele arusaama, et on võimalik vastutusest vabaneda pankrotiavalduse hilinenult esitamisel, kui tasub halduri ja menetluskulud.¹¹⁴

Kui võlgnikul ei jätku vara pankrotimenetluse kulude katteks, määrab kohus menetluse raugemise vältimiseks pankrotimenetluse kulude katteks kohtu deposiiti makstava summa suuruse ja selle maksmise tähtaja (PankrS § 30 lg 1). Juriidilisest isikust võlgniku puhul on isikul, kes on teinud PankrS § 30 lg 1 kohaselt nimetatud makse, õigus nõuda deposiiti tasutud summa hüvitamist isikutelt, kes on oma kohustusi rikkudes jätnud pankrotiavalduse õigeaegselt esitamata. Isik, kelle vastu nõue esitatakse, peab vaidluse korral tõendama, et ta ei

¹¹² RKTko 3-2-1-188-12.

¹¹³ TlnMKo 2-07-45207.

¹¹⁴ M. Vutt. Pankrotimenetluse raugemise kohtupraktika.- Arvutivõrgus:
<http://www.riigikohus.ee/vfs/714/PankrotiRaugemiseAnalyyis080318.pdf> lk 18 (25.02.2014)

ole pankrotiavalduse õigeaegse esitamata jätmisega oma kohustusi rikkunud (PankrS § 30 lg 3).

Autori arvates on oluline, et panna juhatuse liige vastutama PankrS § 30 lg 3 alustel, kui ta eeldatavasti esitas äriühingu pankrotiavalduse hilinemisega, kuid tihtipeale raske tõestada, kui juhatuse liige väidab vastupidist juhul, kui see äriühingu majandustegevusest selgelt ei nähtu. Autori arvates peaks kohus ja haldur suutma äriühingus kujunenud olukorda hinnata juhatuse liikme positsioonilt ning seejärel tuvastama ajahetke, millal pankrotiavalduse esitamise kohustus tekkis.

Autori arvates pankrotimenetluse algatamine võimalikult varajases staadiumis on võimalik eelkõige siis, kui võlgnik ise juba esimeste püsiva maksejõuetuse tunnuste ilmnemisel pankrotiavalduse esitab. Hoolimata aga eelpool viidatud seadusandja sätetest, millisel juhul tekib juhatuse liikmel kohustus pankrotiavaldus esitada, on siiski raugevate pankrotimenetluste osakaal suur ja üheks oluliseks põhjuseks on see, et pankrotiavaldus esitatakse hilinemisega või üldse viimasel hetkel, kui äriühingus pole peale kohustuste midagi jäänud.

Autor on seisukohal, et vaatamata seaduse suhteliselt karmile regulatsioonile ja kriminaalvastutuse olemasolule esitatakse praktikas siiski juhatuse liikme vastu kes on hilinevad pankrotiavalduse esitamisega vähe kriminaalavaldusi ja delikti alusel kahjunõudeid. Üks põhjustest autori arvates on haldurite liiga suur töökoormus ja asjaolu, et pankrotimenetluse raugemise osakaal Eestis on suhteliselt kõrge, mistõttu halduritel kui pankrott rauged ja võlausaldaja pole huvitatud edasist pankrotimenetlust finantseerima, puudub edaspidiseks tegevuseks halduril võimalus välja selgitamaks asjaolu, kui see selgelt koheselt ei nähtu, kas siis on pankrotiavaldus hilinemisega esitatud või mitte.

Kokkuvõtvalt on autori seisukoht, et kehtiv pankrotiõiguse regulatsioon pole juhatuse liikmele piisavaks karistuseks ning pole suuteline tagama, et maksejõuetuse korral esitab juhatuse liige koheselt pankroti avalduse. Autori arvates peaks karmistama juhatuse liikme vastutust ja ärikeeldu peaks saama kohaldada ka sellisel juhul, kui on juhatuse liikme poolt pankrotiavaldus esitatud hilinemisega.

KOKKUVÕTE

Alljärgnevalt on esitatud töö pinnalt tehtud peamised järeldused.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli otsida vastust küsimustele: millal on põhjendatud eelmenetluse algatamine (ajutise halduri määramine); millised peaksid olema nõuded ajutisele haldurile ja milline peaks olema eelmenetluse sisu; millal on põhjendatud eelmenetluse raugemisega lõppemine ning kuidas vältida liiga suurt raugemiste arvu.

Maksejõuetusena käsitletakse võlgniku suutmatust rahuldada võlausaldaja nõudeid, kui see suutmatuse ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine. Pankrotimenetluse eeldusena on tähendus vaid püsival maksejõuetusel. Maksejõuetuse teema on alati omanud erilist tähendust igas õigussüsteemis. Maksejõuetusmenetlusega seotud küsimused ja probleemid on olnud tähtsal kohal, kuid eriti aktuaalseks muutusid need peale ülemaailmset majanduskriisi, kui tekkis suur hulk füüsilisi isikuid ja äriühinguid, kes polnud võimelised endale võlausaldajate ees võetud kohustusi täitma.

Püsiva maksejõuetuse määratlemine on olulise tähendusega, kuna selle selgitamine on vajalik selleks, et millal on põhjendatud pankrotiavalduse esitamine. Oluline roll maksejõuetuse ja pankroti ennetamisel on maksejõuetuse tunnuste õigeaegne hindamine. Töös on jõutud järeldusele, et tõsisemateks maksejõuetuse tunnusteks on maksehäired. Kõik maksehäired on levinumad tunnused, mis võivad põhjustada võlgniku pankroti. Töös on autor esitanud seisukoha, et oluline on võimalusel jälgida ja hinnata võlgniku tegevust, kas tegemist on ajutise või püsiva maksejõuetusega, et seejärel otsustada kas esitada pankrotiavaldus või hagiavaldus võlgniku vastu.

Töö autor on jõudnud järeldusele, et kui võlausaldajal on vajadus kaaluda kas esitada hagi või pankrotiavaldus võlgniku vastu, siis üldjuhul on otstarbekam esitada hagi, põhjusel, et hagimenetlus on kiirem ja arvatavasti võlausaldajale ka kasulik, menetluse kiiruse ja efektiivsuse poolest, saneermismenetluse algatamisega peaks võlausaldaja nõustuma, kui

saneermiskavast nähtub, et saneermiskava täitmisel rahuldatakse võlausaldaja nõuded suuremas osas kui pankrotimenetluses.

Autor asub töös seisukohale, et võlgnikul pankrotiavalduse esitamise kohustus tuleneb pankrotiseaduse sätetest, saneerimismenetluse algatamist võiks ja peaks kaaluma juhul, kui maksejõuetuse faas pole jõudnud süveneda püsivaks maksejõuetuseks ning saneerimiskava alusel on eeldus arvata, et saneerimiskavaga on maksejõuetus ületatav.

Töös on autor püstitanud seisukoha, et kuigi seadusandja kohustab äriühingu püsiva maksejõuetuse korral juhatuse liikmel esitada pankrotiavaldus, siis võiks seadusandja nimetatud sätet muuta ja võimaldada võlgnikul äriühingu tervendamise ehk saneerimismenetluse algatamine. Esmalt oleks vajadus hinnata maksejõuetust ja kui selgub, et saneermiskavaga on püsiv maksejõuetus ületatav, siis algatada äriühingu saneerimismenetlus. See asjaolu looks äriühingule võimaluse majandustegevust jätkata ning seetõttu oleks tõenäoliselt majanduslikum kahjum võlausaldajatele väiksem kui pankrotimenetluses.

Töö autor on jõudnud töös seisukohale, et eelmenetluse (ajutise halduri määramine) perioodi tähtsus seisneb menetluse õigel ajal algatamisel, millega oleksid kaitstud võlgniku ja võlausaldaja huvid ning seoses sellega nimetatakse ametisse pädev ajutine haldur. Halduritele esitatavate nõuete osas kehtib Eestis segasüsteem, mille kohaselt on pankrotihalduri ametiseisundi saamiseks ette nähtud kaks võimalust. Pankrotihalduriks saamise esimeseks võimaluseks on ametiseisundi omandamine teatud staatuse alusel ning teiseks võimaluseks on staatuse omandamine seadusega kehtestatud eksami sooritamise ja väljaõppe läbimise tulemusel.

Töös on autor seisukohal, et seadusandja peab tegema muudatusi kehtivas seaduses ning kehtestama rangemad nõuded halduri kvalifikatsiooni osas, mille eesmärk oleks, et ilma vastava eksami läbimiseta poleks võimalik isikuid määrata halduriteks, ehk siis loobuma staatuse alusel ametisse nimetamisest. Töö autor asub seisukohale, et on põhjendatud loobumine pankrotihalduri nimetamisest staatuse alusel ning halduri kvalifikatsiooni kontroll peaks olema teostatud eksamisüsteemi kaudu, mis eeldatavasti autori arvates tagaks

efektiivsema püsiva maksejõuetuse määratlemise eelmenetluse algatamisest kuni pankroti väljakuulutamiseni või raugemisega lõpetamise korral.

Töös on jõutud järeldusele, et haldurina tegutsemise õigusele seatud piirangud on kaheksagused: 1) üldised piirangud, mis ei võimalda halduriks saamist ja 2) konkreetse menetlusega seotud piirangud. Haldurina tegutsemise piirangud on sätestatud pankrotiseaduses. Nii ei saa haldurina tegutseda isik, kellel on karistus tahtlikult toimepandud kuriteo eest; kes on viimase viie aasta jooksul avalikust teenistusest distsiplinaarsüüteo eest vabastatud või kelle suhtes kehtib ärikeeld. Halduriks ei tohi olla kohtu töötaja ning ta peab olema sõltumatu võlgnikust ning võlausaldajatest, samuti ei tohi olla halduriks asja menetleva kohtu ega kohtunikuabi lähikondlane.

Autor on töös seisukohal, et üheks oluliseks halduri omaduseks on tema sõltumatus, sellest tulenevalt on pankrotiseaduses sätestatud nõue, et haldur peab olema sõltumatu võlgnikust ning võlausaldajatest, et vältida halduri kandidaadi osas olemasolevat või tekkida võivat huvide konflikti. Autor on jõudnud töös järeldusele, et käesoleval ajal Eesti pankrotiõiguse regulatsioon tagab halduri isikuomaduste kontrolli eesmärgi. Seaduse nõuete rikkumise, sh isikuomaduste osas on ette nähtud ranged karistused, mis tagavad kõrgete isikuomadustega haldurite osalemise pankrotimenetluses. Eesti õiguses on piirangud haldurina tegutsemisele põhjendatult ranged, mis peaks välistama tegutsemisõiguse mistahes tahtlikult toimepandud kuriteo korral.

Ajutise halduri õigused ja kohustused tulenevad pankrotiseadusest, ajutise halduri peamiseks ülesandeks on välja selgitada võlgniku varaline olukord. See ongi ettevalmistamise staadium kuni pankroti väljakuulutamiseni, mis tähendab otsuse ettevalmistamist, kas on alust pankrotti välja kuulutada või mitte. Selleks peab olema selge võlgniku varaline olukord, mille eesmärgiks on välja selgitada, kas võlgnik on püsivalt maksejõuetu või mitte. Tagada tuleks see, et võlgniku varaline olukord ei halveneks. Kui ajutine haldur on määratud, on võlgnikul ikka õigus oma vara kasutada, käsutada ja hallata, kuid kohus võib määrata, et vara käsutamine saab toimuda ainult ajutise halduri nõusolekul. Halduril on õigused eelkõige seoses informatsiooni saamisega, võlgniku põhikohustus on anda informatsiooni ja mitte

kahjustada oma varalist olukorda. Ajutise halduri töö tulemus on see, et ta on kohustatud esitama kohtule arvamuse võlgniku majanduslikust olukorrast – kas ta on püsivalt maksejõuetu või mitte, samuti maksejõuetuse põhjuste kohta koostatud aruandes.

Autor on töös jõudnud seisukohale, et ajutise halduri tasu, mille määrab kohus arvestades ajutise halduri tehtud tööd ja töö mahtu kehtestatud tunnitasu alusel ning ajutise halduri tegevuse, õiguste, kohustuste kehtestamisel on õiglane ja mõistlik. Autor peab õigustatuks pankrotiõigust, kus on ajutise halduri tegevus, õigused ja kohustused täpselt määratletud ja reguleeritud seadusega.

Pankrotiavalduse menetlusse võtmisel peatab kohus võlgniku vara suhtes toimuva täitemenetluse ja võib keelata võlgnikul oma vara ajutise pankrotihalduri nõusolekuta käsutada (käsutuskeeld). Käsutuskeelu rakendamise korral ei tohi võlgnik oma vara võõrandada ega ajutise pankrotihalduri nõusolekuta koormata. Näiteks ei või äriühing käsutuskeelu korral ilma ajutise pankrotihalduri nõusolekuta teha oma igapäevaseid toiminguid, sh maksta tasumisele kuuluvaid arveid, käsutuskeelu võib kehtestada kogu või osa vara suhtes.

Autor on töös seisukohal, et võlgniku õiguste piiramise regulatsioon pankrotiseaduses on õigustatud ning aitab tagada pankrotimenetluse edukat läbiviimist ning kaitsta võlausaldajate huve. Vara käsutamiskeeld ilma ajutise pankrotihalduri nõusolekuta kaitseb võlausaldajate huve, vältimaks olukorda, et võlgnik oma vara loovutab või võõrandab. Samuti on õigustatud elukohast lahkumise keeld, et võlgnik ei saaks kõrvale hoida talle pankrotiseadusest tulenevate kohustuste täitmisest. Võlgniku trahvimine või tema suhtes sundtoomise või aresti kohaldamine on karmimad võlgniku õiguste piiramise variandid millega töö autor samuti nõustub.

Et rangemaid abinõusid kohaldada, peab võlgnik olema rikkunud konkreetseid seadusega paika pandud kohustusi. On oluline, et pankrotiseaduses oleksid sätestatud trahvimise, sundtoomise või aresti kohaldamise alused, kuna tegemist on äärmuslike võlgniku õiguste piiramisega. Autor on töös seisukohal, et pankrotiseaduses sätestatud trahvimise, sundtoomise või aresti kohaldamise alused on põhjendatud, kui võlgnik ei täida teabe andmise

kohustust, ei täida pankrotimenetlusest osavõtu kohustust, ei täida vande andmise kohustust, rikub elukohast lahkumise keeldu, rikub pankrotivara käsutamise keeldu ning kahjustab sellega pankrotivara, on pankrotimenetluse edukas läbiviimine kahjustatud ning samuti ei saa selle tulemusena täielikult kaitsta võlausaldajate huve.

Pankrotiseaduse kohaselt on võlgnik maksejõuetu, kui ta ei suuda rahuldada võlausaldaja nõudeid ja see suutmatust ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine. Kohus kuulutab pankroti välja, kui võlgnik on maksejõuetu. Füüsilise isiku korral maksejõuetusest üksnes ei piisa pankroti väljakuulutamise aluseks, vaid kohus kontrollib maksejõuetuse asjaolude olemasolu. Töös on autor seisukohal, et oluline erinevus seisneb selles, et juriidilisel isikul pole lubatud maksejõuetuna eksisteerida. Kohus lõpetab määrusega menetluse pankrotti välja kuulutamata raugemise tõttu vaatamata võlgniku maksejõuetusest, kui võlgnikul ei jätku vara pankrotimenetluse kulude katteks ning ei ole võimalik vara tagasi võita või tagasi nõuda, sealhulgas puudub võimalus esitada nõue juhtorgani liikme vastu.

Kohus võib lõpetada menetluse pankrotti välja kuulutamata raugemise tõttu vaatamata võlgniku maksejõuetusest kas siis, kui võlgniku vara koosneb peamiselt tagasivõitmise nõuetest ja nõuetest kolmandate isikute vastu ning nende nõuete rahuldamine on vähetõenäoline. Pankrotiseaduse kohaselt ei lõpeta kohus menetlust raugemise tõttu, kui võlgnik, võlausaldaja või kolmas isik maksab pankrotimenetluse kulude katteks kohtu deposiiti kohtu määratud summa.

Töö autori arvates on probleem, kui vara menetluseks ei jätku ja avalduse esitanud võlausaldaja deposiiti tasuda ei soovi ning seetõttu jätab kohus pankroti välja kuulutamata ja pankrot raugub. Autor on töös seisukohal, et võlausaldajad ei analüüsi piisavalt deposiiti tasumise võimalusi ja kaasnevaid tagajärgi, vaid teevad tihtipeale ennatlikke järeldusi ja seetõttu mitte kaalukaid otsuseid. Võlausaldajal tuleks kaaluda raha deposiiti maksmist siis, kui on ilmne, et võlgniku vara on võimalik pankrotivarasse tagasi nõuda (näiteks on võlgnik oma vara enne pankrotimenetlust ärakinkinud vms). Autori järeldus töös on, et ajutine haldur peaks rohkem selgitama ja tähelepanu pöörama võlausaldajatele deposiiti tasumise vajalikkusest juhul, kui on mingi lootus saada tagasi vara tagasivõitmise teel ja seeläbi

rahuldada võlausaldaja nõudeid suuremas ulatuses, eelkõige kui on oht, et pankrot lõpeb raugemisega.

Pankrotiseaduse kohaselt füüsilisest isikust võlgnik võidakse vabastada pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest. Võlgniku kohustustest vabastamise avaldus tuleb esitada kohtule hiljemalt võlausaldajate esimese üldkoosoleku toimumise ajaks. Töös on autor jõudnud järeldusele, et kui on pankrotimenetluse raugemise situatsioon füüsilise isiku korral, kuid võlgnik taotleb pärast pankrotimenetluse lõppu võlgadest vabastamise menetluse algatamist, siis ei lõpetata menetlust raugemise tõttu, kui võlgadest vabastamise menetluse algatamiseks ei esine seaduses sätestatud takistusi. Probleem on selles, et ilma pankrotimenetlust läbimata ei saa võlgadest vabastamise menetlust alustada. Kui juba alguses leitakse, et võlgadest vabastamine ei ole võimalik, siis võib menetlus raugeda, kui vara ei ole, kui aga vabastamine on võimalik, kuulutatakse pankrot välja isegi siis, kui menetluskuludeks vara ei ole (kaetakse riigi abi korras).

Töö autor on seisukohal, kui mitte arvestada pahatahtlikke võlglast, siis on füüsilise isiku pankrot võlgniku jaoks suur samm, kuid probleemiks on võlgadest vabastamise menetluse liiga pikk aeg. Kindlasti ei ole füüsilise isiku pankrot ausa võlgniku jaoks kerge, kuid ebaausale võlgnikule annab see mitmeid viise oma vara varjata ning samuti võlgadest vabaneda. Samuti ei vääri kõik võlgnikud võlgadest vabastamist, kuid kontrollmeetmete rakendamisel tuleks arvestada ka ökonoomsust. Mida suurem kontroll, seda rohkem on riigipoolseid kulusi ning see ei pruugi olla omakorda otstarbekas, kuigi vähene kontroll annab eelise pahatahtlikele võlgnikele. Autori arvates tuleb siiski kontrolli efektiivsemalt rakendada, eelkõige võlgnikule pandud kohustuste täitmise osas (töö otsimine, töötamine, võlausaldajatele tasumine jne) ning kohustuste tahtlikul rikkumisel lõpetada võlgadest vabastamise menetlus.

Pankrotiavalduse esitamist võimalikult varajases staadiumis on seadusandja püüdnud tagada erineva regulatsiooniga. Vaatamata aga seadusandja sätetest on raugevate pankrotimenetluste osakaal siiski suur ja üheks oluliseks põhjuseks näeb siin töö autor, et pankrotiavaldus esitatakse hilinemisega või üldse viimasel hetkel, kui äriühingus pole peale kohustuste midagi jäänud. Pankrotiavalduse esitamise kohustuse mittetäitmise korral on kahju tekitamine

õigusvastane, kuna kahju tekitati seadusest tulenevalt kohustust rikkuva käitumisega. Seega, juriidilisest isikust võlgniku pankrotiavalduse esitamise kohustuse rikkumise korral saab esitada võlausaldaja kahju hüvitamise nõude äriühingu juhatuse liikme vastu. Töö autor on seisukohal, et selline regulatsioon pole piisav juhatuse liikme vastutuseks, ega küllaldaseks karituseaduslikuks aluseks juhatuse liikme vastu ja kahjuks rakendatakse seda praktikas liiga harva, enamasti põhjusel, et puuduvad rahalised vahendid menetluse edasiseks jätkamiseks.

Töö autor jõudis järeldusele, et vaatamata seaduse suhteliselt karmile regulatsioonile ja kriminaalvastutuse olemasolule esitatakse praktikas siiski juhatuse liikme vastu, kes on hilinevad pankrotiavalduse esitamisega vähe kriminaalavaldusi ja delikti alusel kahjunõudeid, üks põhjustest autori arvates on haldurite liiga suur töökoormus ja asjaolu, et pankrotimenetluse raugemise osakaal Eestis on suhteliselt kõrge. Seega, autori töös olev seisukoht on, et kehtiv pankrotiõiguse regulatsioon pole juhatuse liikmele piisavaks karistuseks ning pole suuteline tagama, et maksejõuetuse korral esitab juhatuse liige koheselt pankroti avalduse. Autori seisukohalt peaks karmistama juhatuse liikme vastutust ja ärikeeldu peaks saama kohaldada ka sellisel juhul, kui on juhatuse liikme poolt pankrotiavaldus esitatud hilinemisega.

Tuginedes eeltoodule, leiab töö autor, et magistritöö eesmärk on täidetud. Kokkuvõtvalt asub autor seisukohale, et Eesti pankrotiõiguse regulatsioon on kaasaegne ja hästi arenenud. Pankrotimenetluse efektiivsemaks muutmiseks oleks vaja teha teatud muudatused halduri kvalifikatsiooni nimetamise osas ja juhatuse liikme vastutuse määra rangemaks muutmise osas pankrotiavalduse hilinemisega esitamise korral, mis vähendaks suurt raugemiste arvu.

PRELIMINARY BANKRUPTCY PROCEEDINGS AND ITS ABATEMENT

Summary

The topic of insolvency has always had special significance in all legal systems. Some systems have a longer, others a shorter history of insolvency right. Questions and problems related to insolvency proceedings have always been important but gained special relevancy after the global recession that produced a large number of natural persons and companies that were not able to perform their liabilities and obligations to their creditors.

An insolvency right that functions badly leads to economic insecurity and the slowing down of the economy. The efficiency of the bankruptcy proceedings and protection of the creditors' rights are important elements in the stability of the financial system. The initiation of bankruptcy proceedings as early as possible is feasible primarily when the debtor itself files a bankruptcy petition upon the first signs of permanent insolvency. Generally, this is not done by the debtors, because of the expectations and hope that the economic state of the company will improve, but due to which many bankruptcy proceedings still end in abatement and the claims of the creditors remain unsatisfied or are satisfied minimally.

Often, an indebted company does not even have sufficient assets to cover the costs of the bankruptcy proceedings, let alone satisfy the claims of the creditors. This kind of abating bankruptcy proceeding, which is often caused by the too late filing of a bankruptcy petition, is not in the interest of creditors. It is important for the creditors that the bankruptcy proceedings are initiated as early as possible in the early stages of insolvency, when the debtor still has assets to conduct the bankruptcy proceedings and satisfy the creditors' claims to the fullest extent possible.

It can be concluded from several the amendments to the Estonian Bankruptcy Act that bankruptcy law has taken the direction of defending the debtor's interests. On 1 January 2010, a new version of the Bankruptcy Act entered into force, in which provided an amendment of bankruptcy proceedings concerning the initiation of the proceedings and the declaration of bankruptcy. According to the new Bankruptcy Act, the declaration of bankruptcy also means

the initiation of bankruptcy proceedings. The concept of initiation of bankruptcy proceedings was replaced with a more neutral concept, which is the appointment of an interim trustee. The amendment concerns the regulation of the initiation of bankruptcy proceedings in the case of a debtor who is a legal person. According to the effective Bankruptcy Act, only the permanent insolvency of the debtor is needed for the declaration of bankruptcy of a legal person.

According to the amendments of the Bankruptcy Act, for the declaration of bankruptcy, the court does not anymore have to check, for example, whether the creditor has a substantiated claim of a certain amount against the debtor. This amendment derives from the fact that if the permanent insolvency of a legal person has already been determined, bankruptcy shall be declared and other facts are not important anymore. The number of abated bankruptcy proceedings is relatively high in Estonia, for the aforesaid reason it is topical to discuss in the master's thesis the appointment of an interim trustee and until the declaration of bankruptcy or the end by abatement, point out existing weaknesses and to make suggestions to the legislator to make the preliminary proceedings system (appointment of interim trustee) more attuned to the creditors' interests. Thus, this master's thesis is topical and practically oriented for creditors and debtors.

The purpose of the thesis is to find answers to questions: when is the initiation of preliminary proceedings (appointment of interim trustee) substantiated, what are the requirements for the interim trustee and what is the main purpose of the preliminary proceedings or appointment of interim trustee until the declaration of bankruptcy or ending by abatement; when is the declaration of bankruptcy justified and in which circumstances not. Since the principal question is whether to declare bankruptcy or not, it is important to study insolvency beforehand, which the author does in the first chapter. The structure of the master's thesis, which is divided into three chapters, is shaped according to these objectives.

The first chapter is of importance to the following chapters because of whether to declare bankruptcy or not, and for that, it is necessary to study insolvency beforehand. Primarily as permanent insolvency is the basis for the initiation of preliminary proceedings (appointment of interim trustee), the debtor has the obligation to file a bankruptcy petition in case of permanent insolvency. In this chapter, the author of this thesis searches answers for questions: what is permanent insolvency, what are the characteristics of insolvency and how to recognise them; when is the debtor obligated to file a bankruptcy petition or when to request for a reorganisation proceeding and when is it substantiated for the creditor to file an action or

bankruptcy petition with the court, or agree with the initiation of reorganisation proceedings if the debtor requests it.

In chapter one, the author of this thesis drew the following conclusions.

Permanent insolvency is the basis for initiating preliminary proceedings (appoint interim trustee). The main feature of insolvency is that the debtor is unable to satisfy the claims of the creditors and such inability, due to the debtor's financial situation, is not temporary. A legal person is also insolvent, if the debtor's assets do not cover its obligations and such inability, due to the debtor's financial situation, is not temporary. Characteristics of insolvency may be solvency problems, problems concerning the recovery of debts, drop of net assets below the margin of share capital, negativity of equity capital, etc. The most serious characteristics of insolvency are solvency problems. All solvency problems are the most common characteristics which may bring about the bankruptcy of the debtor.

According to the Commercial Code, if the company is insolvent and such inability, due to the debtor's financial situation, is not temporary, the management board of the company must immediately file a bankruptcy petition with the court. The initiation of reorganisation proceedings could and should be considered if the insolvency stage has not yet delved into permanent insolvency and it is presumable that the insolvency can be overcome with and under a reorganisation plan.

If a business partner is in debt to the creditor for a longer period of time, the main question that arises for the creditor is what kind of claim is it more useful to file with the court, with an action or a bankruptcy petition, or agree with the initiation of reorganisation proceedings, if the debtor requests it. If the creditor has to decide whether to file an action or a bankruptcy petition against the debtor, it is generally more beneficial to file an action, because an action is faster and also presumably more beneficial to the creditor in terms of speed, efficiency of the proceedings and in recovering the full amount of the claim. If a creditor, whose claim is not yet due, but it is reasonable to presume that the company is permanently insolvent, they have only the opportunity to file a bankruptcy petition, and the creditor whose claim is due, but there are reasons to presume the debtor's situation is hopeless and permanently insolvent, it is more useful to file a bankruptcy petition instead of an action against the debtor. It is reasonable for the creditor to agree with the debtor's initiation of reorganisation proceedings, if insolvency can be supposedly overcome under the reorganisation plan and thus the

creditor's claims can be satisfied to a larger extent than in bankruptcy proceedings or an action.

The main topic of the second chapter is what are the circumstances for the preliminary proceedings to be initiated and an interim trustee to be appointed. In the second chapter, the author of the thesis seeks answers for the questions: when shall the preliminary proceedings (appointment of interim trustee) be initiated; who may be appointed for the interim trustee; activities, tasks, rights and obligations of the interim trustee until declaration of bankruptcy; how are the debtor's rights restricted during the preliminary proceedings until declaration of bankruptcy.

In the second chapter, the author of this thesis drew the following conclusions.

The bankruptcy petition may be filed by the debtor or creditor. The creditor has to substantiate the debtor's insolvency upon the filing of the bankruptcy petition. The substantiation of insolvency is the specification and proof of the actual facts and circumstances certifying the debtor's insolvency. Thus, bankruptcy proceedings may be initiated upon the filing of a bankruptcy petition by the creditor, if only one of the circumstances to substantiate the debtor's insolvency regulated by the Bankruptcy Act exists. The substantiation of the bankruptcy petition by the creditor serves foremost the protection of the debtor.

If the bankruptcy petition is filed by the debtor, the insolvency of the debtor is assumed. The debtor shall substantiate its insolvency in the bankruptcy petition. The debtor shall substantiate its insolvency by annexing an explanation concerning the cause of the insolvency and a list of the debts to the bankruptcy petition. The insolvency will be assessed by the interim trustee and court, primarily, for the debtor's own protection, since the filing of a bankruptcy petition is often an emotional decision.

Thus, the following circumstances on the checking of a bankruptcy petition (clearness of claim, non-secured by a pledge, amount of claim and substantiation) and the checking of their criteria constitute the main circumstance for whether the court appoints an interim trustee in bankruptcy or not upon the filing of a bankruptcy petition by the creditor. On the basis of the debtor's bankruptcy petition, an interim trustee in bankruptcy shall be appointed, if the debtor is permanently insolvent.

The requirements that apply to a trustee in bankruptcy also apply to an interim trustee. Usually the main requirements for trustees in bankruptcy concern education and professional qualification or experience. In Estonia, a combined system is applied to the requirements of trustees in bankruptcy, according to which there are two ways to gain the profession of a trustee in bankruptcy. The first way to become a trustee in bankruptcy is on the basis of a certain status and the second way is to acquire the status by completing an exam and training set forth by law. The author of the thesis holds the view that trustees in bankruptcy should be appointed only on the basis of completing the exam and that the appointment on the basis of status should be repealed.

When the interim trustee has been appointed, its primary task is to examine the financial condition of the debtor. This is the preparation stage until the declaration of bankruptcy, which means the preparation of the decision on whether there is a basis for declaring bankruptcy or not. For that, the financial condition of the debtor must be clear, whose purpose is to determine whether the debtor is permanently insolvent or not. It should be ensured that the financial condition of the debtor is not growing worse.

The trustee has rights primarily with regard to obtaining information, the main obligation of the debtor is to provide information and not to damage its financial interests. The purpose of the interim trustee's work is to submit to the court an opinion on the debtor's financial condition—whether the debtor is permanently insolvent or not, also, on the reasons of insolvency in the prepared report.

According to the Bankruptcy Act, the debtor may dispose of assets with the consent of the interim trustee, which must ensure that the debtor is not able to transfer its assets and thereby damage the interests of the creditors. The author holds the view that the restriction of the debtor's rights by the Bankruptcy Act is justified and helps to conduct the bankruptcy proceedings successfully and protect the creditors' interests. Also justified is the prohibition on departing from residence, so that the debtor is not able to avoid the performance of its obligations arising from the Bankruptcy Act. The imposing of a fine, application of compelled attendance or arrest with regard to the debtor are the most severe methods of restricting the debtor's rights, which the author also agrees with.

In the third chapter, the author of the thesis seeks answers to the question: when is the initiation of a bankruptcy proceeding (declaration of bankruptcy) or ending with abatement and the release of a natural person of his or her debts in case of abatement justified. In addition, the author of the thesis considers and analyses the liability of members of the

management board in the case of a company's permanent insolvency in the event of failure to file a bankruptcy petition in due time.

In the third chapter, the author of this thesis drew the following conclusions.

According to the Bankruptcy Act, a debtor is insolvent if the debtor is unable to satisfy the claims of the creditors and such inability, due to the debtor's financial situation, is not temporary. The court shall declare bankruptcy if the debtor is permanently insolvent. In the case of a natural person, insolvency alone is not enough for the declaration of bankruptcy, but the court examines the existence of the circumstances of insolvency. An important difference is that a legal person is not permitted to exist in a state of insolvency.

The court shall terminate proceedings by abatement by a ruling without declaring bankruptcy regardless of the insolvency of the debtor, if the debtor's assets are insufficient for covering the costs of the bankruptcy proceedings and it is impossible to recover or reclaim the assets, as well as submit a claim against a member of a directing body. According to the Bankruptcy Act, the court shall not terminate proceedings by abatement, if the debtor, a creditor or a third person pays the amount ordered by the court for covering the costs of the bankruptcy proceedings into court.

In the case of a natural person, if the debtor requests after the end of bankruptcy proceedings the initiation of proceedings for the release from debts, the proceedings will not be ended due to abatement, if the Bankruptcy Act does not provide hindrances for the initiation of proceedings for the release from debts. The problem is that without going through the bankruptcy proceedings, the proceedings for the release from debts cannot be initiated. If it is found already at the beginning that the release from debts is not possible, the proceedings may be abated, if there are no assets but release is possible, bankruptcy is declared even when there are no assets to cover the procedural costs (covered by means of state assistance). As a result of bankruptcy of a natural person, the debtor is released from obligations to the creditor after five years, in exceptional cases sooner, but not before the elapse of three years.

According to the Commercial Code, if a company is insolvent and the insolvency, due to the company's economic situation, is not temporary, the management board shall promptly, but not later than within twenty days after the date on which the insolvency became evident, submit the bankruptcy petition of the company to a court and the Bankruptcy Act prohibits the company from operating.

The author is on the opinion that regardless of the law's relatively strict regulation and the existence of criminal liability, in practice, the number of criminal actions filed against members of management board who have been late with the filing of a bankruptcy petition is relatively small, one reason for that, the author thinks, is the too high a work load of trustees and the fact that the proportion of abated bankruptcy proceedings in Estonia is relatively high, on account of which, the trustees, when the bankruptcy is abated, and the creditors have no reason to finance the bankruptcy proceedings, and the trustee has no further interest to examine, whether the bankruptcy petition was filed in due time or not, unless immediately clear. It is the author's view that prohibition on business should be applied also when a member of the management board has failed to file the bankruptcy petition in due time.

In conclusion, the author finds that the regulation of Estonian bankruptcy law is contemporary and well-developed. To make bankruptcy proceedings more effective, certain changes to the trustee's qualification and appointment should be made, as well as make more strict the liability for members of management boards who fail to file a bankruptcy petition in due time.

KASUTATUD KIRJANDUS

- 1) Albergotti, R.D. Understanding bankruptcy in the US. University of London, 1992.
- 2) Aleth, Harlfinger, F. W.Germany.-B.Leonard (koost). Restructuring and insolvency in 51 jurisdictions worldwide 2010. London: Law Business Research Ltd 2009.
- 3) Eesti Entsüklopeedia 1935, III kd sv insolventsus, lk 1274 ja V kd sv maksejõuetu.
- 4) Fletcher, I. Law of Bankruptcy. Great Britain, 1978.
- 5) Fletcher, I. The law of insolvency. London, 1990.
- 6) Fletcher, I. F. The Law of Insolvency. London: Sweet & Maxwell 2009.
- 7) Halila, J. Konkursioikeuden pääpiirteet. Helsinki, 1975.
- 8) Hellström, E. Nordic/baltic company reorganisation law – a comparative report. Stockholm, 2011.
- 9) Hunter, M. Graham, D. The Law and Practice in Bankruptcy. London, 1979.
- 10) Kerstna-Vaks, K. Pankrotimenetluse kulud – vältimatu osa pankrotimenetlusest, Juridica, 2008/VI.
- 11) Kikas, M. Pankrotimenetluse algatamine ja pankroti väljakuulutamise. Magistritöö. Tartu, Tartu Ülikool, 2005.
- 12) Lehtonen, Y. Laitinen, E. Immonen, R. Konkurssiyrityksen tunnistaminen ja saatavan takaisinsaanti. Helsinki, 1991.
- 13) Lehtonen, Y. Immonen, R. Osundatud teos, lk 65. Soome aktsiaseltsi seadus (OYL). - Arvutivõrgus: <http://www.finlex.fi/en/> (22.01.2014)
- 14) Lowitzsch Jens. The insolvency law in Central and Eastern Europe. INSOL Europe, 2/2007.
- 15) Manavald, P. Likvideeriva pankrotimenetluse alternatiivid maksejõuetuse tingimuses. Magistritöö. Tartu, 2004.
- 16) Manavald, P. Maksejõuetusõigus ja –terminoloogia on jõudmas uude arengujärku. 2008. -Arvutivõrgus: <http://www.just.ee/39011> (06.01.2014)
- 17) Marshall, J. European Cross Border Insolvency. London: Sweet & Maxwell 2007.
- 18) McBryde, W.W. Principles of European insolvency law. Kluwer Legal Publishers, 2003.
- 19) Novikov, A. Pankrotihalduri roll pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu, Tartu Ülikool, 2013.

- 20) Ovaska, R.K. Konkurssivelalisen liiketoiminnan jatkaminen. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki, 1992.
- 21) Saare, K. Eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmete õigussuhted. Juridica, 2010 nr 7.
- 22) Saarma, T. Pankrotimenetluse põhimõtted. Juridica 2008/VI.
- 23) Varul, P. Olulisi muudatusi pankrotiseaduses. -Arvutivõrgus:
<http://www.varul.com/publikatsioonid/olulisi-muudatusi-pankrotiseaduses>
 (03.01.2014)
- 24) Varul, P. Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele. Juridica nr 1. 1993; nr.1.1994.
- 25) Varul, P. Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele. Juridica, 1994.
- 26) Varul, P. Võlgniku vastutus pankroti korral. Juridica 2003, nr. 7.
- 27) Varusk, M. Olulised mõisted pankrotimenetluses, 2008. Arvutivõrgus:
<http://www.just.ee/37315> (22.01.2014)
- 28) Wood. P.R. Principles of international Insolvency. London, 2007.
- 29) Westbrook J. L. A global view of business insolvency systems. Leiden-Boston, 2010.
- 30) Wessels, B. Business and Bankruptcy Law in the Netherlands: selected essays. Hague-London-Boston: Kluwer Law International, 1999.
- 31) Vutt, M. Juhtorgani kohustuse rikkumise, sealhulgas raske juhtimisvea ning kuriteotunnustega teo kindlaks tegemine pankrotimenetluse praktikas, 2008. Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/vfs/715/RaskeJuhtimisveaAnalys080318.pdf>
 (22.01.2014)
- 32) Vutt, M. Pankrotimenetluse raugemise kohtupraktika, Tartu, 2008. -Arvutivõrgus
<http://www.riigikohus.ee/vfs/714/PankrotiRaugemiseAnalys080318.pdf> (25.02.2014)
- 33) Vutt, M. Saneerimiskava kinnitamise praktika. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohus, õigusteabe osakond, 2011.

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

- 34) Advokatuuriseadus. 21. märts 2001. - RT I 2001, 36, 201 - RT I, 21.12.2012, 4.
- 35) Audiitortegevuse seadus. 27. jaanuar 2010. - RT I 2010, 9, 41 - RT I, 23.12.2013, 16.
- 36) Eesti Vabariigi Põhiseadus. 28.06.1992.- RT 1992, 26, 349; RT I, 27.04.2011, 2.
- 37) Karistuseseadustik. 06. juuni 2001 RT I 2001, 61, 364. - RT I, 13.12.2013, 11.
- 38) Kohtutäituri seadus. 09. detsember 2009. - RT I 2009, 68, 463 - RT I, 23.12.2013, 45.

- 39) Kohtutäiturimäärustik. 15. detsember 2009 nr 42. - RTL 2009, 98, 1456 - RT I, 04.01.2014, 2.
- 40) Kutseeksami kord. 15. juuli 2011 nr 39. - RT I, 21.07.2011, 3.
- 41) Pankrotihalduri eksami erialateadmiste testi valdkonnad ja hindamise kord. 11. oktoober 2010 nr 33. - RT I 2010, 75, 576.
- 42) Pankrotihalduri eksami tegemise ja pankrotihalduri atesteerimise kord. 07.oktoober 1997 nr 190. - RT I 1997, 73, 1210.
- 43) Pankrotihalduri tasu piirmäärade arvestamise korra kinnitamine. Pankrotihalduri tasu piirmäärade arvestamise kord. 8. oktoober 1997 nr 43. - RTL 1997, 161, 891.
- 44) Pankrotihalduri toimikule ja pankrotimenetluses koostatavatele dokumentidele esitatavad nõuded. 30. detsember 2009 nr 48. - RTL 2010, 1, 5.
- 45) Pankrotiseadus. 22. jaanuar 2003. - RT I 2003, 17, 95 - RT I, 23.12.2013, 54.
- 46) Pankrotiseadus. RT I, 13.03.2014, 94.
- 47) Republic of Lithuania law on restructuring of enterprises. 20.03.2001 – No IX-218 – 02.07.2010 – No XI-978.
- 48) Seadus Eesti Advokatuuri kohta. 10. detsember 1991. - RT 1991, 45, 546.
- 49) Soome pankrotiseadus. Konkurssilaki. -Arvutivõrgus:
<http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2004/en20040120.pdf> (21.01.2014)
- 50) Soome kriminaalseadustik (rikoslaki). -Arvutivõrgus: <http://www.finlex.fi/en/>
(22.01.2014)
- 51) Rootsi pankrotiseadus. -Arvutivõrgus:
http://siteresources.worldbank.org/GILDSWEDEN/Resources/Sweden_Bankruptcy_Law.pdf (22.03.2014)
- 52) Läti Pankrotiseadus. -Arvutivõrgus:
www.vvc.gov.lv/export/sites/default/.../Insolvency_Law.do...(25.02.2014)
- 53) Saksa pankrotiseadus. -Arvutivõrgus: <https://www.juris.de/> (21.02.2014)
- 54) Tsiviilseadustiku üldosa seadus. 27. märts 2002. - RT I 2002, 35, 216 - RT I, 06.12.2010, 12.
- 55) Vandeaudiitori või tunnustatud siseaudiitori juhendamisel praktiseerimise ning kutsealal tegutsemise tõendamise kord. 07. juuli 2011 nr 35. - RT I, 08.07.2011, 77.
- 56) Äriseadustik. 15. veebruar 1995. - RT I 1995, 26, 355 - RT I, 23.12.2013, 27.

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

- 57) RKTkm 3-2-1-23-13.
- 58) RKTkm 3-2-1-28-10.
- 59) RKTkm 3-2-1-48-13.
- 60) RKTko 2-06-25573.
- 61) RKTko 3-1-1-49-11.
- 62) RKTko 3-2-1-121-11.
- 63) RKTko 3-2-1-122-09.
- 64) RKTko 3-2-1-188-12.
- 65) RKTko 3-2-1-188-12.
- 66) RKTko 3-2-1-20-03.
- 67) RKTko 3-2-1-35-05.
- 68) RKTko 3-2-1-46-13.
- 69) RKTko 3-2-1-47-06.
- 70) RKTko 3-2-1-60-13.
- 71) RKTko 3-2-1-82-11.
- 72) RKTko 3-2-1-87-08.
- 73) TlnMKo 2-07-45207.

MUUD ALLIKAD

- 74) American Bar Association. Analysis of the Draft Bankruptcy Act of the Republic of Estonia. Washington: 1994.
- 75) Eesti Advokatuuri advokaadieksamite kord. -
Arvutivõrgus: <https://www.advokatuur.ee/est/advokaadid/advokaadiks-saamine>
(14.01.2014)
- 76) European Parliament. Harmonisation of Insolvency Law at EU Level. Brussels:2010-
Arvutivõrgus: <http://www.insol-europe.org/eu-research/harmonisation-of-insolvency-law-at-eu-level/> (14.01.2014)
- 77) Hea Kutsetava. -Arvutivõrgus: http://kpkoda.ee/doc/Hea%20kutsetava_1.pdf
(20.01.2014)
- 78) Maksejõuetuse põhjuste analüüs, 2010. -Arvutivõrgus:
[http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53147/Maksej%F5uetuse+p%F5hjuste+anal%FC%FCs+\(2010\).pdf](http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=53147/Maksej%F5uetuse+p%F5hjuste+anal%FC%FCs+(2010).pdf) (22.01.2014)

- 79) Millal mõelda saneerimise peale.- Arvutivõrgus:<http://www.eas.ee/et/alustavale-ettevotjale/ettevotlusest-loobumine/saneerimine-ja-uemberkujundamine/millal-moelda-saneerimise-peale> (22.01.2014)
- 80) Nõuded pankrotihalduri täiendusõppele ja täiendusõppe maht, RT I 2010, 25, 120.
- 81) Pankrotimenetlus.-Arvutivõrgus:
<http://www.lvrkk.ee/kristiina/volg/pankrotimenetlus.html> (05.01.2014)
- 82) Saneerimine – mitte võluvits, vaid armuaeg ettevõttele, 2009.- Arvutivõrgus:
<http://www.just.ee/43756> (23.01.2014)
- 83) The 2012 INSOL directory. The comprehensive directory of restructuring, insolvency and bankruptcy professionals throughout the world, GTI Media, 2012.
- 84) The 2013 INSOL directory. The comprehensive directory of restructuring, insolvency and bankruptcy professionals throughout the world, GTI Media, 2013.
- 85) UNCITRAL, Legislative Guide on Insolvency Law. New York, 2005.- Arvutivõrgus:
http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf (14.01.2014)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Andres Saretok (sünnikuupäev: 06.02.1971.a.):

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Pankroti eelmenetlus ja selle raugemine, mille juhendaja on professor Paul Varul:
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 05.05.2014.a.